

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Andra kammaren.

Nr 19.

Lördagen den 17 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs samt hänvisades till behandling av lagutskott herrar von *Seths* och *Lindbergs* i Stockholm å kammarens bord vilande motion nr 571.

§ 2.

Vidare föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 15, första lagutskottets utlåtande nr 32, andra lagutskottets utlåtande nr 15 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3 och 4.

§ 3.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 6, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5, angående byggande av enkla bygdevägar.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t i punkten 13 av sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen att till byggande av enkla bygdevägar för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,350,000 kronor, att direkt utgå av automobilskattemedel.

*Ang.
byggande av
enkla bygde-
vägar.*

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 85, inom första kammaren av herr *C. Lindmark m. fl.* och den andra, nr 175, inom andra kammaren av herr *E. Lindmark m. fl.*, i vilka föreslagits, att riksdagen, med ändring av Kungl. Maj:ts förslag under sjätte huvudtiteln, punkterna 13, 14 och 16, måtte besluta att anslagen för budgetåret 1934/1935 till enkla bygdevägar 1,350,000 kronor, ödebygdsvägar 1,200,000 kronor och tillfartsvägar till inlandsbanan 500,000 kronor, tillsammans 3,050,000 kronor, skulle utgå av vanliga statsmedel såsom extra reservationsanslag;

Andra kammarens protokoll 1934. Nr 19.

Ang. byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

dels ock en inom andra kammaren av herr *Heiding m. fl.* väckt motion, nr 216, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta, att av Kungl. Maj:t äskade anslag å kronor 1,350,000 till byggande av enkla bygdevägar, kronor 1,200,000 till byggande av ödebygdevägar och kronor 500,000 till byggande av tillfartsvägar till inlandsbanan skulle utgå av vanliga statsmedel såsom extra reservationsanslag.

Med uttalande att anslagen till enkla bygdevägar liksom ock de i det följande upptagna anslagen till ödebygdevägar och tillfartsvägar till inlandsbanan ej borde utgå av automobilskattemedel utan bestridas av andra statsinkomster, hemställde utskottet, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till ovanberörda motioner, i vad de avsåge förevarande anslag, måtte till byggande av enkla bygdevägar för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,350,000 kronor.

Beträffande sättet för täckning av förevarande anslag skulle utskottet framdeles avgiva yttrande.

Vid denna punkt voro fogade reservationer:

1) av herrar *Lindblad*, förste vice talmannen *Olsson*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Norsell* och *Norling*, vilka ansett, att utskottets hemställan bort innefatta, att riksdagen måtte, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, i vad de avsåge förenämnda anslag, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning; samt

2) av herr *Hamrin* utan angivet yrkande.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna, råder det icke någon nämnvärd enighet inom utskottet på denna punkt. Oenigheten gäller dock icke beloppet, utan den gäller endast, på vilket sätt de anslag, som förekomma under punkterna 5, 6 och 8, skola finansieras.

Såsom framgår av utskottets betänkande, överst på sidan 5, rör det sig om sammanlagt 3,050,000 kronor, som Kungl. Maj:t föreslagit skulle tagas av automobilskattemedel, detta med hänsyn till de oerhört stora svårigheter, som föreligga för budgetens finansiering. Det är dessutom så, att, kanske emot vad man väntat, automobilskattemedlen visa tendens till stegring. Departementschefen har också åberopat detta förhållande vid framläggandet av sitt förslag i ämnet.

Jag skall med denna korta inledning, herr talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr *Lindblad m. fl.*, vilken är fullt analog med Kungl. Maj:ts förslag i ärendet.

Herr **Lindmark**: Herr talman! Som herrarna torde erinra sig, var det redan vid 1932 års riksdag, som kamrarna gingo in för den nya principen att, när det gäller nyanläggning av vägar, även begagna automobilskattemedel för detta ändamål. Den gången gällde det stora väganlaget. Vid fjolårets riksdag upprepades förslaget och kom då att även innefatta de övriga väganlagen, enkla bygdevägar, ödebygdevägar och tillfartsvägar till inlandsbanan. Riksdagen beslöt i fjol att avslå framställningen i vad den avsåg de tre senare vägtyperna. I fjol förelåg givetvis en lika besvärlig ekonomisk situation som för närvarande. Icke förty var statsutskottet då, om jag minns

Ang. byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

rätt, enigt om att på den punkten avstyrka ifrågavarande framställning. Herr Anderson i Råstock har tydligen ändrat uppfattning. Jag vet icke, av vilken anledning han nu funnit skäl frångå sin uppfattning från i fjol. Han nämnde nyss statsfinansiella förhållanden, men jag har redan sagt, att likadana sådana skäl förelågo redan i fjol.

De tillgångar av automobilskattemedel, som stå till förfogande för landsvägars förbättring och underhåll, äro i förhållande till det stora behovet icke över hövan stora. Vi behöva dessa medel för detta ändamål. Men det synes mig vara ändå mera betydelsefullt, att man icke i fortsättningen tillämpar en princip, som måste anses avvita: att begagna automobilskattemedel för budgetreglerande ändamål. Det är särskilt med hänsyn till denna synpunkt, som jag finner, att riksdagen bör vidhålla sitt i fjol fattade beslut och låta anslagsbeloppen för ifrågavarande ändamål utgå av vanliga skattemedel.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag hade ju väntat, att diskussionen skulle något mera ingående komma in på den ganska allvarliga finansiella fråga, det här gäller. Då jag anser det vara riktigt att här följa reservanterna, så är det icke därför, att jag på något vis skulle underskatta betydelsen av att dessa 3 miljoner kronor ytterligare skulle komma till användning för att bereda arbetstillfällen. Det är klart, att mellan utskottsmajoriteten och reservanterna kan här icke föreligga någon meningsskiljaktighet om, att det är i hög grad önskvärt, att i den nuvarande situationen så mycket medel som möjligt anslås till sådana ändamål, som kunna bereda arbeten. Det kan därför synas egendomligt, att man från regeringens sida, där man gjort stora ansträngningar för att på olika vägar skaffa medel till beredande av arbete, här icke med glädje och tacksamhet omedelbart tar emot denna mycket frikostiga gåva från utskottsmajoriteten på över 3 miljoner kronor ytterligare till vägarbeten. Men det är klart, att en budget måste uppgöras under vissa bestämda förutsättningar om, huru mycket medel man anser vara rimligt att anskaffa. Och när regeringen gjort upp sina arbetsanskaffningsförslag, har den icke ansett det vara möjligt att med skattemedel bereda arbeten utöver vad som i statsverkspropositionen föreslås.

Vad utskottet nu hemställer är, att sådana arbetstillfällen skulle beredas för ytterligare 3 miljoner kronor, som icke skulle anskaffas lånevägen utan i stället tagas in skattevägen. Det är svårt att just nu säga, huru vid riksdagens slut läget i det fallet kommer att ställa sig. Men att det icke kommer att bli någon lätt sak att anskaffa ytterligare 3 miljoner kronor i skatter, det behöver jag icke närmare utlägga.

Då den föregående talaren erinrade om, att man redan förra året ifrån utskottets sida hade gått samma väg, och att riksdagen då hade följt utskottet, så vill jag erinra om, att det förelåg vid förra årets riksdag en utväg att skaffa dessa medel, som icke nu förefinnes. Kanske kammaren erinrar sig, att då redan vid riksdagens början mycket, mycket betydande anslag ställdes till arbetslöshetskommissionens förfogande på en tilläggsstat, där medel anskaffades genom att man tog i anspråk amorteringsfonden. Det visade sig, att av dessa medel, som arbetslöshetskommissionen fått till sitt förfogande, icke mindre än 20—25 miljoner kronor icke beräknades bli förbrukade under det löpande budgetåret. Där fanns alltså en mycket väsentlig reserv, och det gjorde, att det icke förra året mötte några svårigheter att anskaffa det belopp av 3 miljoner kronor av ytterligare skattemedel, som då behövdes. Läget är icke detsamma i år. Nu är det så, att det kommer att möta stora svårigheter att anskaffa dessa 3 miljoner kronor ytterligare av skattemedel. Och om

Ang. byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

det skulle vara möjligt att anskaffa dem, vilket jag icke förnekar, så finns det andra ändamål, som i detta läge kräva ökade utgifter, såsom vi nog alla känna till, för att täcka förluster på en del av statens verksamhet.

Riksdagen kommer inom kort att få sig förelagd en proposition rörande jordbruksfrågorna, där den kommer att finna, att förlusterna på spannmålsregleringen stigit till sådana belopp, att det är svårt att se, huru dessa medel skola kunna anskaffas annat än genom den ena eller andra formen av uttaxering under en följd av år. Om det därför skulle visa sig, att vid denna riksdags slut något antal miljoner skulle kunna stå till förfogande, så finns där en mycket angelägen uppgift att fylla, som i detta läge förefaller mig böra gå före det här anslaget.

Jag vill med dessa ord ha förklarat, varför regeringen, trots dess önskan att skaffa ytterligare arbetstillfällen, anser sig icke kunna tillstyrka, att 3 miljoner kronor av skattemedel ytterligare anslås, utan att den besparing, som här är föreslagen genom att dessa anslag skulle utgå av automobilskattemedel, godkännes av riksdagen. Jag hoppas därför, att kammaren skall rösta bifall till reservationen, d. v. s. till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Första gången det bestämdes någonting om automobilskattemedel var det ju så, att dessa medel skulle gå till underhåll och förbättringar av förutvarande vägar och icke till direkta nybyggnader. Nu har man redan skurit bort en stor summa, som skall utgå av bilskattemedel till vägbyggnader. Men att skära bort alltsammans och fullständigt gå ifrån riksdagens ursprungliga beslut anser jag vara en underlig väg. Man får väl ändå lov att tänka en smula på framtiden och icke använda bilskattemedlen till allt möjligt, så att till sist ingenting finns kvar att använda för det huvudsakliga syfte, de voro avsedda för.

Jag anser, att rena statsmedel skola användas för här ifrågavarande ändamål, och yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag fäste mig vid det yttrande, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet här hade. Jag menar, att vi behöva väl knappast gå in i diskussion av denna fråga vidare djupt, ty den hava vi haft uppe förut, så att riksdagens ståndpunkt i fråga om varifrån pengarna skola tas är känd.

Vi vidhålla, att automobilskattemedlen skola användas för sitt avsedda syfte. Vill man bygga vägar, skall man därtill använda statsmedel i vanlig ordning. Man kan icke börja använda automobilskattemedel till vad som helst. Kunde jag förstå herr finansministern rätt i hans yttrande nyss, skulle man ju nästan kunna tro, att automobilskattemedel skulle användas för att täcka förlusterna på spannmålsregleringen. Detta tycker jag vara en så pass hotande framtidsbild, att jag hoppas, att kammaren här verkligen slår vakt om och bifaller utskottets förslag.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag undrar ändå, om icke kammarens ledamöter finna av herr Strindlunds nu hållna anförande, att han gjort sig skyldig till en tämligen fri, för att icke säga ogenerad, översättning av vad herr finansministern sade för en liten stund sedan. Finansministern gjorde det påpekandet, att eftersom det finns en oerhörd förlust på spannmålsregleringen att täcka, så ansåg han, att här ifrågavarande miljoner måste anskaffas på det sätt, som Kungl. Maj:t föreslagit. Herr Strindlund vet lika bra som

Ang. byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

jag, att det var detta, som finansministern avsåg att säga, så att några förklaringsförsök skall jag för min del be att få bestämt tillbakavisa.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Leo**: Jag har för min del kunnat biträda finansministerns önskan att med hänsyn till skattebudgetens läge i år flytta över dessa 3,050,000 kronor från allmänna skattemedel till automobilskattemedel, därför att, såvitt jag förstår, vägväsendet som sådant icke behöver bli lidande på denna överflyttning.

Jag måste säga, att jag har litet svårt att förstå det envisa motstånd mot denna överflyttning, som reses från våra vägintrösserades sida här i riksdagen. Det är ju nämligen icke på det viset, att de skattskyldiga, som på landsbygden ofta, och ofta med rätta, klaga över väghållningsbesvärets tunga, komma att bli lidande på överflyttningen. Överföringen av dessa 3,050,000 kronor kommer icke på något som helst sätt att innebära någon ökning av vägskattebördan. Det kan sålunda icke vara ur den synpunkten, som man gör sina invändningar. Icke heller kan det väl vara därför, att byggandet av vägar för närvarande skulle ske i så långsam takt, att man skulle behöva anlita även dessa 3,050,000 kronor av skattemedel för att påskynda vägbyggandet. Det är ju tvärtom så, att vid sidan om de betydande anslag, som utgå till byggande av vägar från automobilskattemedel och även från andra medel på budgeten, har arbetslöshetskommissionen under senare år byggt vägar för många tiotal miljoner kronor.

Jag fick just nu i handen en uppgift, huru det i detta avseende ställer sig. Det visar sig, att arbetslöshetskommissionen har under budgetåret 1932/1933 lagt ned icke mindre än 22 miljoner kronor på byggande av allmänna vägar. Och kommissionens bidrag till kontrakterade arbeten på allmänna vägar under tiden 1 juli 1933—15 mars 1934 beräknas uppgå till icke mindre än 38 miljoner kronor. Det pågår sålunda för närvarande vägbyggande i en takt som aldrig tillförne, och det finns ingen som helst anledning påstå, att man skulle behöva även dessa omkring 3 miljoner kronor, som det här rör sig om, för att ytterligare påskynda takten i detta vägbyggande.

Jag har sålunda mycket svårt att förstå de skäl, som man från utskottsmajoriteten anfört, och jag hemställer om bifall till reservanternas yrkande.

Herr Persson i Fritorp: Herr talman, mina herrar! Det tjänar nog icke mycket till att förlänga denna debatt. Som herrarna finna, har samma ärende varit föremål för behandling vid fjolårets riksdag. Det har ju även av föregående talare erinrats om, att i fjol voro både utskott och riksdag eniga om att icke gå med på att använda bilskattemedel för detta ändamål. Även i år föreslår utskottet detsamma.

Jag ger herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet rätt i, att det för närvarande pågår ett vägbyggande i hastig takt. Därom äro alla ense. Och herr statsrådet visade med siffror, att denna takt t. o. m. är mycket hastig. Därom vill jag icke alls yttra mig. Men det är icke denna sak, som det här gäller. Här gäller det en överflyttning av dessa anslag från bilskattemedel till statsmedel eller icke; det är därom striden står. Jag kan för min del icke finna annat, än att utskottsmajoriteten har rätt i, att man icke bör gå med på vad Kungl. Maj:t här föreslagit.

Jag vill bara ytterligare erinra om, att det icke är så länge sedan riksdagen beslöt, att det i föregående punkt beviljade anslaget på 5,250,000 kronor, som alltid tidigare utgått direkt av statsmedel, till hälften skulle utgå av automobilskattemedel. Och sedermera har riksdagen beslutat, att samma anslag i sin

Ang. byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)
helhet skulle utgå av automobilskattemedel. Kammaren har alldeles nyss bifallit vad Kungl. Maj:t i den punkten föreslagit.

På här ifrågakvarande punkt kan jag emellertid omöjligen gå med på vad Kungl. Maj:t föreslår, varför jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jeppsson: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet i anledning av statsrådets och chefens för kommunikationsdepartementet nyss här hållna anförande. Jag fäste mig nämligen särskilt vid, att herr statsrådet säger, att ett överförande av dessa belopp från skattemedelsbudgeten till automobilskattemedelsbudgeten kommer icke att medföra någon ökning av vägskattebördan. Man kan möjligen säga det, men man skulle också kunna säga, att en överföring sådan som denna förhindrar i någon mån en nedsättning av vägskattebördan. Det ligger nämligen till på det sättet, att under senaste åren hava på grund av arbetslösheten mycket stora vägarbeten utförts här i landet. En hel del av dessa vägarbeten hava utförts i förskott efter Kungl. Maj:ts medgivande, och vägdistrikten hava, om jag får begagna det uttrycket, en fordran hos staten på statsbidrag till dessa vägbyggen. Om man nu överför 3 miljoner kronor eller något mera från automobilskattemedelsfonden till skattebudgeten, så medför det, att vägdistrikten få vänta så mycket längre med att få de pengar från staten, i detta fall automobilskattemedelsfonden, som behövas för att likvidera de gjorda vägarbetena.

Jag kan ju taga ett exempel från det väghållningsdistrikt, där jag själv är ordförande. På hösten 1932 skickade jag in kvitterade räkningar till länsstyrelsen i Blekinge län å ersättningar för marklösen, skada och intrång för ett visst vägföretag, som utförts med Kungl. Maj:ts medgivande, och då ersättningarna i samtliga fall fastställts av skiljenämnd, kunde alltså någon anmärkning icke göras mot skäligheten av beloppen i fråga. Strax efter erhöll jag från länsstyrelsen en skrivelse, däri man erkände mottagandet av handlingarna i fråga, men sade det, att då länsstyrelsen för närvarande saknade medel för likviderande av dessa belopp, så komme länsstyrelsen att upptaga frågan till behandling, då länsstyrelsen finge medel till sitt förfogande. Detta var i november månad 1932, och sedan dess har jag icke hört ett ord därifrån. Tydligtvis saknar länsstyrelsen fortfarande medel för likviderandet, och om man överför 3 miljoner kronor eller något mera, som föreslagits från Kungl. Maj:ts sida, så kommer dröjsmålet med likviderandet av dessa räkningar och även en hel del andra att bli så mycket större, och väghållningsdistrikten få själva förränta de belopp, som de lagt ut för att utföra dessa vägbyggen, föranledda framför allt av arbetslösheten.

Därtill kommer också en synpunkt, som framhålles här i utskottets utlåtande, att man bör väl ändock anse det riktigt, att staten fortfarande direkt bidrager i någon mån till vägbyggandet och vägväsendet i landet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Leo:** Herr talman! Då jag anförde, att denna överföring från skattemedel till automobilskattemedel icke kommer att på något som helst sätt inverka på vägskatterna i landet, så befann jag mig i god samklang med herr Jeppsson i hans egenskap av kommunikationsminister år 1932. Ty då han vid det tillfället föreslog en liknande överföring, med större belopp för övrigt, så framhöll han just, att den icke komme att på något som helst sätt drabba de vägskatteskyldiga. Jag är fullständigt överens med honom om detta, och jag bara förvånar mig över, att han nu i år icke har samma uppfattning, som han hade år 1932.

Ang. byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

Dessutom må jag gentemot herr Jeppsson säga, att om man skulle kunna tänka sig, att den av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärden på något som helst sätt skulle kunna inverka på det vis han anförde, nämligen att förskott icke skulle bli återbetalda så tidigt, som annars vore möjligt, så gäller detta icke om anslaget till ödebygdsvägar och icke om anslaget för tillfartsvägar till inlandsbanan, ty kostnaderna för dessa bestridas helt av statsmedel.

Jag vill ytterligare framhålla min undran över vad det egentligen är för skäl, som gör, att man från statsutskottsmajoritetens sida envisas på denna punkt. Herr Persson i Fritorp och herr Jeppsson hade ingen annan förklaring att ge, än att staten ändock bör bidraga, som de sade, i någon mån till vägbyggandet. Men staten bidrager ju med ofantliga belopp varje år till vägbyggande under nuvarande tider! Jag framhöll i mitt förra anförande, att arbetslöshetskommissionen under tiden den 1 juli 1933 till den 15 mars 1934 har förbundit sig att till statliga reservarbeten på vägarna lägga ned icke mindre än 38 miljoner kronor, och jag kan tillfoga, att dess bidrag till under samma tid beviljade statskommunala vägarbeten uppgår till icke mindre än 14 miljoner kronor. Det har sålunda vid sidan av automobilskattemedlen och andra skattemedel under dessa tre kvartal lagts ned eller beviljats icke mindre än 52 miljoner kronor av statsmedel på vägbyggnader. Man har verkligen skäl att fråga, vad herrarna egentligen önska mera i detta avseende. Skall det vara så nödvändigt att med dessa siffror för ögonen pressa ut ytterligare 3 miljoner kronor ur skattebudgeten, när alla veta, huru svårt det är för närvarande att få skattebudgeten att gå ihop.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet frågar i sitt senaste anförande och det näst föregående, vilka skäl man egentligen har att envisas med att hålla fast vid den gamla ordningen för användning av automobilskattemedlen, och han säger, att det har använts så mycket pengar, så mycket statsmedel till vägbyggen av alla slag, att nog arbetar man med vägbyggen i en sådan takt, att man icke behöver också dessa 3,050,000 kronor för att sätta ökad fart på vägbyggandet. Men om det nu är så, vilket det otvivelaktigt är, har man anledning att fråga sig: Varför envisas herr statsrådet å sin sida ovillkorligen med att vilja överföra dessa medel, som, när automobilbeskattningen infördes, avsågos skola tillgodose de behov, som genom biltrafiken uppkomma i fråga om vägvården, såväl beträffande vägunderhåll som ombyggnads- och förbättringsarbeten? Varför envisas herr statsrådet att göra en sådan omläggning, att man i år liksom föregående år får äskanden på ett flertal miljoner av bilskattemedel till nybyggnad av olika slag av vägar! Är det icke rimligt, att automobilskattemedel få försörja de ändamål, som de ursprungligen avsågos att försörja, och att man låter andra skattemedel gå ut till vägbyggnader i annan ordning.

Nu anser jag, att vi äro inne på en ganska farlig väg med dessa oerhört stora summor till vägarbeten av lånemedel, som också gått dit, men det beror på den finanspolitik, som är inledd, och vi hava icke kunnat göra någon väsentlig ändring i denna. Men jag tycker herr statsrådet väl kunde förstå vår principiella uppfattning här, när vi vilja, att bilskattemedlen, som ju riksdagen vid flera tillfällen och senast i fjol med skärpa betonat, fortfarande böra användas för sitt ursprungliga ändamål, icke skola läggas över till den allmänna budgeten och utnyttjas på detta sätt.

Nu yttrade för en stund sedan herr finansministern, att svårigheten var att föra över så mycket till skattebudgeten, och han sade det, att om medlen kunde anskaffas, vilket han icke förnekade, att man kunde göra, så fanns det så oändligt många mera trängande ändamål, som dessa skattemedel kunde

Ang. byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)
och borde användas till. Ja, naturligtvis finns det olika ändamål, som skatte-medlen kunna användas till. Med den finanspolitik, som regeringen här har fört under dessa år, och med den statshushållning, som inaugurerats, så sann- nerligen det kommer att bli brist på ändamål att kasta pengarna till. Det finns och kommer att finnas stora hål att stoppa pengarna i, och säkerligen förslå dessa 3,050,000 kronor därvid icke långt. Men jag menar, att det kan göras justeringar i denna statshushållningsplan, det kan göras justeringar i olika avseenden, så att där blir rum både med detta och kanske mera. Jag förstår icke, att riksdagen skall vara tvingad, därför att regeringen och främst finansministern gå in för en statshushållning av det slag, som vi sett nu under de senaste åren, att ge avkall på principer, som riksdagen gång på gång har förklarat vara riktiga och oeftergivliga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag vill med anledning av den siste ärade talarens yttrande rätta till en miss- uppfattning, som tycks råda på en del håll. Den siste talaren tyckes mena, att den finanspolitik, som regeringen slagit in på, har givit anledning till en ökning av skattebehovet. Jag trodde tvärtom, att den kritik, som riktats mot denna finansplan, gick ut på att den icke vore tillräckligt sund, därför att man för närvarande klarade sig genom lån och därigenom lättade skattebud- geten. Om sålunda riksdagen skulle följa utskottet här, skulle den ju i grund och botten säga: Vi hava råd att i detta ögonblick taga ut mera skatter än vad regeringen föreslagit. Det kan kallas för en sund politik, och jag har icke anfört några verkligt vägande principiella invändningar mot den. Om riksdagen anser, att vi i detta läge kunna lägga till skattebudgeten 3 mil- joner ytterligare för att bereda arbete, så vill jag icke förneka, att det är något, som riksdagen kan göra med vissa skäl. Men riksdagen bör veta vad den i det fallet då gör.

När herr Persson i Falla nämnde, att det icke borde vara omöjligt att göra justeringar på andra punkter, så att plats kunde beredas för dessa ytterligare skattemedel, så måste han, såvitt jag förstår, syfta på, att man på andra punkter skulle minska på utgifter av skattemedel för att därigenom kunna få plats för dessa 3 miljoner kronor. Jag vet icke, om herr Persson i Falla själv har varit med om att väcka sådana förslag till denna riksdag, som skulle kunna bereda plats för dessa 3 miljoner. Jag har det intrycket, att de mo- tioner, som blivit väckta, väsentligen gått ut på icke att minska behovet av skattemedel utan i stället att öka det. Jag ser sålunda i detta ögonblick icke någon klar väg att skaffa dessa nya 3 miljoner, fastän jag icke vill för- neka, att vid riksdagens slut det kan visa sig möjligt att göra det. Men jag vill erinra om, att vad man klagat över hittills från det håll, som herr Persson i Falla representerar, är ju att man icke bara vid förra årets riksdag utan även vid detta års riksdag har måst komma fram med förslag om skattehöj- ningar, som äro nödvändiga för att finansiera utgifterna, och om man här vill ytterligare lägga till 3 miljoner kronor på utgifter, betyder ju det, att man får vara beredd på ytterligare höjda skatter, såvida man icke kan peka på den ännu obefintliga besparing, som skulle kunna göras.

När jag i mitt första anförande erinrade om förlusten på spannmålsregle- ringen — jag har hört, att herr Strindlund varit inne på detta — så berodde det därpå, att det var den enda förlust eller den enda utgift av lånemedel, för vilken ännu icke någon amorteringsplan blivit uppgjord. De lån, som rege- ringen för övrigt föreslagit, har man ju ordnat för, huru de skola bli åter- betalda, och därom kan riksdagen fälla sitt omdöme, huruvida man finner

Ang. byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

denna amorteringsplan vara alltför försiktig eller om man bör använda mera skattemedel för en snabbare amortering. På den punkten torde vi senare återkomma. Men här har nu ett nytt stort behov uppkommit, där det ännu icke klarlagts, huru man skall göra, och det gäller den förlust, som uppkommer på spannmålsregleringen, och därför ville jag erinra om den, och det var icke för att antyda, att man skulle taga automobilskattemedlen för att täcka denna förlust. Men det är klart, att om man använder automobilskattemedlen i stället för andra skattemedel till vägbyggnader, kommer det att finnas en tillgång på andra medel på inkomstsidan, som kunna användas för vad man finner vara lämpligt. Jag tror således, även om jag erkänner, att det kan finnas goda skäl på bägge sidorna, att man bör hava full klarhet i vad det är man beslutar, och att man icke gör detta utan att veta, vilken konsekvensen blir: det är att dessa 3 miljoner kronor ytterligare måste anskaffas av skattemedel utöver vad som eljest skulle vara behövt.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! De här bilskattemedlen ha ju alltid varit ett stridsämne, och nu tycker jag, att man för diskussionen alldeles vid sidan om det, som egentligen är huvudsaken. Nu drives det med all kraft från den ena sidan, att dessa 3 miljoner kronor böra tagas av skattemedel, och från den andra sidan, att de böra tagas från automobilskattemedel. Men vad ha vi egentligen gått in för en gång beträffande automobilskattemedlen? Jo, att bilarna skulle betala så mycket i skatter och avgifter, att det täckte det belopp, varmed de fördrade vägunderhållet, gjorde det tyngre för de väghållningsskyldiga. Detta var det stora riktmärke vi hade. Sedan har det förekommit åtskilliga intermezzon, såsom när generaldirektör Stridsberg kom med förslag om, att man skulle taga in hela automobilskatten till statskassan såsom en vanlig skatt, och att väghållningsskyldiga skulle sköta underhållet av vägarna. Det förslaget väckte ju rätt mycket uppseende bland många.

Nu skulle jag vilja fråga herr statsrådet och chefen för finansdepartementet: Kan herr statsrådet påstå, att den bilskatt, som nu finnes tillgänglig, uppfyllt det ändamål, vartill den rätteligen varit avsedd, nämligen att betala de fördrade underhållskostnaderna av vägarna? Enligt min mening gör den det icke. Den räcker icke ännu och det är en god bit till, innan den räcker.

Man slog på trumman och sade: Om några år får ni mera pengar, och det blir så mycket pengar, att ni skall komma att vada i pengar. Men ännu har det icke skett! Det är frågans kärnpunkt och icke kivet, om vi skola taga pengarna av skattemedel eller på annat sätt.

Det vågar jag spörja någon, om han kan gå fram här och sakligt bevisa, att bilskattemedlen räcka till den kostnad, som bilarna åstadkomma på Sveriges allmänna vägar. Jag har icke hört någon våga göra det, och jag är säker på att ingen vågar göra det i dag heller.

Det är anledningen, varför jag kommer att rösta för utskottets förslag.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Leo: Herr talman! Den slutsats, herr Olsson i Kullenbergstorp drog av sitt eget anförande, var litet egendomlig. Han talade om lämpligheten och önskvärdheten av att man av bilskattemedel bestred större andel av underhållskostnaderna än vad för närvarande sker, och av den anledningen, sade han, skulle han komma att rösta med utskottet, fastän han själv medgav, att den fråga, som vi här debattera, icke alls var densamma, som man yttrade sig om. Det var själva kärnpunkten han ville draga fram, men den låg, som han sade, helt på sidan om den diskussion, som pågår.

Ang. byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

Jag vill för min del icke förneka, att jag har delvis samma uppfattning som herr Olsson i Kullenbergstorp beträffande frågan om huru stor den del av underhållskostnaderna bör vara, som skäligen bör bestridas med bilskattemedel. Det pågår en utredning av den frågan, genom vilken man hoppas få fram mera bestämda hållpunkter för ett bedömande, och jag skall icke nu föregripa den utredningen genom att uttala något omdöme, även om jag som sagt nog lutar åt samma uppfattning som herr Olsson i Kullenbergstorp, att åtminstone till kostnaden för underhåll av vissa större vägar skäligen borde kunna påräknas större bidrag av bilskattemedel, än som för närvarande utgår. Men som herr Olsson i Kullenbergstorp själv sade, det är en fråga, som ligger vid sidan av den fråga, vi nu diskutera, och här är jag fortfarande i oklarhet om vad skälet egentligen är till att man skall hålla på att de tre miljoner, det här gäller, i fortsättningen också skola utgå av allmänna skattemedel.

Det har talats om någon mystisk princip, som man skulle bryta emot genom att följa Kungl. Maj:ts och utskottsreservanternas förslag. Man har sagt, att riksdagen har uttalat sig för den principen, att med bilskattemedel icke skulle betalas någonting annat än skälig del av underhållskostnaderna på de vägar, som trafikeras av bilarna. Jag känner icke till, huruvida riksdagen någon gång uttalat sig för en sådan princip, men om riksdagen gjort det, har riksdagen själv för länge sedan gått ifrån den principen. Man behöver ju bara slå upp propositionen för att se, att av bilskattemedel utgår bidrag icke bara till underhållskostnad utan också till förbättring och byggande av vägar. Vad det gäller således här är bara, huruvida läget i landet, jag upprepar det, inom vägväsendet är sådant, att man för att påskynda vägbyggen behöver taga ut 3 miljoner kronor av skattemedel mer än vad Kungl. Maj:ts föreslagit.

Så enkel är frågeställningen. På den frågan har jag för min del svarat, att när det är så, som jag visat, att man på grund av arbetslösheten sett sig nödsakad att vid sidan av skattebudgeten lägga ned väldiga summor av statsmedel på byggande av vägar, kan det ej ens ur vägväsendets egen synpunkt vara nödvändigt att taga ut dessa 3 miljoner kronor av skattemedel.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Då jag begärde ordet, var jag icke på det klara med att herr statsrådet skulle så utförligt taga upp den här frågan. Jag kan nu inskränka mig till att bara återropa vad han anför i sitt sista yttrande.

Men till herr Persson i Falla, som gjorde ett mycket älskvärt försök att lägga de svårigheter, som vi för närvarande ha i vårt land, på den nuvarande regeringens axlar, skall jag bara be att få göra en liten stillsam erinran.

Vid fjolårets riksdag fick — som herr Persson nog ganska lätt kan erinra sig, eftersom han var med i statsutskottet även vid den tiden — den då tämligen nya socialdemokratiska regeringen lov att lägga fram en proposition, däri det begärdes åtskilliga tiotal miljoner kronor för att få den stat, som på förslag av en regering — vilken jag förmodar, att herr Persson i Falla anser åtminstone någon nyans bättre än den nuvarande att ha på taburetterna — lagts fram föregående år, att gå ihop. Jag kan icke förstå, hur den nuvarande regeringens finanspolitik kan ha fört med sig sådana verkningar, att det redan i förväg skulle kunna märkas genom behovet av en tilläggsstat till en fastställd budget. Ånej, det är nog lika så gott först som sist, att vi erkänna, att det är tidens svårigheter, som vållat, att man måste gå ifrån de vanliga finansieringsvägarna. Och låt oss komma överens om det, herr Persson i Falla, att det är ju icke finansminister Ernst Wigforss, som åstadkommit dessa svårigheter, ty han har för närvarande den utsökta förmånen att försöka få

Ang. byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

det hela att balansera och även att lappa ihop hål i statsfinanserna, som icke uppkommit genom hans förvållande.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag förvånade mig verkligen över herr statsrådets och chefens för kommunikationsdepartementet anförande, då han i stort sett hade samma tro som jag, att bilarna kosta mer för Sveriges vägar än den bilskatt går till, som de ge, — han var icke klar på det, och det är naturligtvis icke jag heller riktigt, men jag kan säga, att så pass klar är jag, att jag känner mig alldeles tillräckligt övertygad själv.

Herr statsrådet var mycket skicklig, när han sade, att man plockade av de där pengarna. Men nog har jag alltid protesterat mot detta plockande. Det är en olycksalig benägenhet, som regeringar ha, att plocka, där det finns pengar, och skrapa till sig utan vidare. Det är icke så, att jag yrkar på att det skall användas mer pengar till underhållet i och för sig. Vi kunna, såsom herr statsrådet uttryckte sig, säga, att det dröjer så förskräckligt länge, innan de väghållningsskyldiga få igen vad de lagt ut. Väghållningsdistrikten ha ju här gått långt, långt före och ligga ute med kolossalt stora skulder, så det är sannerligen god plats för de tre miljoner kronor, som det här är fråga om. Nu är det litet egendomligt, ty jag tycker det ser ut, som om man icke skulle ha någon vidare förskräckelse för att nu kasta över kostnaderna på primärkommunerna eller underorganisationer sådana som vägstyrelserna, men staten skall krypa undan så mycket den kan. Jag vet ändå icke, om staten under kritiska tider är sämre ställd än alla de andra. Jag tror, att har man en gång slagit fast, att man kan använda bilskattemedel till litet vad som helst, blir det nog svårt att rubba på det. Men riktigt och rimligt är det väl ändå, när bilarna ha revolutionerat hela vårt vägväsende och varit anledning till så oerhörda utgifter, som ingen kunde drömt om för 20 år sedan, att även de pengar, som bilarna betala i skatt, få gå till att lätta på de här kostnaderna. Det vågar jag påstå, att där man har fått soten, skall man också söka få boten helt enkelt. Att göra det till huvudsaken i diskussionen, om man skall taga de tre miljonerna av skattemedel eller icke, det är att se bort från frågans kärnpunkt helt enkelt, och det är kärnpunkten, som jag håller på. Det är fördenskull jag röstar med utskottet.

Herr De Geer: Herr talman! Jag har icke, sedan jag nu åhört denna debatt, kunnat frångå den ståndpunkt, som jag haft tidigare, sedan jag åhört liknande debatter både här i riksdagen och eljest. Min ståndpunkt är den, att jag icke kan förstå det rättvisa i att man under den nuvarande svåra kristiden skulle gå ifrån principen om hur bilskattemedlen skola användas.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har bland annat pekat på att en företrädare till honom gått samma väg, som han nu vill fortsätta på, d. v. s. använt bilskattemedel till andra ändamål än de från början varit avsedda till.

Jag tillhör dem, som beklaga, att man kommit in på den vägen, och jag måste därför beklaga, att man nu vill taga bort den sista delen av bilskattemedlen från vägbyggandet. Jag kan inte förstå att det kan vara klokt, att man nu raserar det sista på detta område. Det är visserligen sant, att det för närvarande bygges så oerhört mycket vägar här i landet, att man kan säga, att det kanske betyder mindre, om man lägger tre miljoner mer eller mindre av bilskattemedel till vägväsendet. Men det är väl så, att om man nu går in för att taga bort de sista miljonerna av bilskattemedel, blir det bra svårt att få dem tillbaka, när kristiden är över. Jag tror, att ute på lands-

Ang. byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

bygden är det av mycket allmänt intresse, att man använder bilskattemedlen i möjligaste mån till vad de från början varit avsedda till.

Det har anförts som ett skäl för att man nu särskilt beträffande ödebygdsvägarna skulle använda bilskattemedel, att man i samband med den nya väglagens eventuella antagande kommer att få en sådan organisation, att ödebygdsvägarna gå in under vägstyrelserna. Men, herr talman, mina herrar, det är ju endast en rent organisatorisk fråga det gäller, när man talar om, att ödebygdsvägarna skola gå in under vägstyrelsesystemet, och detta kan väl icke vara något skäl till, att man skall använda ett nytt sätt att finansiera byggandet av ödebygdsvägar.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet undrar, vilket det egentliga skälet är, att man nödvändigt vill behålla dessa tre miljoner av automobilskattemedel. Jag tror, att skälet är ungefär det, som jag här tillåtit mig påpeka, och som många talare före mig gjort, nämligen att man är rädd för att rubba på principen, och att rubba på den nu bara av budgetskäl, därför att vi för närvarande ha en mycket svårbalanserad budget. Denna omständighet, som vi tyvärr alla känna till, är väl ändå icke ett tillräckligt skäl, för att vi nu skola ta de ännu resterande miljonerna av bilskattemedel från deras ursprungliga ändamål.

Herr talman! Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet efterlyste nyss en enligt hans mening mystisk princip för bilskattemedlens användning — för sin del hade han aldrig hört den förr i riksdagen — och han frågade, när och var den egentligen blivit fastslagen. Ja, beträffande grundsatsens innebörd tycker jag, att herr statsrådet skulle av den förda debatten ha fått full klarhet. Denna princip har fastslagits många gånger tidigare, även om det är sant, att det har gjorts avsteg ifrån densamma, såsom herr statsrådet nyss erinrade om, nämligen då det stora väganslaget vid 1932 års riksdag överfördes till automobilskattemedlen. Detta var ett stort avsteg, men det gjordes under starka protester och under uttryckligt fastslående av, att det skedde på grund av det dåvarande svåra budgetära läget, och att man snarast möjligt skulle återgå till den föregående ordningen för finansieringen av detta anslag.

Då herr statsrådet nu efterlyser, var man skall finna denna princip uttryckt, ber jag att få hänvisa honom till statsutskottets utlåtande vid 1932 års riksdag just vid punkten om det stora väganslaget. Ett genomläsande av denna punkt, som då godkändes av riksdagen, torde ge all nödig upplysning i detta fall.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten av herr Lindblad m. fl. fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Råstock begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5 av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Ang. byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten av herr Lindblad m. fl. fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 100 ja och 96 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 6, angående byggande av ödebygdevägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län samt vissa delar av Kopparbergs och Värmlands län. *Ang. byggande av ödebygdevägar.*

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Med åberopande av vad jag yttrat uti den under föregående punkt förda diskussionen ber jag att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den reservation, som fogats vid punkt 6) av herr Lindblad med flera.

Herr **Persson** i Fritorp: Herr talman! Jag ber att helt kort få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Herr statsrådet **Ekman** avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 253, angående godkännande av en mellan Sverige och de Socialistiska Rådsrepublikernas Union avsluten överenskommelse angående beställningar och krediter m. m.; och

nr 256, angående statlig exportkreditgaranti m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 6.

Punkten 7, angående byggande av enskilda utfartsvägar.

Uti punkten 15 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till byggande av enskilda utfartsvägar för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor. *Ang. byggande av enskilda utfartsvägar.*

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet förehåft två inom andra kammaren avgivna motioner, nämligen

Ang. byggande av enskilda utfartsvägar. (Forts.)

den ena, nr 61, väckt av herr *De Geer m. fl.*, i vilken hemställts, att riksdagen ville, med ändring av Kungl. Maj:ts förslag till byggande av enskilda utfartsvägar, för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 725,000 kronor att fördelas i enlighet med av kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgjort förslag,

och *den andra*, nr 62, väckt av herr *Sandberg m. fl.*, i vilken yrkats, att riksdagen måtte besluta att till byggande av enskilda utfartsvägar för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt de i ämnet väckta motionerna, måtte till byggande av enskilda utfartsvägar för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 600,000 kronor.

Reservationer hade vid denna punkt avgivits:

1) av herrar *Lindblad*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Bagge*, *Anderson* i Råstock, *Holmgren*, *Eriksson* i Stockholm och *Skoglund*, vilka ansett, att utskottets hemställan bort innefatta, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motioner, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning; samt

2) av herr *Strindlund*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt motionen II: 62 ävensom med bifall till motionen II: 61 måtte till byggande av enskilda utfartsvägar för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 725,000 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr *De Geer*: Herr talman! Det vore synnerligen önskvärt, om kammarens ledamöter ville vara vänliga och vid avgörandet av frågan om bidrag till enskilda utfartsvägar sätta sig in i hurudana förhållandena äro i vidsträckt delar av vårt land. Jag föreställer mig, att ett av skälen till, att kanske en hel del av kammarens ledamöter icke skulle vara hågade att öka det bidrag till enskilda utfartsvägar, som av regeringen föreslagits, kan vara detta, att man icke så noga känner till det oerhörda behovet av utfartsvägar. Förhållandet är nämligen, att det icke är endast i Norrland och de norra delarna av landet, som man har ett stort behov av att enskilda utfartsvägar byggas. Jag vågar påstå, att alla de, som äro bosatta så långt från allmänna vägar, att de kanske ofta ha mer än milen fram till dessa och därvid förbindelsen endast utgöres av dåliga, vissa tider på året oframkomliga stigar, måste förundra sig över, att kristiden skall göra det nödvändigt att uppskjuta byggandet av dessa för dem så betydelsefulla utfartsvägar. Det finns till och med så långt söderut som i norra delarna av Skåne hemman och byar, som äro belägna på mer än en halv mils avstånd från allmän väg. Om man nu betänker vilka oerhörda avstånd som i detta avseende finnas särskilt i Norrland, föreställer jag mig, att det måste anses ytterst motiverat att få största möjliga bidrag till byggandet av enskilda utfartsvägar. Jag har hört exempel även från södra Sverige, där man icke haft mer än en dålig stig, som kanske var översvämmad under tjällossningsperioden om vårarna, och där man icke kunnat komma i förbindelse med vare sig läkare eller lasarett. Man måste därför ge dem ute i bygderna rätt, som säga, att det verkligen är skäl uti, att man får en ändring till stånd i dessa förhållanden, då man samtidigt får bevittna, hurusom riksdagen beviljar oerhörda belopp till platser i landet, som äro bra mycket bättre situerade och bättre tillgodosedda i humanitært avseende.

Ang. byggande av enskilda utfartsvägar. (Forts.)

Skälet till att man här icke skulle kunna gå med på mer än de 500,000 kronor, som herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ansett sig kunna föreslå, är naturligtvis det vanliga budgetära. Men jag får säga, att om det är aldrig så svåra förhållanden att få ihop budgeten, så förefaller det mig dock, att man borde kunna vara litet välvilligare beträffande anslagets storlek, än som kommunikationsministern vågat sig på att vara, och jag tror, att riksdagen gjorde klokt i att här bevilja ett högre anslag och att sedan, om det är nödvändigt, anstränga sig att hålla tillbaka på andra utgifter. Jag är också övertygad om, att beträffande en mångfald av de utgifter, som vi här skola besluta, det kunde vara skäl uti att på ett eller annat ställe knappa in så mycket, att man kunde komma upp till ett bidrag av åtminstone 725,000 kronor, vilket belopp föreslagits uti en motion. Jag för min del skulle vara mycket böjd för att rösta för ett belopp av 1,000,000 kronor, som också föreslagits.

Jag förstår av utskottets utlåtande, att utskottets ledamöter ju i stort sett behjärtat de skäl, som finnas för ett ökat anslag, men jag kan icke riktigt förstå, varför utskottet stannat vid en ökning av endast 100,000 kronor. Det förefaller mig, som om, då det gäller ett så behjärtansvärt ändamål som detta, man kunnat gå något längre, särskilt i nuvarande tid, då man söker efter utvägar att på möjligast lämpliga sätt bereda arbete åt de arbetslösa; och jag åtminstone kan icke finna något bättre sätt att utöka arbetstillfällena än genom byggandet av enskilda utfartsvägar. På så sätt skulle ett mycket stort antal människor ute i bygderna få arbete, och detta till priser, som icke bleve överdrivna, men till priser, som befolkningen i trakten det oaktat med nöje skulle åtaga sig att arbeta för, blott man kunde få detta gamla önskemål uppfyllt. Man måste dock betänka, att även om man beviljar 725,000 kronor, så dröjer det oändligt många år, innan man kan säga, att det nödvändigaste behovet av utfartsvägar är tillfredsställt. Jag kan i varje fall icke finna, att det är rättvist och riktigt, att man av rädsla för de svåra budgetära förhållandena eller av önskan att använda pengarna på annat sätt, nu skall hålla tillbaka beträffande detta mycket nyttiga ändamål.

Jag ber sålunda att få rikta en vädjan till kammarens ledamöter, att de, innan beslut i denna fråga fattas, verkligen överväga, om det icke kunde vara klokt att gå litet längre än vad utskottet har vågat sig på att föreslå. När man i motionen nr 61 föreslagit en summa av 725,000 kronor, så har man icke så att säga gripit denna summa ur luften, vilket man skulle ha gjort, om man begärt en höjning från 500,000 kronor till exempelvis 600,000 kronor, utan man har haft åtminstone några fasta siffror att gå ut ifrån, då man fastnat just för denna summa, vilken, som kammarens ledamöter torde veta, är just den siffra, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen på sin tid kom fram till.

Herr talman! Jag anhåller att för min del få yrka bifall till förslaget om beviljandet av ett anslag å 725,000 kronor, d. v. s. bifall till den av herr Strindlund vid punkten fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Bengtsson* i Kullen, *Werner* i Höjen, *Persson* i Trängen, *Johansson* i Tväråselet och *Mattsson*.

Herr Sandberg: Herr talman! Jag ber att få instämma i den vädjan, som av den föregående ärade talaren riktades till kammarens ledamöter, nämligen att verkligen på allvar uppmärksamma och behjätta den fråga, som det här gäller.

Statsutskottet har ju visserligen på denna punkt — frågan om anslaget till

Ang. byggande av enskilda utfartsvägar. (Forts.)

enskilda utfartsvägar — i så måtto behärtat motionärernas önskemål, att det har föreslagit en ökning av anslaget i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 100,000 kronor, och jag vill börja med att säga, att det kan vara värt att uttrycka sin tacksamhet för den förståelse, som ligger uti detta lilla steg till tillmötesgående, som i alla fall har tagits.

Då emellertid vi motionärer likväl icke äro belåtna med detta utan — liksom den föregående talaren gjorde — ämna ställa ett yrkande om beviljandet av ett högre belopp, så beror detta därpå, att den sak, som det här gäller att tillgodose, är i sådan särskild grad behjärtansvärd och i sig innesluter ett så skriande behov, att vi anse det motiverat att gå längre, än vad utskottet här har föreslagit.

Jag nämnde, att detta är ett särskilt behjärtansvärt ändamål. Detta har understrukits förut, och jag har som norrlänning anledning att ytterligare betona, att de människor det här gäller, nämligen invånarna i avlägset liggande byar, vilka sakna drägliga vägförbindelser fram till de stora kommunikationslederna, leva under förhållanden så betungande och besvärliga, att man icke får undra på, om de förlora tålamodet, då de för egen del ha att bära de ordinarie bördorna av vägskatter och andra skatter men själva sakna de allra nödvändigaste förutsättningarna i denna tid att föra en dräglig tillvaro och göra sig gällande i den ekonomiska konkurrensen.

Här har förut av kommunikationsministern erinrats om, att vägväsendet på olika sätt mycket kraftigt tillgodoses i dessa tider, bland annat därför att det gäller att skapa lämpliga arbetsobjekt till lindrande av arbetslösheten. Men just den sak, som det här gäller, dessa vägar som här avses, hava icke blivit tillgodosedda i samma mån, utan de ha kommit på efterkälken.

Jag skall tillåta mig att något belysa det stora behov, som det härvidlag verkligen är fråga om. Det är ju de norrländska länen, som uppvisa det största behovet. Vad Norrbottens län beträffar innelågo enligt länsstyrelsens senaste framställning ansökningar om enskilda utfartsvägar där till en beräknad anläggningskostnad av ungefär 3½ miljoner kronor, till vilka vägars utförande ett statsbidrag av 1 miljon kronor syntes erforderligt. I Västerbottens län, där behovet är ännu större, äro för närvarande under byggnad 188 utfartsvägar till en sammanlagd kostnad av över 3.9 miljoner kronor. Till dessa vägar har utlovats ett bidrag om tillhoppa 1,491,880 kronor, under förutsättning att medel kunna erhållas för ändamålet. Hittills har till ifrågasvarande 188 pågående vägföretag utbetalats ett belopp av 660,000 kronor, och för deras fullbordande behövs det sålunda ytterligare 831,880 kronor.

I detta sammanhang kan det förtjäna att beaktas, att det i många fall är på det sättet, att sedan vägföretagen satts i gång och sedan — såsom de nyss angivna siffrorna utvisa — ett visst bidrag utbetalts, intressenterna ha måst låna upp pengar för att kunna fullfölja vägföretagen inom rimlig tid. De ha sålunda nu att dragas med räntekostnader, och det finns fall, där den skuldsättning, som vederbörande intressenter genom dessa företag råkat i, är synnerligen betungande.

Det måste med nuvarande anslag komma att dröja orimligt länge, innan det är möjligt för vederbörande länsstyrelse att infria de löften, som givits, eller innan det blir möjligt att ge någonting till de företag, som äro granskade och beträffande vilka ansökan ligger inne men som man icke kan göra någonting åt för närvarande. Hos länsstyrelsen i Västerbottens län innelågo vid tiden för dess senaste framställning förslag om 159 företag med en kostnad av 2,070,855 kronor, till vilka något bidrag icke kunnat beviljas. Det är sålunda ett stort antal vägföretag, som vänta på att få bidrag. Den nyssnämnda länsstyrelsen hade också med hänsyn till det föreliggande stora be-

Ang. byggande av enskilda utfartsvägar. (Forts.)

hovet och även med hänsyn till arbetslösheten inom länet hemställt om ett statsbidrag av 750,000 kronor. Av det anslag, som i fjol utgick till ändamålet, nämligen 500,000 kronor, hade länsstyrelsen i Västerbottens län erhållit 160,000 kronor. Det är ju långt ifrån vad som rimligtvis kan anses behövas. Även om med den höjning statsutskottet föreslår summan nu skulle bli något större än de nämnda 160,000 kronorna, är det uppenbarligen alldeles för litet.

Till dessa synpunkter om det i högsta grad behjärtansvärda ändamålet och det — jag vågar säga — starkt skriande behovet kommer också den saken, att de arbeten, som här kunna igångsättas, äro synnerligen lämpade till att avhjälpa arbetslösheten. Denna omständighet beaktas också mycket riktigt av utskottet, som yttrar, att »byggandet av enskilda utfartsvägar synes jämväl få tillmätas betydelse, då det gäller lindrande av arbetslösheten i trakter, som beröras av vägföretagen». Den nu berörda saken har många gånger påpekats och utförligare utvecklats, och jag nöjer mig med att endast understryka vad statsutskottet därvidlag anför.

Allt talar verkligen för att man här bör gå längre än vad Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit, och jag skulle för min del tro, att det finns möjligheter därtill trots det svåra budgetära läget, om man gör inknappningar på några andra områden, där det uppenbarligen icke är fråga om så trängande behov som i detta fall, där det gäller att hjälpa människor, som leva under alldeles exceptionellt svåra förhållanden.

Med utgångspunkt från vad jag ovan anförde skulle jag ha den största anledning i världen att yrka bifall till vår motion, vari hemställes, att anslaget måtte höjas till 1 miljon kronor. Jag tror emellertid, att det kanske bäst gagnar det hela, om vi här förena oss i ett gemensamt yrkande, och för att sålunda icke försvaga saken ber jag att för min del få förena mig i det yrkande, som nyss framställdes av herr De Geer.

Jag ber sålunda att få yrka bifall till den av herr Strindlund avgivna reservationen, vilken som bekant går ut på att anslaget skall höjas till 725,000 kronor.

Med herr Sandberg förenade sig herrar *Brännström, Lindmark, Hage, Nilsson* i Antnäs, *Hilding* och *Näslund*.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Leo**: Herr talman! Jag skall gärna utan vidare medgiva, att det är ett mycket behjärtansvärt ändamål, det här gäller, och jag skall försöka med jämnmod finna mig i att kammaren följer utskottsmajoriteten och höjer det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet med 100,000 kronor till 600,000 kronor.

Jag begärde ordet, därför att det föreföll mig, som om herr Sandberg hade den uppfattningen, att det vore fråga om ett vägändamål, som i motsats till andra dylika kommit på en undanskjuten plats och blivit missgynnat. Så är emellertid ingalunda fallet. Detta anslag kom till år 1918, vill jag minnas, med ett relativt litet belopp, som sedermera år efter år höjts. Budgetåret 1930/1931 utgick anslaget med 450,000 kronor, och det höjdes budgetåret 1931/1932 till 500,000 kronor. Att man skulle i denna, för skattebudgeten bistra och svåra tid höja detsamma utöver det belopp, varmed det utgick under de verkligt goda åren, är väl ändå litet för mycket begärt.

Jag vill påpeka, att även här är det så, att staten vid sidan om det anslag, som är uppfört under ifrågavarande rubrik i huvudtiteln, lagt ut betydande belopp för främjande av det ändamål rubriken avser. Under innevarande budgetår ha sålunda av särskilt anslag utgått 150,000 kronor till Väster-

Ang. byggande av enskilda utfartsvägar. (Forts.)
bottens län för byggande av s. k. enkronasvägar, vilka i själva verket ingenting annat äro än enskilda utfartsvägar, och dessa 150,000 kronor ha sålunda varit en direkt förstärkning av det belopp, som utgått under huvudtiteln. Vidare har arbetslöshetskommissionen lämnat — och kommer antagligen i fortsättningen att lämna — bidrag för utförande av enskilda utfartsvägar. Man får sålunda statsmedel för byggande av dylika vägar i tre former. Slutligen vill jag erinra om att jag i årets statsverksproposition under rubriken utgifter för kapitalökning, fonden för förslag till statsverket föreslagit, att det skulle byggas ödebygdevägar, tillfartsvägar till inlandsbanan och vissa andra vägar uppe i de norrländska länen för ett belopp av 3,200,000 kronor utöver de anslag, som äro upptagna under huvudtiteln. En stor del av dessa 3,200,000 kronor kommer — om de, som jag hoppas, bli beviljade — att bli använda till vägar som äro att likställa med enskilda utfartsvägar.

Herr Skoglund: Herr talman! Jag vill ingalunda bestrida de föregående ärade talarnas påståenden, att det här gäller ett mycket behjärtansvärt ändamål. Men som statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet nu framhållit, lämnas det medel till byggande av enskilda utfartsvägar även i annan form än genom här ifrågavarande anslag. Jag erinrar mig alldeles särskilt, hurusom särskilda utskottet vid förra årets riksdag skrev, när det gällde de motioner, som voro avgivna från olika håll angående bidrag till enskilda utfartsvägar, att utskottet förutsatte, att de i motionerna avsedda vägföretagen skulle komma att i stor utsträckning tillgodoses genom de pengar, som ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande, och utskottet gick då så mycket längre, som det förutsatte, att man alldeles särskilt skulle beakta, att man på så sätt kunde skapa arbetsmöjligheter i de delar av Norrland, där det var ont om sådana. Jag har gjort en förfrågan hos statens arbetslöshetskommission, om man verkligen gått till väga så, som utskottet tänkte sig skulle bli fallet, och om sålunda en del av arbetslöshetsanslaget använts till byggande av enskilda utfartsvägar. På min förfrågan har jag fått det svaret, att under tiden juli 1933—februari 1934 arbetslöshetskommissionen godkänt enskilda vägar såsom statskommunala arbetsföretag till ett antal av 346 och att den summa, som dessa enskilda vägföretag rör sig om, är omkring 7.7 miljoner kronor. Nu är det nog så, att en hel del av dessa vägar äro av den beskaffenhet, att man knappast kan räkna dem till enskilda utfartsvägar i den mening, som jag tror, att både herr Sandberg och jag avse. Men troligt är dock, att ett icke litet belopp har gått till utfartsvägar för enskilda gårdar och byar.

Det är av den anledningen, att förra årets riksdag ställt så mycket pengar till förfogande för ändamålet och att, om jag icke misstager mig, även vid innevarande års riksdag Kungl. Maj:t begär medel, som säkerligen komma att kunna användas för liknande ändamål, som jag ansett mig böra stanna vid det belopp Kungl. Maj:t föreslagit. Och jag gör detta så mycket hellre, som det från flera håll omvitnats, att det i Norrland i år, tack vare att trävaruindustrien kommit bättre i gång och därigenom att skogsbruket kunnat hävda sin ställning bättre, är större tillgång på arbetstillfällen än det var föregående år. Jag undrar, om det icke är klokt, att vi försöka anslå ett icke så litet anslag årligen — och detta anslag på $\frac{1}{2}$ miljon kronor betraktar jag såsom ett icke litet anslag — att vi slå vakt om detta och söka hålla det uppe vid samma belopp många år framåt. Jag tror, att detta är säkrare och leder till bättre resultat på längden än att nu gå upp till ett högre belopp, som vi kanske icke kunna bibehålla ett annat år.

Det är av denna anledning, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Ang. byggande av enskilda utfartsvägar. (Forts.)

Herr Persson i Fritorp: Herr talman! Jag är väsentligen förekommen av den föregående ärade talaren. Emellertid har jag kommit till ett annat slutresultat än han.

Skillnaden mellan det belopp herr Skoglund yrkar och utskottets förslag är 100,000 kronor, och det kan vara en smaksak, vilketdera förslaget man väljer. Vad utskottet här föreslår är egentligen en kompromiss. Det var på det sättet, att när ärendet kom till utskottet in pleno från fjärde avdelningen, förelåg det tre olika meningar: en för bifall till Kungl. Maj:ts förslag, en för bifall till vad som här hemställts av utskottet och en för bifall till ett yrkande om 725,000 kronor.

Nu nämnde någon talare här, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt ett anslag av 725,000 kronor, och han baserade sitt yrkande huvudsakligen på den omständigheten. Härtill vill jag bara säga, att om herrarna göra sig besväret att gå igenom tidigare års riksdagshandlingar, skola ni finna, att riksdagen knappast någonsin följt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i dess anslagskrav utan i regel avvikit från detsamma och fastställt ett lägre anslag än väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt.

Herr Sandberg vädjade varmt till andra kammaren att bifalla förslaget om 725,000 kronor. För min del har jag tillhört dem, som gått en medelväg och påyrkat, att anslaget skulle fastställas till 600,000 kronor, den siffra utskottsmajoriteten till sist stannade vid. Jag har icke velat vara med om att ytterligare öka finansministerns bekymmer för budgeten — de äro säkerligen stora nog ändå. Därför har jag gått in för ett belopp av 600,000 kronor, och det kan ju näppeligen vara tal om att man för dessa 100,000 kronors skull sönderbryter den uppgjorda budgeten.

Med dessa korta ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till vad statsutskottet hemställt.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag fäste mig vid den motivering ett par talare gävo, då de slog vakt om Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Skoglund nämnde, att det byggdes vägar genom arbetslöshetskommissionen och att det gått ut bidrag för vägar, som utförts såsom statskommunala arbeten. Får jag fråga herr Skoglund, om han icke också hos arbetslöshetskommissionen tog reda på hur stor bidragsprocenten var, då dessa vägar utfördes såsom statskommunala arbeten. Blir det billigare för staten på det sättet än om man låter det hela gå i den här föreslagna formen? Till företagen utgår i regel statsbidrag med endast $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{3}$ av kostnaden. Jag har velat gå med på det högsta möjliga anslag, som härvidlag kan ges, då, såvitt jag kan beräkna, detta är det billigaste sättet att skapa ökade arbetstillfällen, samtidigt med att man åstadkommer verklig nytta.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet sade bland annat, att det vore för mycket begärt att höja detta belopp utöver vad som utgick under verkligt goda tider. Jag undrar, om vi, på grund av krisen, skola gå emot alla anslagshöjningar som äro ägnade att bereda arbetstillfällen? Det är alldeles orimligt, såvitt jag förstår.

Men det är också andra skäl, som gjort, att jag reserverat mig för högre anslag. Det problem, som vi ha svårast att komma till rätta med, är, huru vi skola kunna sysselsätta vårt folk och helst på ett stadigvarande sätt. Genom många uppslag, som kommit fram, går parollen: tillbaka till jorden! Men vore det inte bättre att först se till, att man håller dem kvar, som redan finnas där? Och man bör betänka, att det är svårast att behålla dem, som bo där uppe, där obygdan möter kulturen och där man ännu inte ens har vägar. Vägar är väl det första vi måste giva dem, för att de skola trivas där trots

Ang. byggande av enskilda utfartsvägar. (Forts.)

de svåra förhållanden, varunder de leva. Jag är också övertygad om, att skola vi lyckas placera ytterligare folk vid jorden, så inte skall det lyckas, därest vi inte vilja giva dem åtminstone ett handtag, så att de få en framkomlig väg till den plats, där de stola slå sig ned. Jag tror heller inte vi skola lyckas placera överflödigt folk i den utsträckning man tänkt sig i bygder, som äro fullt tillgodosedda med kommunikationer, utan vi få sträcka planerna längre. Under sådana förhållanden menar jag, att man borde vara glad över att det ännu finns folk, som inte begär 70, 80 eller 90 procent av kostnaderna i bidrag för att utföra ett arbete utan nöjer sig med, om staten ger dem $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{3}$.

Jag vågar hävda, att det finns flera skäl, som kunna framdragas för det högre beloppet. Om man varit med om och sett, hur dessa småtingar, som bo långt inne i obygden, få ta en börda med sig av de produkter, man där kan frambringa, och gå den en eller kanske två mil långa vägen till handelsboden och byta till sig en ny börda, som de få ta med sig hem, då är man kanske den förste, som vill gå med på ett högre bidrag än vad jag här reserverat mig för.

Herr talman! Det är så många skäl, som tala för en höjning av detta anslag, att jag trots de invändningar, som gjorts, är fullt förvissad om, att det är det enda riktiga att gå så långt som möjligt. För närvarande stannar jag vid 725,000 kronor eller det belopp, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt.

Herrar *Gustafsson* i Lekåsa och *Heiding* instämde häruti.

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, men nog skulle jag vilja föreslå herr Strindlund, att han skaffade sig litet is i magen. Ty det är på det sättet, att alla i statsutskottet äro stora vänner av detta anslag. Vi tycka bara, att det är ganska raskt marscherat, när man som i detta fall har börjat 1918 med som jag tror 75,000 — inom parentes sagt, var väl 1918 ett något fördelaktigare år ifråga om inkomster för statsverket än det nuvarande — och nu kommit upp till en halv miljon kronor. Tar man dessutom sikte på proportionerna mellan vad som beviljades för detta ändamål 1918 och det ordinarie vägaslaget i övrigt, tror jag till och med herr Strindlund får lov att erkänna, att detta anslag inte tillhör dem, som man kan säga äro eller ha varit missgynnade. Tack vare den popularitet, som detta anslag allt ifrån sin tillkomst har åtnjutit i riksdagen, har det ännu icke funnits någon departementschef, som vågat fingra på det i nedsättande syfte. Då det ligger till på det sättet, att alla äro överens om att det är ett bra anslag, och det bara gäller att bestämma takten, så att det inte blir så stort, att det kan ifrågasättas, om det på sina håll kommer till verklig nytta, enär de enskilda icke äro beredda att tillskjuta sina andelar, tycker jag det är kloktare att vandra den försiktiga vägen och vidhålla vad Kungl. Maj:t föreslagit. Ty vi kunna väl inte, herr Strindlund, begära, att allt vad vägbyggande heter, även om det kommer under rubriken byggande av enskilda utfartsvägar, skall vara färdigt på en gång.

Jag skall sluta med en replik till herr Sandberg, som tyckte, att 100,000 kronor mer eller mindre spelar egentligen ingen roll och att det var mycket lätt att pruta på något annat ställe. Ja, vi ha i statsutskottet många gånger det tvivelaktiga nöjet att försöka pruta, men det har visat sig, att varje gång man försöker något sådant har man kolliderat med intressen, som stå i diametral motsats till vad man för tillfället vill föreslå nedskuret. Kan herr Sandberg ge några anvisningar — och det räcker inte med att spara ihop

Ang. byggande av enskilda utfartsvägar. (Forts.)

100,000, ty herr Sandberg har mera på sitt samvete i motionsväg — skall jag å utskottets vägnar vara förfärligt tacksam, och kunna anvisningarna, för den händelse vi misslyckas pruta på något håll, kompletteras med en anvisning, vilka skattekällor som i övrigt skola tillgripas, blir tacksamheten från vår sida dubbel.

Herr talman! Jag ber att få instämma i det yrkande, som gjorts av herr Skoglund.

I detta anförande instämde herr *Persson* i Falla.

Herr **Hansson** i Vännäsby: Herr talman! Det har av en föregående talare framhållits det behjärtansvärda behov, som föreligger för denna anslagsfråga. Jag tänker därför inte uppehålla mig vid denna synpunkt utan framhålla något beträffande förhållandena i de trakter, som äro i behov av denna hjälp.

De nybyggare, som bosätta sig i den norrländska skogsbygden, ha det ofantligt svårt på sina nybyggen. De äro avlägset boende och behöva bistånd för att kunna få arbetstillfällen. I denna fråga får också beaktas den synpunkten, att genom att man anlägger enklare vägar till dessa trakter, förbättrar man möjligheten till ytterligare kolonisation. Därför är det av synnerlig vikt att höja detta anslag. Vidare råder ju det förhållandet, att vägbyggnarna endast få en viss procent av den kostnad, som åtgår till vägnarnas anläggning. Den högsta procentsats de någonsin bruka få utgör omkring 40 å 50 procent. Om man tänker på, att de få sätta in så mycket arbete själva för att skaffa sig dessa utfartsmöjligheter, är det rimligt begärt, att statsmakterna stödjade dem i högsta möjliga grad.

En föregående ärad talare uttalade i en replik, att man borde skaffa sig något is i magen beträffande denna fråga. Jag vill däremot invända, att det vore rimligare att i någon mån uppvärma magen så att man känner sig litet varmare beträffande dessa önskemål. Ty det gäller dessa avsides boende nybyggare, som äro i stort behov av hjälp för att kunna existera och i fortsättningen vinna utkomst på sina nybyggen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Strindlunds reservation.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Jag vill bara med några korta ord giva tillkänna, att jag i det allra längsta varit med på att man skulle öka anslaget till 725,000 kronor. Men, när frågan skulle avgöras i statsutskottet, fick man höra toner, som gingo i annan riktning, och jag tänkte därför, att det är bättre med en fågel i handen än tio i skogen, som man brukar säga, och därför jämkade jag med mig och gick med på en höjning till 600,000 kronor. Detta gjorde jag emellertid som sagt av det skäl, som jag nyss nämnde.

Jag känner behovet av anslag för detta ändamål så väl, att jag skulle kunna gå med på betydligt högre belopp, men man får ju rätta sig efter omständigheterna. Några ur statens synpunkt billigare vägar kan man inte få, och det är en ofantlig hjälp för de fattiga småbönderna i Norrland, som inte ha vare sig inmalningstväng eller betodling eller några andra större fördelar, som sydsvenskarna kunna ha. De få sannerligen streta för att hålla sig uppe, och för dem skulle det vara mycket kärtkommet att få ett ökat anslag, ty därigenom kunna de skaffa sig några kontanta inkomster, som de sannerligen väl behöva för att betala utskylder och andra omkostnader med.

Någon har sagt, att nu äro skogsdrivningarna där uppe i gång, så nu få de arbetsförtjänst i alla fall. Ja, men detta gäller endast på vintern. När

Ang. byggande av enskilda utfartsvägar. (Forts.)

sommaren kommer — och vägbyggnaderna utföras i allmänhet på sommaren — ha småbönderna sina små gårdar att sköta och ha inte tillfälle att komma ut på några skogsförtjänster.

Jag skall inte göra något yrkande, men skulle kammaren gå emot utskottet och bevilja det högre anslaget, 725,000 kronor, då skall jag inte gråta.

Herr De Geer: Herr talman! Jag skall endast be att få säga några korta ord. Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet påpekade, att de bistra tiderna inte utgjorde någon särskild anledning till att bevilja ytterligare anslag till detta ändamål, och herr Anderson i Råstock ansåg det vara bra raskt marscherat, om man skulle gå längre än till det anslag, som regeringen föreslagit.

Om man tänker på dessa ord, raskt marscherat, när man talar om att höja från 500,000 till 725,000 kronor, måste jag säga, att de, som bo på landsbygden och inte ha någon väg, med skäl kunna fråga sig, om det inte är oerhört mycket raskare marscherat beträffande de övriga förslag, som regeringen kommit fram med och där det gäller utomordentligt stora belopp. Jag tror, att om man gör en jämförelse mellan andra områden och det nu debatterde, där alla erkänna, att det är behövt med ökat anslag, och jämför detta med de stora belopp, som beviljades föregående riksdag och som även i år skola beviljas, måste man känna sig betänksam, huruvida det kan anses riktigt att utan vidare gå in för utomordentligt stora belopp till ändamål i samhällen och städer, där förhållandena äro bra mycket bättre än i avlägsna bygder på landet. Jag tror, att om kammarens ledamöter verkligen vilja sätta sig in i problemet och tänka sig det från de svårast belägnas synpunkt, skulle man inte ha någon rädsla för att gå med på ett ökat anslag här. Man må också betänka, att det finns knappast något billigare sätt att minska arbetslösheten och att detta är ett sätt, som är populärt på landsbygden. Staten bidrager endast med $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{3}$, ett litet bidrag kommer från landstingen och resten få de, som ovillkorligen önska och behöva dessa vägar, bidraga med själva.

Jag kan inte annat, herr talman, än uttala ett mycket livligt beklagande av, om inte de synpunkter skulle beaktas, som gå ut på att ett ökat anslag till detta ändamål är det billigaste sättet att minska arbetslösheten och ett rättvist sätt, och jag ber, herr talman, att ännu en gång få yrka bifall till den av herr Strindlund avgivna reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid punkten fogade, reservationen samt 3:o) bifall till herr Strindlunds reservation; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Strindlund, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu förklarade den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen äskade emellertid herr Strindlund votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 7 i statsutskottets utlåtande nr 6 antager den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Ang. byggande av enskilda utfartsvägar. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit herr Strindlunds reservation.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 7 av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 6.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 258, med förslag till lag om bulvanförhållande i fråga om aktier i vissa bolag.

Denna proposition bordlades.

§ 7.

Fortsattes handläggningen av statsutskottets utlåtande nr 6.

Punkten 8, angående byggande av tillfartsvägar till inlandsbanan.

Sedan punkten föredragits anförde:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Åberopande diskussionen under punkt 5:o) tillåter jag mig att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Ang. byggande av tillfartsvägar till inlandsbanan.

Herr **Persson** i Fritorp: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 9 och 10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. nybygg-
nad för
Kungl. Maj:ts
kansli.

Härpå föredrogs *punkten 29*, angående nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli; och yttrade därvid

Herr Strindlund: Herr talman! Att jag har fogat en blank reservation vid denna punkt beror närmast därpå, att jag av de handlingar, som voro för mig tillgängliga, då jag skulle taga ståndpunkt till detta ärende i utskottet, icke fick riktig klarhet i en del frågor, som jag gärna skulle vilja haft belysta i sammanhang med detta ärende.

Här möter man ett anslag, med vars hjälp man avser att på nytt sätta i gång byggnadsverksamheten på ett visst område. Denna verksamhet har, som vi veta, varit stoppad på grund av vissa förhållanden, och man kan nu vänta, att det sättes i gång byggnadsföretag i stor utsträckning. Det kommer att uppstå en anhopning av byggen, och då blir frågan, hur det kommer att ställas med fördelningen av de arbetstillfällen, som sålunda uppstå. Det är ju visserligen en sak, som jag icke känner till, men jag tror man har skäl misstänka, att den största delen av byggnadsverksamheten på detta sätt kommer att koncentreras till Stockholm. Jag vet icke, om denna tanke är riktig, men jag har den känslan, och jag undrar därför, om det icke vore skäl i att, om man nu vill utöka den statliga byggnadsverksamheten, samtidigt se till, i vad mån också andra byggnadsarbeten än de, som äro förlagda till Stockholm, kunna komma i gång, och att alltså den statliga byggnadsverksamheten i landet blir fördelad så jämnt som möjligt.

Det är detta påpekande jag ansett mig böra göra vid behandlingen av detta ärende.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 30—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. Svenska
brandkårernas
riksförbund.

Punkten 35, angående Svenska brandkårernas riksförbund.

I en inom första kammaren av herr *Johan Nilsson* i Kristianstad väckt motion, nr 44, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att till Svenska brandkårernas riksförbund bevilja för budgetåret 1934/1935 ett extra anslag av 2,000 kronor såsom bidrag till förbundets verksamhet.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte bifalla förevarande motion.

Reservation hade emellertid vid denna punkt avgivits av herrar *Holmgren* och *Strindlund*, vilka ansett, att utskottet bort avstyrka motionen.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr Strindlund: Herr talman! De som tittat något på utskottets utlåtande, ha ju kunnat finna, att vi här ha ett nytt anslag på 2,000 kronor på grund av enskild motion. Det är ju icke något stort belopp det här rör sig om, men det är dock ett nytt anslag, som icke fanns på denna huvudtitel i fjol. Jag skall icke länge uppehålla mig vid detta ämne eller framkalla någon debatt, men var och en förstår, att om det skulle vara någon riktig mening med det hela, så borde de kostnader, som statsverket här skall bidraga

Ang. Svenska brandkårernas riksförbund. (Forts.)

till, egentligen tillskjutas av de stora försäkringsbolagen, vilka givetvis ha den största fördelen av att någonting åstadkommes på det område det här gäller.

Jag ber alltså att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Persson i Fritorp: Herr talman! Det är som herr Strindlund sade, att denna fråga är av mycket ringa ekonomisk innebörd. Det gäller ju endast 2,000 kronor, alltså bara en liten slant, närmast att anse såsom en uppmuntran och en erkänsla till detta förbund för dess verksamhet.

Jag ber, herr talman, utan att vidare gå in på frågan, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner på de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 36, angående efterskänkande i vissa fall av avgifter för radiolicens.

Ang. efterskänkande av avgifter för radiolicens.

I en inom andra kammaren av herr Kilbom m. fl. väckt motion, nr 409, hade föreslagits, att riksdagen för budgetåret 1934/1935 måtte besluta anvisa ett förslagsanslag av 50,000 kronor, vilket belopp skulle ställas till telegrafverkets förfogande för efterskänkande av radioavgifter till personer, som genom företeende av intyg från vederbörande kommunala myndigheter kunde visa sig på grund av arbetslöshet sakna möjligheter betala radiolicens.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan denna hemställan föredragits, anförde:

Herr Kilbom: Herr talman! Jag måste säga, att jag tycker, att högvördig statsutskottets yttrande i denna fråga är minst sagt underligt. Det skulle vara bra roligt att få veta var herrarna varit någonstädes, medan man klubbat det beslut, som här föreligger. I varje fall hoppas jag, att man kan få en förklaring, huru herrarna tänka sig att saken skall ordnas.

Här har motionerats om att riksdagen skulle anslå 50,000 kronor såsom bidrag för radiolicens till dem, som *nu*, under *denna* kris, äro arbetslösa och som genom intyg från vederbörande kommunalmyndigheter kunde visa upp, att de befinna sig i en sådan situation, d. v. s. sakna arbete. Vad säger då statsutskottet? Jo, statsutskottet säger, att »enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 26 juni 1933 hava sakkunniga tillkallats inom kommunikationsdepartementet för verkställande av en allsidig utredning beträffande rundradioverksamheten. Vid nämnda utredning läser», heter det vidare, »enligt vad utskottet inhämtat, jämväl komma under bedömande frågan om befrielse i ömmande fall från radiolicensavgift. Under hänvisning härtill får utskottet avstyrka motionen.»

Utskottets yttrande kunde det ju ha varit någon slags mening med, för den händelse avsikten är, att denna utredning skall bli färdig *nu*, så att riksdagen i år hinner fatta beslut, men därom finnes ju ingenting nämnt. Naturligtvis är det tacknämligt för de arbetslösa och i övrigt behövande att i *framtiden*, då denna allsidiga utredning blir färdig, — den marscherar ju i Kungl. Maj:ts nådiga tågordning, och herrar ledamöter ha tillfredsställelsen att lyfta sina utredningsarvoden — det är naturligtvis tacknämligt, säger jag, att i fram-

Ang. efterskänkande av avgifter för radiolicens. (Forts.)
tiden få befrielse från denna radiolicensavgift. Men här var det inte fråga om en avlägsen framtid, utan här gällde det att man från och med nästkommande budgetår, således från och med den 1 juli 1934, skulle kunna bereda någon hjälp i detta hänseende. Det är ju så mycket tokigare, höll jag på att säga, att utskottet intagit denna ståndpunkt, som herrarna ju själva räkna med att krisen befinner sig på övergående och att arbetslösheten skall komma att, om icke försvinna, så dock mycket snabbt minskas.

Jag skulle således vara synnerligen tacksam, om jag av utskottets ärade ordförande kunde få en upplysning om, när han för sin del tänker sig, att denna befrielse från radiolicensavgiften skall börja tillämpas. Själv hade jag som sagt tänkt mig, att det skulle vara nu under denna kris. Saken är den, såsom framgår av de exempel, som anförts i motionen, att de som nu gå arbetslösa, icke bara bli avstängda från möjligheten att lyssna i radio utan de mista också sina radioapparater, därför att de icke kunna erlagga sina avgifter. Jag anser därför, att man borde hjälpa dem, ty radion spelar ju en stor roll för dem, så mycket större som vederbörandes ekonomiska situation icke medger dem att hålla tidningar och det icke kan vara i samhällets intresse att man avstänger dessa människor från den lilla nyhetstjänst, som radion förmedlar.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Anderson i Råstock: Ja, herr talman, så sangvinisk som herr Kilbom synes vara, då han talar om att man icke alls skulle behöva räkna med att det vid nästa budgetårs början skulle finnas kvar några människor, som behöva få avgifterna för radiolicensen efterskänkta, det ha vi inte ansett oss kunna vara i statsutskottet. Jag vill för övrigt erinra om att herr Kilbom en gång i vintras själv stod upp och sade ungefär följande — jag kan nu icke erinra mig ordalagen exakt, men jag hoppas kunna återge dem så pass, att de av kammarens ledamöter, som då voro närvarande, minnas dem — han sade nämligen, att »där ser man följderna av att utan utredning besluta i viktiga ting här i kammaren». Vi skola se efter, hur det står i protokollet vid det tillfället, så komma vi nog överens om att det var ungefär så, som orden föllo. Nu tycks herr Kilbom ha kommit på andra tankar. Vi ha trott, att vi genom att ställa oss så sympatiska till hans förslag, som vi faktiskt gjort, åtminstone skulle varit i stånd att slippa debatt i denna fråga nu, i synnerhet om man går ut ifrån att vi i ännu högre grad än herr Kilbom äro benägna för att utreda en sak innan vi fatta beslut. Då nu denna fråga har uppmärksamrats av kommittén för rundradioverksamheten, en kommitté, som för övrigt varken han eller jag tillhör, och däri jag således icke kan lämna flera upplysningar — dem får han skaffa sig själv genom att fråga kommittéledamöterna — då tror jag, att det är klokast att bifalla utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag vet inte vad herr Anderson i Råstock alluderar på, när han talar om att jag skulle ha sagt, att man inte borde fatta beslut här i kammaren utan utredning. Det är möjligt att jag sagt så i något sammanhang, men man får ju inte använda mig såsom Gud Fader och åberopa mig i *alla* möjliga situationer. Jag tycker vi kunde komma överens i den här saken. Herr Anderson i Råstock säger, att vi äro mycket välvilligt inställda till denna tanke. Ja, men då bör konsekvensen bli, att vi skola vara så mycket mera välvilligt inställda ju *större nöden är*. Vill man överhuvud saken, så bör man naturligtvis alldeles särskilt vilja den, när den *behövs som bäst*. Det är otvivelaktigt, att denna sak behövs som bäst under den tid vi föreslagit att den skulle tillämpas. Skulle utskottet då icke kunnat

Ang. efterskänkande av avgifter för radiolicens. (Forts.)

taga konsekvensen av sin egen ståndpunkt och sagt: A la bonne heure, vi ställa 50,000 kronor till vederbörande myndighets förfogande för ändamålet!

Anslaget är till på köpet ett förslagsanslag, så att om pengarna icke helt förbrukas, så är det ju ingen fara; det blir i alla fall någon möjlighet att hjälpa dem, som annars mista sina radioapparater, men en sådan möjlighet är alldeles utesluten enligt utskottets förslag, såvitt man icke vill ställa garantier för att vi få utredningen så snabbt, att vi på den av utskottet antydda vägen kunna nå samma resultat.

Sedan jag nu fått svar av utskottets ordförande, vill jag nämna, att denna motion väcktes i sista ögonblicket på framställning för övrigt av radiolyssnare uppe i Angermanland. De ha redan blivit hotade av myndigheterna med att de skulle mista sina radiolicenser alldenstund de icke kunnat erlægga avgiften, och landsfiskalen hade i ett fall på tillfrågan förklarat, att han möjligen kunde vänta ännu en månad, innan han tog radioapparaterna ifrån dem, men heller icke längre.

Jag tycker därför, herr talman, att det vore underligt, om man icke i ett sådant fall som detta kunde bevilja det anslag, som det här är fråga om. Jag ber alltså att få yrka bifall till motionen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! När herr Kilbom kom med sin bevisning här, hade jag litet svårt att kunna följa med i galoppen. Herr Kilbom glömmmer totalt bort att begreppet förslagsanslag också betyder, att det kan bli fråga om hur stora belopp som helst. Jag tycker icke, att det i regel åtminstone bör tala till förmån för ett förslag, om det är så utformat att däri begärt anslag kan växa ut i en omfattning, som man icke kan bedöma vid fattande av beslutet om anslaget.

Herr Kilbom yttrade — det var väl en felsägning av honom — att en stadsfiskal skulle komma att taga radioapparaterna ifrån vederbörande. Här är väl, såvitt jag förstår, fråga om licenserna från telegrafverket för innehav av radioapparater, och det är väl någonting annat.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Kilbom: Herr talman! Det förhåller sig ju så, att landsfiskalen handlar på följande enkla sätt. Alldenstund vederbörande icke kunna betala radiolicenserna, tager han radioapparaterna ifrån dem såsom säkerhet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Kilbom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 36 av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämp-

Ang. efterskänkande av avgifter för radiolicens. (Forts.)
ning av uppreisningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 37.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

Punkten 39.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Sedan herr andre vice talmannen nu övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, upptogs vidare till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer.

Ang. ytterligare pensionsförbättring åt översten P. J. R. Virgin.

Punkten 1, angående ytterligare pensionsförbättring åt f. d. styresmannen för Karl Gustafs stads gevärsfaktori, översten i västra arméfördelningens reserv Paul Jacques Robert Virgin.

I en den 26 januari 1934 dagtecknad proposition, nr 91, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att f. d. styresmannen för Karl Gustafs stads gevärsfaktori, översten i västra arméfördelningens reserv Paul Jacques Robert Virgin finge, räknat från och med den 16 augusti 1933, under sin återstående livstid uppbära — utöver honom jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 14 juni 1933 tillkommande pensionsförbättring — ytterligare pensionsförbättring med 1,300 kronor för år, att utgå från anslag, som vore eller kunde vara beviljat till pensionsförbättring åt viss personal vid armén.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Jag har tidigare uttryckt min förvåning över de principer, som man använder, när det gäller att tillmäta pensionsbelopp liksom också över de principer, som ligga till grund för de framställningar, som göras om pensioner här i riksdagen. Under den föreliggande punkten är det fråga om att åt en person, som redan har en pension på 5,424 kronor, skall beviljas ytterligare ett belopp på 1,300 kronor i tilläggspension, detta på grund av att vederbörande under viss tjänstetid uppehållit en befattning, för vilket han har haft extra arvode på 2,400 kronor. Alltså, vederbörande har varit placerad i en befattning, i vilken han erlagt pensionsavgifter och på grund därav tilldelats pension. Nu vill man, att han härutöver, därför att han har tilldelats ett extra lönetillägg under sin tjänstetid, också skall beviljas en pension med det belopp, som jag här nyss har nämnt.

Jag vill taga upp till jämförelse några andra punkter i utskottets förslag. Här återfinnes t. ex. på sid. 27 en motion av herr Holmgren i Karlskrona. Be-

Ang. ytterligare pensionsförbättring åt översten P. J. R. Virgin. (Forts.)
träffande den saken meddelas i utskottets utlåtande att den person, för vilken det där är ifrågasatt pension, åtnjutit fattigvårdsunderstöd och sålunda ingenting har till sitt uppehälle annat, än det han kan erhålla från kommunens fattigvård. I det fallet har utskottet sagt ifrån, att någon pension icke kan beviljas. I detta fall däremot, där det icke föreligger något behov av ytterligare pension, därför att den redan utgående pensionen överstiger 5,000 kr., tillstyrker utskottet ytterligare pension på 1,300 kronor.

Herr talman, jag skall icke taga kammarens tid i anspråk för att ytterligare argumentera. Det förefaller mig så pass orimligt detta, att man utdelar understöd av statsmedel på detta sätt. Man förvägrar pension åt en person, som behöver den, men delar ut tusentalet kronor och litet till till en person, som redan har vad han behöver för livets uppehälle. Detta är en sådan orimlighet, att jag yrkar avslag å utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Leffler: Herr talman! Beträffande denna punkt ber jag att få hänvisa till de åtgärder, som från riksdagens sida tidigare vidtagits för tjänstemän i denna ställning. Det som här föreslås är endast en konsekvens av riksdagens beslut vid tidigare tillfällen. Utskottet har emellertid samtidigt velat fästa riksdagens uppmärksamhet vid att dessa pensionsfrågor icke vid varje tillfälle, när en sådan tjänsteman skall pensioneras, böra bli föremål för överläggning inom riksdagen. Utskottet har ansett, att detta är tämligen onödigt, och har därför begärt utredning och förslag till ordnad pensionering i fortsättningen, så att riksdagen slipper ifrån att behandla liknande frågor för framtiden.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Stockholm: Ja, herr talman, det skäl, som anfördes från utskottets sida, att det beviljats pensioner av samma art vid tidigare tillfällen, kan ju icke vara tillfyllest för riksdagen att åter upprepa en sådan åtgärd. Om en arbetare anställes i statens tjänst och, låt mig säga, varit i statens tjänst i trettio år, så måste han förete intyg om, eller åtminstone styrka, att behov av pension föreligger, för att han överhuvud taget skall komma i åtnjutande av sådan. Här är det icke möjligt att styrka, att det föreligger behov av dessa trettonhundra kronor. Jag ber därför, herr talman, att få fastslå att med godkännande av det förslag, som här föreligger, har man, åtminstone när det gäller de bättre situationerade i samhället, fullkomligt avvikit från den princip, som eljest brukar tillämpas härvidlag, nämligen att behov av pension skall föreligga. Här föreligger intet sådant behov, men ändå är man beredd att giva trettonhundra kronor i pension utöver den pension, som vederbörande uppbär på grund av erlagda pensionsavgifter och de bestämmelser, som i övrigt gälla.

Jag vidhåller mitt yrkande om avslag å utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Andersson i Stockholm, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. ytterligare pensionsförbättring åt översten P. J. R. Virgin. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 1 av utskottets förevarande utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. pension
åt f. renhåll-
ningsarbe-
taren J. H.
Andersson.*

Punkten 3, angående pension åt förre renhållningsarbetaren vid Göta artilleriregemente Johan Herman Andersson.

I en till riksdagen avlåten, den 26 januari 1934 dagtecknad proposition, nr 95, hade Kungl. Maj:t i punkten 1 föreslagit riksdagen medgiva, att förre renhållningsarbetaren vid Göta artilleriregemente Johan Herman Andersson finge, räknat från och med den 1 november 1933, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 600 kronor, varvid skulle iakttagas honom genom Kungl. Maj:ts beslut den 29 december 1933 ålagd återbetalningsskyldighet.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en av herr Andersson i Stockholm väckt motion, II: 535, vari föreslagits, »att riksdagen måtte besluta, att de i proposition nr 95 upptagna personerna i arbetare- och förmansställning måtte erhålla pension enligt bestämmelser, som av innevarande års riksdag kunna bliva fastställda för arbetare i statens tjänst».

Utskottet hemställde,

1) att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd förädlas; samt

2) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Jag har tillåtit mig att här framföra en motion om att arbetare i statens tjänst skola pensioneras efter de bestämmelser som, efter vad som redan när motionen väcktes var meddelat, skulle komma att i år föreläggas riksdagen. Jag syftar på de bestämmelser, som finnas inrymda i Kungl. Maj:ts proposition nr 222.

När jag framställt ett sådant yrkande, är det helt enkelt därför, att vederbörande myndighet, om jag får använda uttrycket, kommit sig för med att göra framställning om pension till en åldrig arbetare. Denna framställning har förelagts riksdagen, och om vederbörande beviljas pension, sker det efter det särskilda förslag, som återfinnes i bankoutskottets utlåtande nr 12 och möjligen enligt ett kommande utlåtande. I de fall där vederbörande myndighet icke har gjort någon framställning om pension och alltså vederbörande arbetare komma att stå kvar i tjänst, till dess pensionsbestämmelserna träda

Ang. pension åt f. renhållningsarbetaren J. H. Andersson. (Forts.)
i kraft, komma vederbörande att pensioneras efter de bestämmelser, som riksdagen i år av allt att döma kommer att fastställa. Jag måste säga, att jag finner det utomordentligt underligt att ha en sådan ordning, att de, för vilka det har gjorts särskild framställning om pension men som säkerligen icke komma att avgå förrän vid samma tid, som de andra, för vilka icke särskild framställning om pension har gjorts, skola beviljas pension efter särskilt riksdagsbeslut, medan de, för vilka man icke gjort framställning om pension, skola beviljas pension efter de bestämmelser, som riksdagen kommer att fastställa för pension av arbetare i statens tjänst.

När man nu är i färd med att fastställa särskilda pensionsbestämmelser, tycker jag det varit naturligast, om riksdagen här säger ifrån att de, som skola kvarstanna i tjänst, skola pensioneras efter de bestämmelser, som riksdagen kommer att fastställa och att man överlämnar till Kungl. Maj:t att pensionera dem efter sålunda fastställda bestämmelser.

Om den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen om bestämmelser rörande pensionering av arbetare i statens tjänst oförändrat kommer att fastställas, blir det, efter innehållet av propositionen att döma, så, att, om mitt förslag här antages, en eller annan skulle få sämre pension än enligt utskottets förslag, medan andra åter skulle få bättre pension, men därmed får vara hur det vill. Jag anser, att vederbörande skola behandlas lika, oavsett om förvaltningsmyndigheterna gjort framställning om pension för dem eller icke vid tidpunkten för fastställandet av bestämmelser för pensionering av arbetare i statens tjänst. Det är denna uppfattning, som ligger till grund för den motion, som jag väckt och som utskottet yrkar avslag på. Jag kan emellertid icke se, att utskottets ståndpunkt här är sakligt motiverad. Det finnes ingenting i utskottets utlåtande, som giver stöd för en sådan uppfattning, som utskottet har framställt. Under sådana förhållanden tillåter jag mig att yrka bifall till den av mig väckta motionen nr 535.

Herr Leffler: Herr talman! Jag förstår ju, att herr Andersson i Stockholm är litet missnöjd med att utskottet icke gått honom till mötes i denna punkt heller.

Om man går att studera den kungl. propositionen nr 222 får man det intryck, det måste jag säga, som herr Andersson själv givit uttryck åt, nämligen att det kan bli olika resultat av provningarna i de olika fallen av pension, som kunna komma i fråga. Utskottet har emellertid den uppfattningen, att Kungl. Maj:t genom att lägga fram dessa förslag till pensioner icke avsett att de personer, som nu äro ifrågasatta till pension, skola lyda under bestämmelserna i den kommande lagen, som skall börja tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1935. Utskottet vet ju heller icke i vad mån utskottet och sedermera riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition kommer att tillmötesgå Kungl. Maj:t. Under sådana förhållanden har man ansett att en pension av 600 kronor, som Kungl. Maj:ts förslag i detta fall innebär och som utskottet tillstyrker, kan anses vara tillräckligt.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets framställning i denna punkt.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Då utskottets talesman här hänvisar till att det icke varit Kungl. Maj:ts uppfattning att dessa personer, som nu individuellt blivit föreslagna till erhållande av pension, skulle behandlas särskilt, tillåter jag mig, då nu herr statsrådet är närvarande i kammaren, hemställa till honom, huruvida han icke skulle vilja giva upplysning om vilka skäl Kungl. Maj:t haft för behandling av dessa speciella pen-

Ang. pension åt f. renhållningsarbetaren J. H. Andersson. (Forts.)
sionsspörsmål. Det kan hända att skälen äro sådana, att man får böja sig för dem. Jag har emellertid icke kunnat finna skäl, som tala för en dylik behandling av dessa pensionsangelägenheter.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Utom det skälet, att man ännu icke vet om riksdagen kommer att bifalla den pensionsproposition, som är framlagd, föreligger också det skälet för Kungl. Maj:ts ställning i frågan, att dessa nya pensioner icke kunna träda i kraft omedelbart från 1 juli i år och att det därför finnes ytterligare anledning att behandla de tidigare fallen, som om denna fråga om den nya ordningen ännu vore svävande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr andre vice talmannen givit propositioner å de därunder framställda yrkandena, blev utskottets i punkten gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Punkterna 5—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. pension åt f. diskerskan E. F. Norström. *Punkten 24*, angående pension åt förra diskerskan vid Svea artilleriregementes marketenteri Emma Fredrika Norström.

Under punkten 22 av ovannämnda proposition nr 95 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att förra diskerskan vid Svea artilleriregementes marketenteri Emma Fredrika Norström finge, räknat från och med den 1 juli 1933, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 600 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågasvarande framställning, måtte medgiva, att förra diskerskan vid Svea artilleriregementes marketenteri Emma Fredrika Norström finge, räknat från och med den 1 juli 1933, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 564 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Med hänsyn till att det föreslagna beloppet är otillräckligt för vederbörandes uppehälle, medan det av Kungl. Maj:t i propositionen föreslagna beloppet kan anses mera tillräckligt, tillåter jag mig att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Leffler**: Jag tillåter mig, herr talman, att kort och gott yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Ang. pension åt tvätterskan E. K. Svenson. Härefter föredrogs *punkten 25*, angående pension åt tvätterskan vid arméns tvätthanstalt i Stockholm Emma Kristina Svenson, född Johanson; och anförde därvid:

Ang. pension åt tvätterskan E. K. Svensson. (Forts.)

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Jag kan med hänvisning till samma skäl, som jag anförde under föregående punkt, be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag om det högre beloppet.

Herr **Leffler**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Sedan herr talmannen givit propositioner å de under överläggningen framställda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 26, angående pension åt förre timlönaren Sven Svensson.

I en inom andra kammaren av herr **Andersson** i Stockholm väckt motion, nr 442, hade föreslagits, att riksdagen måtte bevilja förre timlönaren vid örlogsvärvet i Karlskrona Sven Svensson en årlig pension av 600 kronor.

*Ang. pension
åt f. timlöna-
ren S. Svens-
son.*

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte medgiva, att förre timlönaren Sven Svensson måtte från och med den 1 januari 1934 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 444 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Det är ju egentligen, när jag tittar igenom detta utskottsutlåtande, så att det är endast jag och Kungl. Maj:t, som fått några förslag tillstyrkta i utskottet — dock mest Kungl. Maj:t förstås, så det är ju inte så underligt, att jag är missnöjd — men här föreligger en motion om en pension av 600 kronor, under det att utskottet har sänkt pensionen till 444 kronor. Utskottet har icke angivit några särskilda skäl för sin sänkning annat än att utskottet ansett det lämpligt. Statskontoret måste ju anses vara sakkunnigt på området, ty det brukar pröva liknande förslag, och statskontoret har till och med föreslagit en pension på 660 kronor, efter den relation av ärendet, som föreligger i utskottets utlåtande. Jag anser mig emellertid med hänsyn till omständigheterna i saken och då ett belopp av 444 kronor i pension ju ändock icke räcker till något, då det gäller täckande av levnadskostnaderna, ha anledning att yrka bifall till min motion, vilket är lika med att yrka en pension på 600 kronor.

Herr **Leffler**: Herr talman! Anledningen till att utskottet kommit till en siffra av 444 kronor är, som herrarna förstå, den, att utskottet måste följa vissa principer, när det tillmäter pensioner och föreslår de summor, som kunna komma i fråga, och det har skett även i detta fall, och riksdagen brukar ju taga vederbörlig hänsyn till de synpunkter, som framföres från utskottet. Att det här icke framhållits några särskilda skäl kan ju vara riktigt, men utskottet har vågat utgå från den förutsättningen, att riksdagen i allmänhet känner till vad som ligger bakom och föranlett utskottets förslag. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Jag tillåter mig taga kammarens tid i anspråk för att inlägga en gensaga mot det påståendet från utskottets sida, att det följer vissa principer, ty inte menar man väl från utskottets sida, att man i kammaren skall tro, att det ligger till på det sättet, när utskottet i ett fall föreslår 1,300 kronor i pension till en man, som haft ett arvode på 2,400 kronor, och dessa 1,300 kronorna utgöra pension på grund

Ang. pension åt f. timlönaren S. Svensson. (Forts.)

av det arvudet utöver den pension, som tidigare utgår med 5,424 kronor, och när utskottet i ett annat fall föreslår, såsom här har skett och kammaren beslutat, en pension på 1,356 kronor för femton tjänsteår. Då är det väl dock klart, att när utskottet föreslår 444 kronor till en arbetare, som har varit anställd i statens tjänst och sedan kommer och begär pension, det icke bara är principer, som ligga till grund för detta. Nej, det går inte att övertyga kammaren om det. Man kan möjligen komma så långt, att man säger, att denne man är så fattig, att den skola vi ge så litet som möjligt. Det kan man övertyga kammaren om, men inte kan man övertyga kammaren om att man följer principer, när man kommer med detta förslag om 444 kronor i pension. Jag tillåter mig, herr talman, inlägga en bestämd gensaga mot detta uttalande och vidhåller mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag finner det mycket naturligt, att herr Andersson i Stockholm kämpar för sin motion och söker få den igenom, men vi skola komma ihåg, att mannen i fråga har fått en avskedsersättning, och när han förbrukat den, kommer herr Andersson i Stockholm och begär en pension åt honom. Han har tjänat femton år, och utskottet tillstyrker 444 kronor i stället för 600 kronor, som herr Andersson föreslagit. Då gör han en jämförelse med den första punkten, där det talas om föreståndaren för gevärsfaktoret, som fick en tilläggspension på 1,300 kronor. En sådan jämförelse kan man ju göra, men den är betydligt haltande, ty denne man har stannat i den grad, som han hade såsom styresman för gevärsfaktoret, under det att, om han icke hade stannat kvar där, så hade han kunnat nå en högre grad och hade fått högre pension därefter.

Utskottet har ansett, att det framdeles vore rimligt, om man gäve styresmannen en sådan lön för det arbete han uträttar, att man icke bleve nödgad begära en extra pension åt honom. Men det fallet kan icke jämföras med det förevarande, där det gäller en människa, som tjänat femton år och fått en engångsersättning.

Jag skulle icke i och för sig ha något emot att bevilja denne man, som det nu är fråga om, en pension på 600 kronor, men vi ha icke heller farit illa fram med mannen, då vi föreslagit riksdagen att bevilja honom en pension på 444 kronor. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag ber att få erinra därom, att den man, varom det här är fråga, vid avskedet tillerkändes en avskedsersättning med 3,385 kronor 80 öre. Han var alltså icke berättigad till pension. Att nu herr Andersson motionerat om att det skall vara en pension på 600 kronor, och att man icke skall taga hänsyn till avskedsersättningen, är en sak för sig. Begäran om pension har vederbörligen behandlats av marinförvaltningen och statskontoret, och de ha på grund av ömmande omständigheter tillstyrkt, den förstnämnda myndigheten en pension på 620 kronor och den andra en pension på 660 kronor. Men Kungl. Maj:t, som prövat ärendet den 27 oktober 1933, beslutade, att framställningen icke skulle föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Då utskottet fått ärendet till behandling, tar det hänsyn till de ömmande omständigheterna, som finnas i detta fall, och föreslår en pension på 444 kronor. Jag tycker inte man bör anse det är illa handlat av utskottet, fastän herr Andersson inte fått vad han vill ha, då utskottet tagit hänsyn både till de ömmande omständigheterna och att mannen fick avskedsersättningen, när han var mycket nära femtioårsåldern.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Ang. pension åt f. timlönaren S. Svensson. (Forts.)

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Jag ber, såsom jag redan förut haft tillfälle att göra, att få inlägga en gensaga mot påståendet, att det är några principer, som här tillämpas, och det vidhåller jag bestämt. Herr Paulsen säger nu, att om inte översten hade blivit placerad såsom styresman för gevärsfaktoriet, skulle han ha stigit i graderna och fått en högre pension. Ja, jag tvivlar, men vi skola icke diskutera den saken, ty det är kanske svårt att leda i bevis något i det avseendet. Men jag vill bara säga, att om den man, som det nu är fråga om, fått stanna kvar i tjänst i stället för att bli avskedad, så hade han också blivit berättigad till avsevärt högre pension än som nu föreslås, ty han avskedades under sådana omständigheter, att det ställdes i utsikt att, då det fattades ett par månader för att villkoren för att ernå pension skulle vara uppfyllda, det skulle göras ett undantag, d. v. s. han skulle få pension. Men han fick avskedsersättning i stället, och han fick en avskedsersättning, som är något större än hälften av den årliga pension, som betalas till vederbörande i det första fall, som jag tog till jämförelse. Vem som helst måste ge mig rätt, då jag gör en jämförelse här och säger, att man i det ena fallet ger 1,300 kronor utöver 5,424 kronor, men i det andra fallet, där man givit en avskedsersättning på något över 3,000 kronor, vill man icke bevilja mera än 444 kronor. Jag tycker icke man handlar efter billighet, och det reagerar jag emot, och jag tror, att herr Paulsen och herr Bäcklund måste ge mig rätt i de synpunkter jag förfäktat och att det finnes skäl för att hävda dessa synpunkter om att billighetsskäl finnas för att denne man skall komma i åtnjutande av pension. Även om utskottet icke velat gå in för det högre beloppet, måste de ge mig rätt i att denne man skulle ha varit berättigad till ett högre pensionsbelopp, om han fått stanna ett par månader till i tjänst.

Herr **Strindlund**: Herr talman! På grund av vad som förekommit ber jag att få yrka avslag på såväl utskottets hemställan som motionen.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Ja, det är likt, om icke bondeförbundet, så i alla fall herr Strindlund att anlägga dylika synpunkter. Det kan jag förstå. Han röstade med glädje för att styresmannen skulle få 1,300 kronor (herr Strindlund: »Nej, det gjorde jag inte.»), eller i varje fall gjorde hans meningsfränder inom bondeförbundet det, och han instämde i varje fall icke i avslagsyrkandet. Men då den fattige arbetaren, som måste leva på kommunal fattigvård, därför att staten icke ger honom det han borde få enligt myndigheternas utlåtanden, då är herr Strindlund färdig att yrka avslag. Det vittnar om de mänskliga synpunkter, som ligga till grund för herr Strindlunds beslut i politiskt avseende.

Herr **Paulsen**: Herr talman! Man kan icke göra denna jämförelse mellan två personer, som herr Andersson gör angående styresmannen vid gevärsfaktoriet och den man, varom det här är fråga, ty det gäller att skipa rättvisa åt var och en efter det arbete han har gjort. Angående styresmannen vid gevärsfaktoriet vill jag erinra om det, att om lönen för hans arbete varit sådan som den bort vara, så hade vi icke fått med saken att skaffa här i kamraren, ty då hade han varit berättigad till den pension han nu fått. Det enda rätta skulle vara att för framtiden giva honom högre lön. Angående den man det här gäller, gick jag — och jag skulle tro utskottet i övrigt — med på att föreslå en pension därför att han behövde det, men huvudorsaken var den, att mannen var så nära att få pension, att det bara fattades två månader i hans anställningstid för att han skulle ha fått pension i stället för

Ang. pension åt f. timlönaren S. Svensson. (Forts.)
avskedsersättning. Därför funno vi det vara rimligt, att han skulle få en liten pension. Att summan blev några kronor mindre än 600 kronor berodde icke därpå att 600 kronor skulle vara för mycket, utan det berodde därpå att i andra liknande fall har bankoutskottet otaliga gånger tillstyrkt liknande pension, och därför kunde vi denna gång icke gå över den nu föreslagna summan.

Herr Laurén: Herr talman! Jag tror, att herr Andersson i Stockholm drivit sina påståenden litet vid sidan av den här saken. Nog har det varit en hel del, som under årens lopp fått avskedsersättning, när de slutat sina anställningar, men icke tror jag, att någon enda av dem sedan kommit och begärt pension. Här har utskottet tillstyrkt en pension med hänsyn till ömmande omständigheter. Att jämföra detta med ett annat fall, där vederbörande hade längre tjänstetid, är icke riktigt, och konsekvensen av herr Anderssons påståenden skulle bli, att alla, som fått lov att sluta sin anställning på grund av arbetsbrist, skulle sedan kunna komma och begära pension.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Jag skall bara i anledning av den siste ärade talarens yttrande be att få lämna det meddelandet, att det existerar endast två sådana här fall. Det ena fallet förekom i fjol, då riksdagen beviljade en pension i anledning av en motion av mig, däri jag föreslog en pension av 600 kronor, men där bankoutskottet ändrade men icke på samma sätt som nu, utan utskottet föreslog en högre pension. Utskottet ändrade alltså då liksom nu, ty ändras skall det, det är alldeles tydligt. Det var det ena fallet. Det andra fallet föreligger i år. I det förra fallet trodde jag icke, att det var möjligt att få en pension, men på vederbörandes enträgna hemställan väckte jag en motion, och bankoutskottet icke blott tillstyrkte den utan ett högre belopp. Här är det andra fallet, där vederbörande ställt i utsikt att bevilja den man det gäller en pension trots att han fått ett par månader för litet tjänstetid och avgått före den ålder, som fordras för rätt till pension. Men nu har utskottet föreslagit ett avsevärt lägre belopp, och det är det jag har reagerat emot. Några andra fall existera mig veterligt icke av denna art.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) bifall till den i ämnet väckta motionen samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som berörda motion; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förstnämnda propositionen.

Punkterna 27—36.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. årligt understöd åt f. telefonreparatören J. R. Jansson-Vilborg. Vid härpå skedd föredragning av *punkten 37*, angående årligt understöd åt förre telefonreparatören Johan Rickard Jansson-Vilborg, begärdes ordet av

Herr Olsson i Mellerud, som yttrade: Herr talman! Jag har på denna punkt väckt en motion om pension åt en telefonreparatör, som i sitt arbete blivit synnerligen illa skadad. Efter detta olycksfall har han ingått i pensionsåldern och på grund av pensionsbestämmelserna fått pension i vederbörlig ordning. Jag tänkte mig möjligheten av att han på grund av detta mycket svåra olycksfall, som orsakade en betydande invaliditet, skulle kunna få en

Ang. årligt understöd åt f. telefonreparatören J. R. Jansson-Vilborg. (Forts.) mindre ersättning för de merutgifter, som han på grund av detta olycksfall och denna invaliditet får vidkännas. Utskottet har icke ansett sig kunna gå med på detta, då det givetvis skulle stöta på en del principiella betänkligheter. Jag förstår detta mycket väl, och jag ämnar icke ställa något yrkande, men jag kan icke finna det vara en tillfredsställande anordning utan menar, att bestämmelserna på denna punkt innehålla en svaghet.

Härtill vill jag påpeka, att utskottet har en ofullständig recit av det fall, som här ifrågasättes. Det heter, att han genom olycksfall har ådragit sig skada såtillvida att högra lårbenet har blivit skadat. Detta är emellertid ett ofullständigt återgivande av fakta, ty det är icke enbart högra lårbenet, som skadats, utan mannen har även ådragit sig svåra skador i höger arm och hand, så att höger hand icke kan gripa om något föremål. Det är sålunda en mycket svår invaliditet, och med hänsyn till detta anser jag att någon ersättning för de ökade merkostnader, som mannen får på grund därav vidkännas, borde kunnat tillerkännas honom. Jag har, herr talman, inget yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 38, angående pension åt konsulenten hos skolöverstyrelsen Ingeborg Maria Walin. *Ang. pension åt konsulenten I. M. Walin.*

Uti punkten 29 av förevarande proposition nr 95 hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen medgiva, att konsulenten hos skolöverstyrelsen Ingeborg Maria Walin finge från och med dagen näst efter den, då hon frånträdde konsulentförordnandet, dock tidigast från och med den 1 juli 1934, under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 4,140 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag avgivna motioner, I: 297 och II: 534, väckta den förstnämnda av herr *O. Fredrik Ström* och den sistnämnda av herr förste vice talmannen *Bengtsson*. I dessa motioner hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att konsulenten hos skolöverstyrelsen Ingeborg Maria Walin måtte från och med dagen näst efter den, då hon frånträdde konsulentförordnandet, dock tidigast från och med den 1 juli 1934, under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 5,424 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr *Bjurström*, som hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt ovanberörda motioner, måtte medgiva, att Ingeborg Maria Walin finge från och med dagen näst efter den, då hon frånträdde konsulentförordnandet, dock tidigast från och med den 1 juli 1934, under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 4,800 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Holmdahl: Herr talman! Vid denna punkt föreslår utskottet en pension åt förra konsulenten hos skolöverstyrelsen Ingeborg Maria Walin på 4,140

Ang. pension åt konsulenten I. M. Walin. (Forts.)

kronor. Jag måste, herr talman, ge uttryck åt mitt beklagande över att utskottet i likhet med Kungl. Maj:t icke ansett skäl föreligga att gå till något högre pensionsbelopp i detta fall. Jag skall som motiv för denna min uppfattning, herr talman, icke gå in på någon närmare redogörelse för den mycket förtjänstfulla tjänstemannabana det här gäller och icke heller gå in närmare på den gärning, som helt och hållet ägnats åt det mycket viktiga område inom yrkesundervisningen, som heter undervisning i husligt arbete, ett område, där undervisningens bedrivande direkt får nationalekonomisk betydelse. Jag skall ej ingå på dessa data, därför att de finnas i huvudsak återgivna i utskottets betänkande. Men, herr talman, jag tillåter mig erinra med några ord om den ställning riksdagen intog vid inrättandet av den befattning, som fröken Walin under de sista 15 åren innehaft såsom konsulent och särskild föredragande i frågor rörande husligt arbete i skolöverstyrelsen. Jag skall beröra den uppfattning om denna befattnings betydelse, som kom till uttryck i samband med konsulentbefattningens inrättande år 1918. Vid det tillfälle, då Kungl. Maj:t framlade proposition om denna befattnings inrättande, uttalade departementschefen bl. a., att naturligtvis vore det närmast liggande målet att också yrkesundervisningen i husligt arbete skulle bli representerad med ordinarie befattning bland överstyrelsens ledamöter. Han menade emellertid, att det kunde ej skada, att man vunne någon erfarenhet, innan man ginge därtill. Och statsutskottet, som yttrade sig i frågan, framhöll, att det vore önskvärt att denna befattning finge den ställning, som dess vikt och betydelse krävde, och riksdagen anslöt sig också till en dylik uppfattning. Jag har erinrat därom, herr talman, därför att det visar, vilken enighet det i själva verket rådde år 1918 i fråga om erkännande och uppskattning av denna konsulentbefattnings betydelse, och den enighet som rådde i uppfattningen om det krävande arbete, som skulle fordras av dess innehavare. Önskemålet att få denna konsulentbefattning på ordinarie stat, detta önskemål har icke sedan dess förverkligats. Skolöverstyrelsen har, beroende på den erfarenhet som vunnits, år 1927 till Kungl. Maj:t framställt förslag om befattningens förändring till ordinarie undervisningsrådsbefattning. Det är uppenbart, att de uppgifter som åvilat konsulenten fröken Walin ha till art och omfattning varit i huvudsak jämförliga med de uppgifter, som åvila överstyrelsens ordinarie ledamöter. Jag vill också tillägga, att den ersättning, det arvode, som utgått för befattningen, därför icke kan sägas ha svarat mot denna befattnings vikt och betydelse. Det är därför, herr talman, som jag finner, att det finnes särskilda omständigheter här, som skulle mycket väl motivera, att pensionen sattes till något högre belopp än det belopp, som uppnås genom tillämpning av de vanliga pensionsgrunderna för liknande befattningar. Därtill kommer, herr talman, som jag nämnde i början, att fröken Walin på ett mycket förtjänstfullt sätt fyllt de nya uppgifter, vilka hon fick sig anförtrodda som konsulent på detta undervisningsområde, och att hon gjort även för framtiden betydelsefulla insatser på den viktiga gren av yrkesundervisning, som det här gäller, och detta under en mycket viktig organisationsperiod för denna undervisningsverksamhet. Statskontoret har behärtat dessa synpunkter, och statskontoret för sin del vill gå med på ett högre pensionsbelopp, ett belopp på 4,800 kronor. Detta borde också, med den hänsyn som bankoutskottet i allmänhet brukar ta till statskontorets yttrande och ståndpunkt, ha utgjort anledning för utskottet att gå in för högre pensionsbelopp.

Herr talman, jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen, som går ut på, att ett pensionsbelopp på 4,800 kronor måtte beviljas åt konsulenten fröken Walin.

Ang. pension åt konsulenten I. M. Walin. (Forts.)

Herr Lovén: Herr talman! Ingen i utskottet har underskattat fröken Walins arbete och ingen tvivlar på vad myndigheterna anført om det arbete hon utfört, att det varit ett bra och gott arbete, och att hon icke blivit rättvist behandlad beträffande ordinarieskap och lön, men den saken borde ha rättats till på annat sätt. Den har ej med pensionsfrågan att göra. Utskottet, som skall arbeta med pensionsfrågor, kan ej genom utmätande av pensionsbeloppet utslåta de eventuella orättvisor man tidigare gjort sig skyldig till. Den saken få de myndigheter svara för, som ej låtit henne få den ställning rättvisan krävt. Men det är för sent att komma med det, när det gäller hennes pension.

För övrigt vågar jag säga, att, det må gälla män eller kvinnor, så fort det är något av de s. k. intellektuella yrkena det gäller, så säges det alltid, att det är ett så banbrytande och betydelsefullt arbete. Men jag har hävdadt och hävdar fortfarande, att människor kunna nedlägga ett banbrytande och betydelsefullt arbete inom andra områden, men det uppskattas aldrig. Man beviljar kanske 300 kronor i pension åt en kvinna, som ägnat hela sitt liv åt arbete i statens tjänst. Och många gånger har utskottet avstyrkt förslag om pension på 300 eller 400 kronor till en person, som nedlagt ett stort arbete på något område under hela sitt liv. Men då hör man aldrig någon tala om detta betydelsefulla arbete, varmed denna man eller kvinna tjänat landet. Men så fort det gäller intellektuellt arbete heter det alltid, att det är betydelsefullt.

Nu föreligger det fallet, att denna kvinna ej är lagligen berättigad till pension. Hon har ej betalat några pensionsavgifter. I alla de fall, då sådant föreligger, således då det är fråga om ett understöd, där ej laglig rätt till pension föreligger, har utskottet i regel tillstyrkt understöd på grund av vederbörandes arbete. Här har av regeringen föreslagits 4,140 kronor, och jag vågar säga, att för en 65 års kvinna räcker det till nödortftig bärgning till döddagar. Och detta belopp har således utmätts så, att det blir nödortftig bärgning till döddagar. Jag vågar säga, att för en 65-årig dam i Stockholm borde detta kunna räcka.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Laurén: Herr talman! Jag var ej närvarande när utskottet slutbehandlade denna fråga. Annars hade mitt namn funnits under reservationen. Men vid den förberedande behandlingen av ärendet gick jag in för, att man skulle gå till det belopp, som statskontoret föreslagit, nämligen 4,800 kronor. Jag gjorde det därför, att jag vet, att när statskontoret prövar skäligheten av pensioner, tar det icke till för mycket. Då dessutom från skolöverstyrelsen framhållits, att fröken Walins verksamhet varit sådan, att den berättigat till högre pension, om hon varit på ordinarie stat, har jag ej kunnat annat än biträda den uppfattningen som finnes uttryckt i reservationen.

Herr Lovén tycks mena, att här är fråga om ett understöd, och jag tror att han icke tycker om, att man överhuvud taget lämnar något överflöd av sådant till dem, som tillhöra de intellektuella yrkena. Det föreföll så av hans anförande. Men man får icke utgå ifrån, att man bara skall lämna understöd till livsuppehälle, utan från det, vari arbetet har bestått, och vad den tjänsten skulle motivera i fråga om pension. Herr Holmdahl har redogjort för anledningen till, att fröken Walin ej varit på ordinarie stat, man bör fästa sig vid dessa förhållanden, och då måste man erkänna, att vad statskontoret föreslagit är riktigt och rättvist. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Bjurström avlämnade reservationen.

Herr Bäcklund: Herr talman! Det är förklarligt, att chefen för skolöverstyrelsen ömmar för en av sina befattningshavare, när den avgår. Men jag

Ang. pension åt konsulenten I. M. Walin. (Forts.)

tror, att det ej vore så behagligt för riksdagen, om vi hade många verkschefer, som uppträdde här och talade för sin personal på sådant sätt, som nu har skett.

Det var herr Holmdahls sätt att redogöra för statsutskottets ställning till saken år 1918, som uppkallade mig. Jag skall uppläsa något av vad statsutskottet år 1918 säger om denna tjänst, när den inrättades: »Inom yrkesskolavdelningen skulle anställas samma antal föredragande, som propositionen upptager för den fristående yrkesskolöverstyrelsen, nämligen tre ordinarie ledamöter, av vilka en skulle av Kungl. Maj:t för viss tid utses till avdelningschef, samt en konsulent och föredragande för husligt arbete.» Det är alltså den omnämnda befattningshavarens befattning, som omnämnes. »Vad sistnämnda befattningshavare beträffar, har, såsom redan omnämnts, herr Pettersson i Södertälje i sin i det föregående refererade motion på anförda skäl hemställt, att i stället för denne skulle för år 1919 uppföras en ordinarie ledamotstjänst, vars innehavare skulle företräda det husliga arbetet. Likaledes har Fredrika-Bremerförbundets styrelse m. fl. i skrivelse till statsutskottet uttalat önskemålet, att utskottet ville föreslå riksdagen att, i stället för den föreslagna konsulentbefattningen, å yrkesskolöverstyrelsens stat för år 1919 uppföra en kvinnlig ordinarie ledamotstjänst.» Sedan har utskottet en längre motivering och kommer till slut till följande: »Utskottet anser sig icke nu böra närmare ingå på huru under en framtid, då större erfarenheter kunna hava vunnits om omfattningen av konsulentens arbetsuppgifter, denna angelägenhet bör ordnas. Utskottet vill blott giva uttryck åt sin förväntan, att vederbörande myndighet kommer att ägna frågan all den uppmärksamhet den förtjänar.» Och så slutar utskottet med följande: »Med hänsyn till vad utskottet nu anför anser sig utskottet icke kunna tillstyrka herr Petterssons i Södertälje motion att inom överstyrelsen anställa en ordinarie kvinnlig ledamot för husligt arbete. Utskottet finner sig så mycket hellre böra intaga denna ståndpunkt, som redan regeringsformens § 28 torde lägga hinder i vägen för ett bifall till motionen.»

Under behandlingen av detta ärende i bankoutskottet har man talat så mycket om, att denna befattningshavare varit lovad bättre anställningsförhållanden än vad hon kunnat erhålla, och det har gjorts gällande, att Kungl. Maj:t och statsutskottet också varit inne på detta. Och när jag hörde chefen för skolöverstyrelsen, gav det mig anledning till att uppfriska minnet hos honom och kammarens ledamöter därom, att det ej lovades något sådant vid behandlingen av ärendet år 1918. Att myndigheterna sedan inte försökt ordna det, må vara deras ensak. När saken ej ordnats under tjänstetiden, bör den ej ordnas, när pensionen skall tillträdas. Den pension åt konsulenten Walin, som av Kungl. Maj:t föreslagits och av bankoutskottet tillstyrkts, är uträknad enligt de grunder, som vanligen pläga tillämpas vid beräkning av pensionsbelopp i likartade fall. Man har utgått från det arvode, som faktiskt uppburits av fröken Walin, nämligen 6,900 kronor. Detta belopp har sedan för erhållande av ett slags pensionsunderlag multiplicerats med $\frac{2}{3}$, vilket ger till resultat 4,600 kronor. Med hänsyn till att några pensionsavgifter icke erlagts av fröken Walin har sistnämnda belopp minskats med 10 % eller till 4,140 kronor. Detta belopp har tillstyrkts av utskottet. Utskottet har ansett sig icke kunna sträcka sig längre. Utskottet är nämligen av den bestämda uppfattningen, att ett fastställande i förevarande fall av ett högre pensionsbelopp säkerligen skulle medföra konsekvenser, då det gäller att framdeles avgöra liknande pensionsärenden. Utskottet har härvid ingalunda underskattat den utomordentligt förtjänstfulla verksamhet, som konsulenten Walin utövat i statens tjänst. Men utskottet har emellertid å andra sidan icke kunnat

Ang. pension åt konsulenten I. M. Walin. (Forts.)

bortse från att ett avsteg från eljest tillämpade pensionsgrunder — även om det gäller en aldrig så förtjänt befattningshavare — på ett kraftigt sätt är ägnat att hindra statsmakterna vid prövningen av andra framställningar om pension åt befattningshavare, som i likhet med fröken Walin icke hava sina pensionsförhållanden från början ordnade. Riksdagen har också i sådana fall som det nu förevarande hittills städse iakttagit en betydande återhållsamhet.

Med vad jag nu sagt tror jag mig ha tillräckligt motiverat den ståndpunkt, som utskottet funnit sig böra intaga i detta fall, och jag tillåter mig därför att yrka bifall till Kungl. Maj:ts av utskottet biträdda förslag beträffande pensionsbeloppets storlek. Jag instämmer med herr Lovén däri, att pensionen icke är i lägsta laget, utan att det nog torde gå för sig att försörja sig på en sådan pension.

Herr Lovén: Herr talman! Herr Laurén undrade, om jag ej ville ge något understöd åt befattningshavare, som haft intellektuellt arbete. Men jag har ju varit med om att tillstyrka en pension på 4,140 kronor åt här ifrågasvarande befattningshavare. Det är klart, att i annat fall hade jag velat pruta på det. Här har bedrivits en agitation bland utskottets ledamöter särskilt från kvinnohåll, som varit både intensiv och aggressiv. När man försökte med mig, svarade jag, att jag själv får 1,900 kronor i pension. Nu säger möjligen någon, att mitt arbete ej varit så betydelsefullt. Men jag har under lång följd av år betalat 20 kronor i månaden för dessa 1,900 kronor. Fröken Walin har ej betalat ett enda öre i pensionsavgifter. När utskottet ändå tillstyrker en så pass stor summa, tycker jag, att herr Laurén kunde ge utskottet erkännande i stället för klander.

Herr Paulsen: Herr talman! Herr Holmdahl talade så vackert om det banbrytande arbete, som fröken Walin utfört i skolöverstyrelsen. Vi äro alla överens om, att hon har gjort ett gott arbete på sin plats. Men när herr Holmdahl beklagar sig över att hon ej fått högre pension, låter det bra underligt. Varför har ej herr Holmdahl som chef för skolöverstyrelsen sökt ordna så, att hon fått en tjänst, som ger högre pension? Det talades i utskottet om, att man lockat fröken Walin till skolöverstyrelsen under förespegling, att hon skulle få en högre tjänst. Herr Holmdahl har varit chef för skolöverstyrelsen i flera år och haft möjlighet att söka bereda henne den plats hon blivit lovad. Herr Holmdahl har mindre anledning än andra att klaga över att hon ej får högre pension, då han kunde ha föreslagit, att hon skulle få en befattning i skolöverstyrelsen, som givit henne möjlighet att få högre pension. Jag skall ej tillägga mer. Jag hade ej haft något emot, att hon fått högre pension, om hon hade fått den befattning, som svarar mot den högre pensionen, men nu får hon den pension, som svarar mot det arvode hon haft.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmdahl: Herr talman! Det är synbarligen förenat med vissa risker att någon gång — jag tror för övrigt det är första gången under hela min riksdagstid — våga uttala någon annan uppfattning än den, som majoriteten i bankoutskottet har kommit till. Jag hoppas, att herrarna i alla fall ta det med ganska stort lugn, att jag för en gångs skull tillåtit mig att på en punkt göra en annan uppfattning gällande.

Jag begärde ordet, herr talman, endast för att avge några korta repliker.

Herr Bäcklund gjorde ett försök att rätta vad jag har sagt, när jag refererade riksdagens ställningstagande år 1918 i fråga om inrättandet av denna

Ang. pension åt konsulenten I. M. Walin. (Forts.)
 konsulentbefattning. Han lyckades emellertid icke rätta mig men väl att på ett mycket värdefullt sätt komplettera min framställning. Jag uttalade icke, herr Bäcklund, i mitt första anförande, att riksdagen skulle ha lovat något eller ha givit något på hand. Jag anförde endast ett citat ur departementschefens yttrande och likaledes ett citat ur statsutskottets utlåtande — jag gjorde det givetvis rätt kortfattat för att icke förlänga diskussionen — och jag drog därav endast den slutsatsen, att dessa uttalanden visade vilken enighet som rådde år 1918 om betydelsen av denna befattning och om det krävande arbete, som skulle komma att utföras av den, som erhöll denna befattning. Jag har icke med ett ord antytt eller velat göra gällande, att riksdagen år 1918 hade gjort någon utfästelse. När emellertid herr Bäcklund erinrade om att statsutskottet också hade åberopat § 28 regeringsformen, så var detta ett mycket värdefullt komplement till vad jag yttrat, ty detta åberopande visar, att huvudskälet till att befattningen år 1918 icke gjordes till en ordinarie ledamotsbefattning sannolikt utgjorde just denna hänvisning till regeringsformens § 28, vilken paragraf ju då innebar hinder för kvinna att bekläda dylik befattning. Detta hinder är ju numera undanröjt. Just det tilläggsreferat, som herr Bäcklund kom med, belyser ytterligare vad jag har velat säga, nämligen att det sannolikt har varit just detta hinder, som har legat i vägen för att omedelbart skapa en ordinarie ledamotsbefattning i överstyrelsen.

När herr Paulsen frågade mig, varför jag icke åtgjort något i egenskap av chef för skolöverstyrelsen för att få denna sak ordnad, vill jag endast säga honom, att överstyrelsen hade redan före mitt tillträde till mitt nuvarande ämbete framlagt förslag hos Kungl. Maj:t om att ombilda denna konsulentbefattning till en ordinarie ledamotsbefattning i skolöverstyrelsen. Detta förslag ligger fortfarande hos Kungl. Maj:t, och det är icke kutym hos ämbetsverken att, innan man får ett sådant förslag besvarat av Kungl. Maj:t, komma in med en påminnelse eller ett nytt förslag. För övrigt har ju under de sista tre åren det statsfinansiella läget varit sådant, att hur berättigad en sådan arvodestjänsts förvandling till ordinarie än må vara, ämbetsverket icke gärna kunnat komma fram med förnyad framställning härom.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner på de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 39—44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. pension
 åt f. folkskol-
 läraren S. H.
 Håkansson.*

Punkten '45, angående pension åt förre folkskolläraren Sven Håkan Håkansson.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 443, hade herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte bevilja förre folkskolläraren Sven H. Håkansson i Mogata en årlig pension att utgå med det belopp, som enligt för lärare gällande pensionsbestämmelser skolat tillkomma honom, om han avskedats på grund av sjukdom.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. pension åt f. folkskolläraren S. H. Håkansson. (Forts.)

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Det är icke min avsikt att taga upp någon längre debatt i detta spörsmål. Jag vill här endast ge till känna samma synpunkter, som blivit anförda i motionen, nämligen att jag anser, att i förevarande fall skulle sjukpension ha utgått. Alla handlingar, av vilka jag tagit del, ge nämligen stöd för den uppfattningen, att det varit nervsjukdom, som förorsakat det tjänstefel, som folkskolläraren Sven Håkansson gjort sig skyldig till, och som ledde till hans skiljande från tjänsten. Han har ju under sin tjänstetid betalat in avgifter till pensionskassan, och jag anser, att det hade varit rimligt, om han därför blivit behandlad på det sätt, varpå han rätteligen bort behandlas, nämligen som sjukling, och icke så, att han på grund av tjänstefel utan vidare avskedades.

Då utskottet enhälligt avstyrkt motionen, lär det väl icke finnas några förutsättningar för ett bifall till densamma, men jag anser mig i alla fall, herr talman, för att ge till känna, att jag vidhåller min uppfattning om vad som varit riktigt i detta avseende, böra yrka bifall till min motion.

Herr **Leffler**: Herr talman! I anledning av vad herr Andersson i Stockholm yttrade skall jag endast tillåta mig att med hänvisning till den motive-ring, som utskottet har anført i denna punkt, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 46, angående pension åt förre läkaren vid Strömsholms hingstdepå *Ang. pension*
Nils Fredrik Netzel. *åt f. läkaren*

Kungl. Maj:t hade i punkten 36 av förevarande proposition nr 95 föreslagit riksdagen medgiva, att förre läkaren vid Strömsholms hingstdepå Nils Fredrik Netzel finge åtnjuta årlig pension, att utgå för tiden från och med den 1 oktober 1933 intill utgången av den månad, varunder hans förordnande såsom läkare vid ridskolan å Strömsholm upphörde, med 1,200 kronor samt för tiden därefter under hans återstående livstid med 1,800 kronor ävensom att Netzel sålunda tillkommande pension finge bestridas för tiden till och med den 30 juni 1934 å allmänna indragningsstaten samt från och med den 1 juli 1934 från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m.

vid Strömsholms hingstdepå N. F. Netzel.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Lovén* och *Paulsen*, vilka hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Lovén**: Herr talman! Då det väcks motioner om understöd eller pension åt personer, som endast haft en bisyssla med kanske 2 eller 3 timmars tjänstgöring per dag, nödgas i regel bankoutskottet avstyrka desamma, såvida icke vederbörande haft dylik tjänst under så oerhört lång tid, att det sammanlagda timantalet representerar en längre tids arbete i statens tjänst. Vi ha även i år måst avstyrka understöd, som i motion har begärts för en kvinna,

Ang. pension åt f. läkaren vid Strömsholms hingstdepå N. F. Netzel. (Forts.) som haft en liten bisyssla på ett par, tre timmar om dagen. På denna punkt ha vi en framställning om pension, som visserligen kommit fram i form av en kungl. proposition, men som enligt min uppfattning avser en person, som endast haft en bisyssla på två à tre timmars tjänstgöring om dagen. Såvitt jag har kunnat förstå, har denne läkare icke haft detta mer än som en bisyssla, som icke krävt mer än två à tre timmars arbete om dagen.

Under sådana förhållanden, herr talman, anser jag, att denne läkare icke borde tilldelas någon pension eller något understöd, och jag ber därför att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen om avslag på Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Herr Leffler: Herr talman! Beträffande herr Lovéns påstående om att den tjänst, som det här är fråga om, borde betraktas såsom en bisyssla, tillåter jag mig fästa uppmärksamheten vid att enligt den utredning, som föreligger från såväl statskontoret som Kungl. Maj:t, kan denna befattning icke betraktas som en bisyssla utan som ett arbete av relativt stor omfattning. Då herr Lovéns huvudskäl sålunda var, att detta skulle betraktas såsom en bisyssla, vilket av mig påvisats vara en felaktig uppfattning, skall jag tillåta mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Jag instämmer till alla delar i de synpunkter, som herr Lovén anlade på denna fråga. Obestriddligen är det väl ändå så, att en syssla, för vilken till denne läkare utgått en sammanlagd ersättning, naturaförmåner inberäknade, av 3,130 kronor om året, icke är att betrakta såsom en syssla, vilken utgjort vederbörandes huvudsakliga selsättning, vilket ju annars brukar fordras såsom villkor för åtnjutande av pension för den tjänst, som man har haft.

Till detta ber jag få lägga den upplysningen, vilken ju för övrigt icke tidigare varit någon hemlighet, att vederbörande skött denna bisyssla på ett sådant sätt, att Kungl. Maj:t nödgats entlediga honom från densamma. Det är ännu ett skäl, varför man måste biträda den uppfattning, som herr Lovén framförde.

Jag skall icke ytterligare ta kammarens tid i anspråk, men jag vill säga, att med hänsyn till det sätt, varpå gamla arbetare behandlas, som varit anställda i statens tjänst under hela sitt liv, när det sedan gäller att skaffa dem pension, anser jag mig icke kunna göra annat än instämma i det avslagsyrkande, som här har framställts.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Andersson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 46 av utskottets förevarande utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Ang. pension åt f. läkaren vid Strömsholms hingstdepå N. F. Netzel. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nej-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Lithander, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 81 ja och 90 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit såväl utskottets hemställan i förevarande punkt som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Punkterna 47—49.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckta motioner om pensioner att utgå av riksbankens medel.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2, angående årligt understöd åt änkan Julia Maria Lindgren.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 57, hade herr *Lovén* föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att mekanikern vid riksbankens sedeltryckeri Erik Jonas Lindgrens änka, Julia Maria Lindgren, finge åtnjuta ett årligt understöd av 300 kronor, att utgå av riksbankens medel från och med den 1 januari 1934, så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd.

*Ang. årligt
understöd
åt änkan
J. M. Lind-
gren.*

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid denna punkt var emellertid fogad reservation av herrar *Lovén* och *Bäcklund*, vilka hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte medgiva, att mekanikern vid riksbankens sedeltryckeri Erik Jonas Lindgrens änka Julia Maria Lindgren, född Andersson, finge från och med den 1 januari 1934 under sin återstående livstid, så länge hon förbleve änka, av riksbankens medel uppbära en årlig pension av 300 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr *Lovén*: Herr talman! Denna fråga förelåg i fjol i bankoutskottet i form av en skrivelse från bankofullmäktige men blev då avslagen. Om jag icke minns orätt, voro rösterna så lika fördelade, att det endast var en röst, som avgjorde utgången.

Nu säger utskottet, att det sedan dess icke har förebragts några nya omständigheter av betydelse för frågans bedömande, varför man även i år avstyrkt saken. Jag håller emellertid före, att jag i motionen har förebragt vissa nya omständigheter. Dels är det lilla sparkapital, som denna änka hade, nu i det närmaste förbrukat, dels har jag presterat bevis för att mannen Lindgren, när han var anställd i riksbankens tjänst, var litet smält uppfinnare och gjorde en del förbättringar på maskiner, som sedan till och med

Ang. årligt understöd åt änkan J. M. Lindgren. (Forts.)

kunde säljas till utlandet. På dessa grunder har jag ansett, att änkan borde ha en liten uppmuntran i form av ett understöd på 300 kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Leffler: Ja, herr talman, såsom det framgick av herr Lovéns anförande, har denna framställning angående pension till vederbörande änka redan förra året varit föremål för bankoutskottets prövning. Utskottet tog då mycket noga reda på förhållandena och fann, att de icke voro sådana, att de kunde motivera en framställning till riksdagen. Såsom bankoutskottet även i detta utlåtande konstaterar, äro förhållandena icke på något sätt ändrade sedan dess. Utskottet har därför ansett det vara logiskt och följdriktigast handlat att med hänsyn till motionen intaga samma ställning, som utskottet gjorde förra året, då en skrivelse från bankofullmäktige framlämnades med samma förslag. Med hänsyn härtill ber jag att få hemställa om bifall till bankoutskottets hemställan.

Herr Laurén: Herr talman! Vid ärendets förberedande behandling i bankoutskottet hade jag samma åsikt som herr Lovén, men då jag icke deltog i frågans avgörande, skall jag be att nu få förena mig med herr Lovén och yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner på de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan i förevarande punkt av kammaren bifallen.

§ 10.

Föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, i vad angår flottans pensionskassa; och

nr 15, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens avdelningskontor i Göteborg och Malmö.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

§ 11.

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

Vidare förekom till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, ävensom i anledning därav väckta motioner.

Genom en den 27 januari 1934 till riksdagen avlämnad proposition, nr 66, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

Härigenom förordnas, att i lagen den 22 juni 1928 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus skall införas en ny paragraf, betecknad 8 a §, av följande lydelse:

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

8 a §.

Landsting äger att genom förvaltningsutskottet eller i den ordning eljest finnes lämpligt samt med iakttagande av bestämmelserna i denna lag och av Konungen med stöd av 20 § i lagen eller eljest meddelade föreskrifter enhetligt reglera avlönings- och arbetsvillkoren för personal vid sjukhus, för vilkas driftkostnad landstinget i sista hand helt ansvarar.

Har sådan reglering skett, vare sig genom avlönings- och tjänstgöringsreglementen eller genom avtal med personalen eller på annat sätt, skola de givna bestämmelserna lända till efterrättelse för vederbörande direktions- och befattningshavare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934.

I samband med berörda proposition hade utskottet till behandling förehått följande i anledning av densamma inom riksdagen väckta likalydande motioner, nämligen nr 293 i första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* och nr 526 i andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*

I motionerna hade yrkats, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition.

Utskottet hemställde,

A) att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas; samt

B) att de i anledning av propositionen väckta motionerna måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A).

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Sigfrid Hansson, Norman, Forslund, Magnusson* i Kalmar, *Olovson* i Västerås, *Pettersson* i Hällbacken och *Molander*, vilka hemställt om bifall till propositionen.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Jag har inom utskottet biträtt den reservation, som är antecknad vid utlåtandet, och i vilken reservation hemställas om bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t föreslår riksdagen en ändring i sjukhuslagen, vilken ändring skulle möjliggöra för landstinget att kunna enhetligt reglera sjukvårdspersonalens avlönings- och anställningsförhållanden och att även, om landstinget anser det vara bättre, överlämna denna rätt till förvaltningsutskottet eller något annat lämpligt organ. Lagändringen innebär icke en ovillkorlig skyldighet för landstinget att förfara på sätt, jag nämnde, utan endast en rätt och möjlighet för landstinget att, i händelse det önskade, kunna använda sig av denna lagändring på sätt jag antytt. Nu har emellertid utskottsmajoriteten yrkat avslag på detta och har i sin motivering hänvisat dels till att det skulle vara olämpligt och dels till att det skulle vara i viss mån stridande mot vissa förhållanden.

Det är emellertid en omständighet, som jag tror, att man borde beakta, innan man går in för att avslå Kungl. Maj:ts förslag, och det är den utveckling, som ägt rum på detta område, när det gäller en reglering av löneförhållandena för denna personal genom kollektivavtalets form. Jag får för min del säga, att jag blev litet överraskad. Jag var visserligen medveten om att man i stor utsträckning använde sig av denna avtalsform mellan de allmänna verken och där anställd personal, men att detta skett i den utsträckning, som visat sig

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

vara fallet, hade jag icke tänkt mig. Jag ber att få meddela, att kollektivavtal vid statens verk med dess arbetare torde beröra omkring 17,000 arbetare, och att beträffande de kommunala verken socialstyrelsens kollektivavtalsarkiv innehåller en uppgift om cirka 270 kollektivavtal, som beröra omkring 24,000 arbetare. Flertalet av sådana avtal reglera arbetsförhållandena vid gatu- och andra byggnadsarbeten, elektricitets-, gas- och vattenverk, renhållningsarbeten och spårvägar. Vad särskilt angår sjukvårdsinrättningarna äro kollektivavtal gällande för ekonomipersonalen och sköterskebiträdena vid följande anstalter: Stockholms stads sjukvårdsinrättningar, Stockholms läns sjukvårdsinrättningar, Malmö stads sjukvårdsinrättningar, Hälsingborgs stads och Malmöhus läns landstings sjukvårdsinrättningar (lasaretten i Hörby, Landskrona, Lund, Trälleborg och Ystad samt Orups sanatorium), Värmlands läns sjukvårdsinrättningar (lasaretten i Arvika, Filipstad, Karlstad, Kristinehamn, Säffle, Torsby, Ulleberg och Årjäng), Jonas Selggrens sanatorium i Gävle samt epidemisjukhuset i Kiruna. Kollektivavtalen vid nämnda sjukvårdsinrättningar omfatta omkring 3,300 arbetsanställda. Av denna statistik torde framgå, i vilken riktning utvecklingen gått när det gällt att använda sig av denna avtalsform för reglering av arbetsförhållandena för nämnda personal.

De nuvarande bestämmelserna ge icke landstingen möjlighet att kunna reglera annat än de ekonomiska förhållandena, icke anställningsförhållandena eller andra villkor. Denna lagändring syftar till en möjlighet att kunna reglera även dessa. Man kan fråga sig, om det är riktigt att neka denna stora personal, som här uttalat önskemål att få ett tillbörligt inflytande på sina arbetsvillkor. Det kan icke vara riktigt, att man i fortsättningen nekar dem ett sådant inflytande. Kan det överhuvud taget vara riktigt att låta utvecklingen gå, såsom den gör, utan att man genom lagstiftning försöker att reglera den på det sätt, som anses önskvärt? Det är icke tu tal om att icke de avtal, som äro träffade vid vissa sjukvårdsinrättningar, äro långt ifrån enhetliga. De förete en verklig provkarta och äro i varje fall av olika innebörd, och detta kan icke vara lämpligt.

Vi få också besinna, att landstinget, som endast sammanträder en gång på året, icke precis är det lämpliga organet för att kunna ordna upp detta, utan man bör ge landstinget rätt att kunna delegera denna avtalsuppgörelse och underhandlingsrätt till några av sina underlydande organ. Nu kan man säga, att direktionerna för respektive sjukhus enligt gällande bestämmelser hittills hava rätt att kunna träffa uppgörelse i viss mån med sin personal, men detta gör också, att det blir långt ifrån enhetliga bestämmelser. Jag behöver blott tänka på förhållandena inom det landsting, jag tillhör. Där ha vi vissa sjukvårdsinrättningar, där direktionerna var för sig göra upp staten och de olika lönebestämmelserna utan hänsyn till varandra inbördes. Så komma deras förslag till förvaltningsutskottet, där man icke har den ringaste kännedom om vilka synpunkter som ligga till grund för hela löneskalan.

Såsom det föreliggande lagförslaget är lagt, förefaller det mig, som om man icke hade någon anledning att gå emot detsamma, i all synnerhet som detta, såsom jag förut nämnde, icke innebär en skyldighet för landstinget att ingå kollektivavtal med sin sjukvårdspersonal men väl en möjlighet därtill, vilket jag anser vara lämpligt. Vi få väl ändå tillmäta landstinget så pass omdöme, att det kan klargöra för sig, huruvida det är lämpligt eller icke lämpligt att använda sig av en sådan möjlighet. Jag kan icke inse annat än att det vore ett underkännande av landstingets både prövningsmöjligheter och omdömesförmåga att neka dem en sådan rätt, som utvecklingen redan pekat på, och som man ansett lämpligt att begagna sig av inom en del landsting.

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

(Forts.)

Herr talman, jag skall be att med dessa ord få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Häruti instämde herr *Bäcklund*.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Då första kammaren redan fattat beslut i denna fråga och bifallit utskottets hemställan, torde det kanske vara överflödigt att alltför länge debattera denna fråga. Emellertid säger den ärade talesmannen för reservanterna, att man bör beakta den utveckling, som ägt rum, i det att kollektivavtal redan blivit de facto införda vid en hel del sjukhusinrättningar. Det sättet att resonera bottnar ju ytterst i den uppfattningen, att man skulle vara skyldig att utan vidare godtaga en utveckling i en viss riktning, som ägt rum, vare sig man ansåge, att den utvecklingen vore en önskvärd och riktig utveckling, eller man tilläventyrs ansåge motsatsen. Efter sådana enkla principer får väl ändå ej en fråga som denna bedömas, lika litet som man kan göra gällande, att det skulle vara nödvändigt att med lagstiftning reglera en sådan utveckling på sätt, som min ärade namne här gjorde gällande. Det är ju dock så, att den lagstiftning, som här ifrågasatts, icke reglerar den ifrågavarande personalens tjänsteställning, utan deras löneställning och löneavtal. Men den kommer däremot att i viss mån kollidera med denna personals tjänsteställning. Och den viktigaste punkten i detta spörsmål, som för övrigt föranlett propositionen, är ju, att det har ansetts, att ett ingående av kollektivavtal skulle skära sig med denna personals tjänsteställning och att kollektivavtal följaktligen ej lagligen kan träffas.

Det föreliggande förslaget klarar ej heller upp detta spörsmål om de anställas civilrättsliga tjänsteställning, vilket ju, såvitt jag kan bedöma och som knappast från något håll motbevisats, är en verklig svaghet i propositionen. Man är från alla håll ense därom — åtminstone var man det i uttalandena inom andra lagutskottet — att det här gäller ett arbetsområde, där arbetsinställelse icke bör äga rum. Men det är väl ändå utan vidare uppenbart, att om denna personals tjänsteställning skall regleras väsentligen på grund av en anslutning till visst fackförbund och av de av förbundet godkända och med landstingets delegation ingångna kollektiva avtalen, så inträder dock såsom ett sista »ultima ratio» arbetsinställelse, därest icke en överenskommelse skulle kunna vinnas beträffande kollektivavtalet.

Inom utskottet gjorde man gällande, när detta påpekades, att man fick förutsätta, att i ett sådant fall skiljedom skulle komma till stånd. Och man försökte till och med att i Kungl. Maj:ts proposition finna antydningar om något liknande. Jag måste dock säga, att antydningarna på den punkten äro synnerligen vaga.

Men är det nu så, att man till fullo erkänner, att arbetsinställelse icke inom detta område bör få äga rum, och man erkänner, att ifall den uppstående konflikten icke kan lösas, det då skulle inträda ett skiljedomsförfarande, så förefaller det mig vara en betydande brist i Kungl. Maj:ts framställning, att man icke låtit propositionen åtföljas av några förslag, som hade reglerat hit-hörande förhållanden, utan att man fortfarande lämnar dessa fullkomligt öppna.

Det är riktigt som den föregående ärade talaren yttrade, att landstinget sammanträder blott en gång om året; det behöver knappast upprepas; det känna vi alla. Det kan vara riktigt, vad han yttrade, att landstinget bör genom delegation ordna beträffande sjukhuspersonalens anställningsförhållanden m. m. Men det är ju ett sakförhållande, som redan nu äger rum och som

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

den ärade talaren också påpekade, nämligen med dessa sjukhusdirektioner, vilka hava sig ålagd vården och skötseln av de på skilda platser varande sjukhusen, som hava bättre tillfälle att följa med dessa och följa med personalens förhållanden och lämplighet och dylikt än vad en för hela landstingsområdet gemensam delegation kan hava, vilken har att ordna i många fall för flera inom landstingsområdet befintliga sjukhus och icke, som nu vanligen är fallet, för den lokala direktionen, med ett enda dylikt.

Dessutom är det obestridligt, att sjukhuspersonalen i viss mån sorterar under medicinalstyrelsen, som ju har en viss befogenhet. Och det är oklart, hur denna befogenhet skulle utövas och hur hithörande förhållanden skulle ordnas, därest man ginge in för ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Om man ser denna fråga mera enbart ur personalens synpunkt, så skulle den vara befogad, därest man med skäl kunde göra gällande, att icke de lokala direktionerna hade haft tillräckligt hjärta för personalens behov eller hade på något otillbörligt sätt utnyttjat densamma. De tidigare rådande förhållandena, då sjukhuspersonalen utförde ett ännu mera ansträngande arbete än vad för närvarande utav densamma kräves, lära näppeligen kunna läggas till grund för ett yrkande på en förändring, då förhållandena för närvarande ju äro ganska olika. Men å andra sida tror jag också, att man har skäl att något tänka på, att ett införande av kollektivavtalsformen i regel har medfört eller kommer att medföra betydligt ökade kostnader för sjukhusväsendet, en fråga, som icke blott berör landstingens utgifter och skattedragarnas utgifter utan som också i sin mån kan beröra sjukhusförhållandena, i det att det mycket väl kan tänkas, att om man genomför sådana tjänsteförhållanden, att kostnaderna onödigt fördyras, detta kommer att i en framtid medföra minskade möjligheter för landstingen att på samma sätt som hittills har varit möjligt tillgodose sjukhusvården och göra den för den stora allmänheten så lätt tillgänglig och billig som för närvarande är fallet.

Det förefaller mig, att det föreliggande förslaget mera bottnar i en önskan att tillgodose kravet på att inom olika områden få införa fackförenings- och kollektivavtalsformerna än uti ett verkligt behov för de inrättningar, varom här är fråga, och deras rationella och lämpliga drift, eller uti ett verkligt behov för den personal, som det här gäller. Och när så är förhållandet samt tillika icke det rent civilrättsliga förhållande, vari denna sjukhuspersonal befinner sig, skulle regleras utan snarare trasslas till genom ett antagande av det föreliggande förslaget, finner jag för min del, att utskottet haft mycket goda skäl för sin framställning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det är riktigt, att första kammaren redan bifallit utskottets hemställan om avslag på den kungl. propositionen. Men jag skall be att litet senare få anmäla, vilka konsekvenser som uppstå, därest även andra kammaren följer utskottet.

Anledningen till att propositionen har väckts är helt enkelt den, att det har uppstått tvister rörande landstingens rätt att sluta kollektivavtal. Redan år 1922 ingick Malmöhus läns landsting avtal för personalen vid sjukhuset i Lund, och sedermera har detta avtal utsträckts och varit oförändrat gällande sedan 1926 för Malmöhus läns landstings olika sjukvårdsinrättningar. På andra håll i landet har man också velat införa kollektivavtal. I Värmlands län har ett sådant avtal slutits. Så ville även Västernorrlands läns landsting 1930 införa kollektivavtal vid sina sjukvårdsinrättningar. Där var man så oense

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

(Forts.)

emellertid, att vissa medborgare i Västernorrlands län klagade hos myndigheterna; och regeringsrätten förklarade år 1931, att det klandrade beslutet skulle upphävas. Det har sedermera år 1932 följts av upphävandet av ett beslut av Stockholms läns landsting.

Hela detta förslag om rätt för landstingen att sluta kollektivavtal avser sålunda egentligen ingenting annat än att få slut på tvisten, huruvida landstingen hava sådan rätt att sluta kollektivavtal eller icke. Regeringsrätten har förklarat dem olagliga, men landstingen hava otvivelaktigt på sin tid i fullt god tro övergått till denna kollektivavtalsform.

Nu vill jag bara fästa uppmärksamheten på, att de ledamöter av andra lagutskottet, som klandrat kollektivavtalsformen och icke vilja skapa ens en möjlighet för landstingen att beträda denna väg för sin personal, torde i allmänhet sakna all erfarenhet om kollektivavtalens verkningar på denna punkt, under det att de, som hava slutit avtalen, förklara att de äro tillfredsställda med dem och att de till och med anse dem vara nyttiga. Malmöhus läns landsting understryker, att det förfarande med förhandlingsordning, kollektivavtal samt anställnings- och avlöningsreglemente, som vunnit tillämpning inom landstingsområdet, hade visat sig medföra fördelar främst därutinnan, att det skapat enhetlighet på ett område, där sådan vore av största betydelse. Landstingsförbundets styrelse, som yttrat sig i saken — det är visserligen tre ledamöter som anmält skiljaktig mening — säger, att ett inflytande från landstingets sida på dessa ting måste anses i hög grad önskvärt, för att en rationell och likformig behandling inom ett landstingsområde av sjukhuspersonalens anställningsfrågor skulle kunna genomföras. Sedan yttrar man sig visserligen icke om, i vilken form det skall ske. Men utskottets utlåtande är skrivet på den linjen, att landstingen sakna befogenhet överhuvud taget att söka skapa enhetliga regler för anställningsvillkoren vid landstingens sjukhus. Det är möjligt, att man kommer att göra gällande, att så icke skulle vara fallet. Sjukhuslagen lägger i direktionens händer en viss makt. Den makten består bland annat däri, att det är sjukhusdirektionen, som skall bestämma om personalens arbetsvillkor. Och är det så, få landstingen icke draga upp riktlinjer, i varje fall icke annat än om direktionen frivilligt fogar sig i dem. Landstingen kunna icke draga upp riktlinjer för en enhetlig behandling i de olika sjukhusdirektionerna av sådana frågor som dessa. Jag är icke övertygad om — det kan hända att så är fallet — men jag är icke riktigt övertygad om, att samtliga utskottets ledamöter hava klart för sig, till vilka konsekvenser i detta avseende deras utlåtande, därest det skulle bliva riksdagens beslut, måste, såvitt jag förstår, leda.

Följden blir, att antingen begå landstingen — enligt den uppfattning regeringsrätten givit uttryck åt och vilken utskottets utlåtande givit uttryck åt — en olaglighet, eller också måste de avstå från att realisera tanken på en viss enhetlighet beträffande personalens anställningsvillkor, som man nu önskar införa och som även landstingsförbundet för sin del förordat.

För min del finner jag uttalanden, som kunna leda till sådana konsekvenser, vara åtminstone betänkliga. Jag har svårt att tro annat än att det skulle ligga i landstingens intresse att kunna förfara på detta sätt. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att vid lagtolkningen har man, såvitt jag kan förstå, gjort en tämligen godtycklig gränsdragning emellan personalens avlöningsförhållanden och personalens övriga arbetsvillkor: till övriga arbetsvillkor hörde arbetstid, semester och sådana ting. Man säger nämligen, att landstingen hava rättighet att sluta kollektivavtal om de löneförmåner, som personalen skall hava. Det finnes, såvitt jag kan se, icke något bättre stöd

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

i lagen för sådana kollektivavtal, som bara omfatta löner, än för sådana, som mera allmänt reglera de villkor, under vilka personalen skall kunna arbeta. Jag förmodar, att man härleder denna rätt att sluta kollektivavtal därur, att landstingen äro anslagsbeviljande. Men jag måste å andra sidan säga, att är lagen sådan, att kollektivavtal icke kunna slutas för de övriga arbetsvillkoren, så borde den förbjuda även kollektivavtal, som i detalj reglera varje enskild sjukvårdares avlöningsförhållanden inom ramen för det anslag, som varje sjukhus får till avlöningar. Inom den ramen borde det rimligtvis vara direktionens sak att bestämma, hur mycket den och den skall hava i lön etc. Det har man tydligen överallt funnit vara så orimligt att man gjort denna, såvitt jag kan förstå, godtyckliga skillnad mellan löneförhållanden och övriga arbetsvillkor.

Man kan lugnt säga, att enligt den tolkning, som nu anses giltig, ha landstingen rättighet att behandla den viktigaste frågan eller göra upp den viktigaste frågan genom kollektivavtal, men de hava icke rätt att göra upp om mindre viktiga anställningsvillkor än lönefrågan för sin personal.

Den ärade talaren, som förde utskottsmajoritetens talan, förklarade, att det var särskilt två skäl, intetdera för övrigt, såvitt jag kunde fatta, anført i utskottets utlåtande, vilka bestämt utskottsmajoritetens hållning. Det ena var det, att man icke hade reglerat dessa människors tjänsteställning, och att den icke var utredd. Det kan icke råda något tvivel om att i den mån vederbörande har tjänstemannaställning, så blir denna tjänstemannaställning orubbad av ett kollektivavtal. Ett kollektivavtal kan på intet sätt inverka på frågan om vederbörande persons tjänsteställning. Om han anses icke kunna t. ex. delta i en strejk utan att ådraga sig straff på grund av sin tjänsteställning, så gäller denna bestämmelse precis lika klart, därest vederbörandes arbetsvillkor äro reglerade genom kollektivavtal eller på annat sätt, exempelvis genom individuellt avtal. Något slags avtal får man väl anse, att det i allmänhet föreligger. Det är därför som jag icke kan erkänna, att det på den punkten behöves någon särskild utredning om kollektivavtalens verkningar, därför att de hava inga verkningar i fråga om personalens faktiska tjänsteställning.

Den andra punkten var den, att enligt herr Magnussons uppfattning skulle kollektivavtal alltid leda till risker för arbetsinställelse, och arbetsinställelse kan icke tolereras, då det gäller sjukvårdspersonal. Ja, jag vet icke, varför kollektivavtal med sådan naturnödvändighet i vissa situationer skulle leda till arbetsinställelse. Jag vill fästa uppmärksamheten på att det man främst skall göra, då man diskuterar denna fråga, är att begränsa dess räckvidd. Detta lagförslag innehåller icke någon bestämmelse, att landstingen skola reglera personalens arbetsvillkor genom kollektivavtal. Den, som försöker lägga något sådant in i det, har missförstått hela syftet med lagen. Lagen innebär icke någonting annat än att landstingen få en rätt att sluta kollektivavtal, om de så önska. Det vill med andra ord säga, att det är en *utsträckning av landstingens självbestämmerätt* till att gälla även detta område.

Om man nu, som tydligen utskottsmajoriteten gör, hyser ett sådant misstroende mot landstingens omdömesförmåga, så att de, när de ställas inför frågan, huruvida de vilja sluta kollektivavtal eller icke, skulle komma att sluta kollektivavtal, som medgäve en arbetsinställelse vid avtalets upphörande, då kan man förstå, att man icke vill lämna dem en sådan rätt. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på, att det måste betraktas som fullständigt uteslutet, att ett landsting eller dess förvaltningsutskott eller lönenämnd, vilken kunde komma att sluta sådana avtal, skulle medgiva något slags

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

(Forts.)

strejkrätt. Låtom oss föreställa oss, att personalen fordrar strejkrätt. Det kan man tänka sig, ehuru jag knappast tror det. Men det är teoretiskt möjligt, att den fordrar strejkrätt. Vad blir följden? Jo, att det icke blir något kollektivavtal. Landstinget säger nej. Det är allt, som inträffar. Det är mot detta, som man vill skydda dessa stackars omdömeslösa landstingsmän, mot denna möjlighet att säga nej till ett kollektivavtal, om personalen fordrar, att det skall innesluta rätt till strejk och lockout. Jag måste säga, att de ledamöter av kammaren och utskottet, som här arbeta med sådana fria fantasier, de överdriva och överdriva i mycket hög grad de verkningar, som ett beslut i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition på denna punkt skulle kunna få.

Jag sade, att jag för min del skulle säga ett par ord om konsekvenserna av att riksdagen gör till sitt det uttalande, som utskottet här föreslagit. Ja, konsekvenserna bli, såvitt jag förstår, att riksdagen understryker regeringsrättens förklaring, att kollektivavtal, som slutas av landstingen eller deras förvaltningsutskott med sjukhuspersonal, äro olagliga, men dessutom är det tämligen uppenbart, att även det s. k. Södermanlandssystemet och Örebrossystemet måste anses vara olagliga. I Södermanlands och Örebro län har man icke slutit kollektivavtal vid sjukhusen, men man har skapat en enhetlig reglering genom landstingens förvaltningsutskotts försorg vid alla sjukhus beträffande de arbetsvillkor, som skola gälla för vederbörande personal. Enligt den uppfattning, som får uttryck i utskottsutlåtandet, att det tillkommer vederbörande direktion och inga andra att bestämma, hur arbetsvillkoren skola vara beskaffade, om jag undantar lönespörsmålet, måste det uppenbarligen också vara olagligt, det man haft för sig i Södermanlands län och i Örebro län. Nu är det klart som dagen, att om en landstingsmajoritet vill genomföra en sådan enhetlig reglering, och det tycks man i allmänhet vilja sträva efter, då måste den för att iakttaga lagens bokstav, som herrarna vilja, men ingalunda lagens anda i varje fall göra åtskilliga krumbukter. Man gör upp i landstinget ett förslag till enhetliga bestämmelser. Sedan går man till direktionerna och säger till dem: ni skola söka tillämpa dessa bestämmelser. Skulle direktionerna ha laglig rätt att säga, att de icke vilja det utan att de vilja själva bestämma, och skulle de säga, att landstingets förvaltningsutskott ingenting har med saken att göra, så får väl landstingen slutligen se till, att de få en annan majoritet inom dessa direktioner. Så ungefär skulle det väl gå till, bara därför att man, såvitt jag kan fatta, i ren skugggrädsla icke vågar öppna ens en möjlighet för landstingen att avgöra, huruvida de vilja ha dylika kollektivavtal eller ej.

Jag måste säga, jag upprepar det, att denna fråga har inga stora proportioner. Det är en viss uppmjukning i ett byråkratiskt tänkesätt, som skulle ske, om detta regeringsförslag bleve genomfört. De landsting, där man har den uppfattningen, att kollektivavtal icke böra slutas för sjukhuspersonalen, de låta också bli att sluta sådana avtal, under det att de landsting, som icke förstå, att det kan vara så farligt för landstingen, möjligen skulle komma att sluta kollektivavtal. Det är mycket intressant på sitt sätt att höra, vilka fruktansvärda faror, som lura bakom detta förslag. Vore de verkliga, så förmodar jag, att Malmöhus län skulle ha fått sina sjukvårdsinrättningar mer eller mindre förstörda, eftersom de i tolv år kunnat uthärda ett så förfärligt system, för vilket det här skulle öppnas en möjlighet.

För min del vågar jag hemställa, att andra kammaren måtte följa reservanterna. Det innebär icke, att den kungl. propositionen skulle bliva antagen av riksdagen. Det innebär i nuvarande läge ingenting annat, än att

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

riksdagen undviker att göra detta, tillåt mig säga, i vissa avseenden åtminstone egendomliga utskottsuttalande till sitt. Det är i själva verket det praktiska resultat, som nu kan nås, men det är alltid något. Därigenom ställer riksdagen sig icke helt solidarisk med regeringsrättens utslag och reser icke ett absolut hinder för de landsting, som så önska, att få en enhetlig reglering av förhållandena på detta område.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Då jag nu dristar mig taga till orda i en lagutskottsfråga, hoppas jag, att kammarens ledamöter ha överseende med mig. Den omständigheten, att jag begär ordet, får icke tolkas så, att jag vill verka lagklok. Jag skall i stället söka bena upp, hur det förhåller sig ute i landstingen med sådana här ting. Då kan jag först som sist säga, att statsrådet här hade alldeles rätt, då han slutade sitt anförande med att säga, att det viktiga i denna situation var, att man icke genom sin anslutning till utskottets motivering åstadkomme en lagtolkning, som ställde hittills tillämpad praxis, tillåt mig säga det, fullständigt på huvudet.

Jag är av den uppfattningen, att jag skulle bra gärna vilja ha en lasarettsdirektion eller en sjukstugedirektion o. s. v. på nära håll, så att jag finge se den i vitögat, om den toge sig för att icke vilja åtlyda de bestämmelser i ekonomiska och andra avseenden, som landstingen för sin del beslutat. Jag kan få nämna, att jag icke befarar någonting sådant för Örebro läns landstings vidkommande, av den enkla anledningen att vi där för några år sedan började resonera med personalen och att vi vidare sökt genomföra enhetliga bestämmelser för landstingets samtliga sjukvårdsinrättningar. Det tillsattes för detta ändamål en liten delegation, som sökte utreda detta på bästa sätt. Efter långvariga och, jag kan tillägga, ingalunda lätta förhandlingar lyckades vi åstadkomma ett förslag, varom vi blevo eniga inom landstingets delegerade, där jag var den enda representanten för, om man så vill, fackföreningsåskådningen, och där det var två representanter i övrigt för, om jag så får uttrycka mig i detta sammanhang, mera borgerlig åskådning. Lika fullt blevo vi fullständigt eniga om att det var riktigt att söka få ordning i förhållandena, så att det bestämdes centralt både om löner, semesterar och maximi arbetstid o. s. v. Det är alldeles solklart, att om man verkligen vill åstadkomma en praktisk anordning, då går det icke an att föreskriva i detalj, hur det sjukvårdsbiträdet och den sjuksköterskan skall ha sin arbetstid ordnad på turlistan. Det är en sak, som läkaren och i sista hand direktionen måste avgöra. Men beträffande samtliga andra anställningsvillkor påstår jag, att det vore rena galenskapen, om man godtog en tolkning, som sade, att det vore direktionerna, som finge bestämma, därför att de hade mera omedelbar kontakt med berörda personal än landstinget.

Vad är arbetsförhållanden och vad är ekonomiska förhållanden för någonting? Såvitt jag förstår och såvitt Örebro läns landsting icke har fattat ett alldeles olagligt och orimligt beslut, ett beslut som fattades enhälligt för resten, så måste till ekonomiska förhållanden alldeles säkert räknas, exempelvis hur lång semester och sjukledighet vederbörande skall tillerkännas, om vederbörande skall ha pension, hur lång arbetstid per månad man har rätt att kräva av en personal för den fastställda avlöningen. Det återstår, sedan man bestämt detta, endast att i detalj ordna upp tjänstgöringen, så att det går i lås på alla punkter. Det är en sak, som direktionen skall svara för. En direktion skall icke taga in folk alldeles precis, som den vill, utan på den punkten är det och har varit så sedan 1910, då jag började deltaga i landstinget, att direktionen fick vara så god att komma till landstinget och begära

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

(Forts.)

anslag för att få anställa den eller den personen i sjukvårdens tjänst. Så är det. Ni landstingsmän, som sitta här, ha väl klart för eder, att om landstinget icke har möjligheter att säga till om annat, så har det dock möjlighet att säga nej till anslag åt vederbörande direktion.

Jag minns ett fall, då det begärdes från lasarettsdirektionen i Örebro ett anslag till viss namngiven befattning. Jag skall icke gå in i detaljerna så långt, som skulle erfordras för att fullständigt klara upp det, men jag vill säga, att när detta ärende först kom till förvaltningsutskottet, som numera skall yttra sig i alla frågor, som föreläggas landstinget, så sade vi i förvaltningsutskottet med undantag av dem, som voro bundna i förväg genom att de voro ledamöter av direktionen, att denna nya befattning ville vi icke veta om. Den fick direktionen vänta på. Det är nu många år sedan, och det har visat sig, att direktionen icke kommit tillbaka och begärt att få anslag till befattningen i fråga.

Beträffande själva den där rädslan för att ingå överenskommelser i form av kollektivavtal eller reglementen, som föreslås i den kungl. propositionen, så kan jag ju lugna herr Magnusson i Skövde med att i den överenskommelse, som vi träffat med sjukhuspersonalen inom Örebro landstingsområde, ingår bl. a. en förhandlingsordning, och i den förhandlingsordningen är uttryckligen från båda parternas sida erkänt, att strejker och lockouter icke på något sätt få förekomma. Det är en bestämmelse, som kan tyckas tämligen överflödig men som dock personalen själv erbjöd, när vi gingo till förhandlingar med den för att åstadkomma enhetliga förhållanden på detta område.

Sedan kan jag påpeka ännu en sak för dem, som äro riktigt rädda för det förslag, som Kungl. Maj:t kommit med, och det är den saken, att Örebrossystemet och Södermanlandssystemet visserligen äro bra och innebära en framkomlig väg men att de alltid ha en del olägenheter, framför andra den olägenheten, att man icke får motparten bunden på viss tid utan att motparten har sin fullständiga frihet att komma med nya krav så många gånger om året som helst och komma med så många och så höga krav, som man möjligtvis vill framställa. Resultatet blir det, att även om man icke kan gå med på dessa krav, så kan man icke avvisa dem utan att träda i förhandling med vederbörande. Jag har därför för min del ansett och anser fortfarande, att det skulle vara ur praktiska och alla möjliga andra synpunkter ändamålsenligt, om landstingen hade rätt att ingå kollektivavtal med sjukvårdspersonalen, men jag må säga, att det går att komma fram på den andra vägen, fastän den, som sagt, har betydande olägenheter för landstingen som arbetsgivare.

Då herr Magnusson och utskottet tala om tjänstemannaställning, så kommer jag ihåg, hur det var omkring år 1902 och 1903 vid landets enskilda järnvägar. Vi voro allihopa tjänstemän gudbevars. Många bland oss hade en begynnelselön på 35 riksdaler i månaden, och vi hade en viss rätt till bostad, om sådan fanns, väl att märka. Fanns det icke någon bostad, fick man skaffa sig den, var man kunde. Men tjänstemän voro vi, och det var drivet till sin yttersta spets så långt, att var och en, som sökte och fick anställning vid järnvägen, måste dessförinnan ha undertecknat ett personligt kontrakt. Vid den järnväg, där jag hade och har anställning, fanns det en för övrigt stor hedersman till trafikchef, och han ansåg, att den här saken, att träda i förhandlingar med personalen, var så farlig, att han sade upp på ett bräde 16 stationskarlar vid Eskilstuna station av rädsla för att, om han skulle börja överlägga med personalen, skulle det gå alldeles åt skogen. Nästa åtgärd från denna lednings sida var att skicka ut order till underbefälet

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

vid andra järnvägar, som voro anslutna till företaget i fråga, med anmodan att höra efter, hur många det var av personalen, som voro anslutna till järnvägsmannaförbundet. När min närmaste förman kom för att spörja härom och frågade, hur många det var inom hans banmästareavdelning, som voro anslutna, svarade jag: ja, vi äro med allihopa. Det var förskräckligt. Han upp på dressinen och i väg med fasa målad i ansiktet. Några år därefter, mina damer och herrar, satt jag och åtskilliga andra, som blivit ifrågasatta att skickas i väg på detta sätt, här uppe på Rosenbad, där järnvägarnas arbetsgivareförening då residerade i handelsdepartementets nuvarande lokaler, och förhandlade om kollektivavtal och skrevo också under ett på våren 1907. Det har icke hänt något som helst farligt under tiden, och den hedersman till trafikchef, som jag nämnde om utan att säga hans namn, förklarade sedan många gånger, att det var bland det bästa, han någonsin fått vara med om, då han fick göra upp, så att han slapp trappspringet av enskilda individer, när de kommo med sina önskemål, den ena med ett och den andra med ett annat och det var omöjligt att få någon reda på det hela.

Mina damer och herrar! Det är precis likadant nu. Ni se farorna, där de icke finnas, och måla bokstavligen hin på väggen i rädsla för att icke ha med en personal att göra, som tager hänsyn till sakskäl. Det är fullständigt felaktigt. Låt personalen komma till tals med eder på ett rimligt sätt, och ni skola finna en förståelse, som ni icke ha drömt om.

Herr talman! Med stöd av det anförda ber jag att få instämma i det yrkande, som här ställts av reservanterna.

Herr Sandström: Herr talman! Det här är en mycket gammal tvistefråga inom våra landsting. Det har vid många tillfällen varit fråga om att det skulle åstadkommas kollektivavtal för sjukhuspersonalen, och då har alltid uppstått en viss gränslinje mellan de borgerliga och de socialdemokratiska ledamöterna i landstingen. Det har i några fall hänt, att sådana kollektivavtal blivit slutna, och i de fallen har det alltid varit en socialdemokratisk majoritet, som drivit igenom dessa avtal. Det är i alla fall icke så många landsting, som gått in för detta system och beslutat tillämpa kollektivavtalsiden beträffande sina sjukhusinrättningar. Jag vet icke om mer än fyra stycken, som tagit denna idé fullständigt i tillämpning. Av dessa landsting är det ju ett par, där intet överklagande av detta beslut skett, nämligen Värmlands läns landsting och, om jag icke minns galet, Malmöhus läns landsting. Där existera sålunda kollektivavtal med sjukhuspersonalen, som icke överklagats och alltså gälla. Ett annat förhållande råder i landstingen i Västernorrlands län och i Stockholms län. Där hava besluten överklagats och även upphävs, därför att landstingen överträtt sin befogenhet. Vid frågans behandling i utskottet har det emellertid visats — jag åberopar därvid en utredning av en expert på området, docenten Halvar Sundberg — att hade besluten i sistnämnda landstingen endast omfattat lönerna, så hade de blivit fastställda, ty då hade landstingen icke överskridit sin befogenhet.

Nu talade herr statsrådet i sitt anförande här om att det icke gärna kunde tänkas, att något landsting skulle vara så omdömeslöst, att det skulle uppgöra avtal, som medgäve personalen strejkrätt. Jo, herr statsråd, det har funnits landsting, som varit så omdömeslösa. Västernorrlands läns landsting, som jag tillhör, har fattat ett sådant beslut. Där var intet förbud mot strejk. Och jag tror mig veta, att det i Stockholms län var på samma sätt. Däremot fanns det ett sådant förbud i de avtal, som träffats av Värmlands och Malmöhus läns landsting, där det stipulerats att om vid avtalets utgång det ej gått att

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

få till stånd ett nytt avtal, arbetet dock skall fortsätta och kommande tvistefrågor hänvisas till skiljedom. Det är bevis på klok omtanke, att de gjort detta, och därigenom torde de kanske hava säkrat sig mot att det i en viss situation skall kunna bli arbetsinställelse.

Emellertid kan man erinra om, att sådana beslut, som nu fattats av Värmlands och Malmöhus läns landsting, äro dock överenskommelser på frivillighetens väg. Man har samsats om detta; såväl majoritet som minoritet inom landstingen hava funnit sig i denna situation. När då intet överklagande skett, har man stått inför ett fullbordat faktum. Men i ett sådant fall, att man icke har någon sådan klausul i avtalet, som föreskriver, att avtalets utlöpande icke får medföra arbetsinställelse och att tvistefrågor skola hänskjutas till skiljenämnd, där har man givetvis icke heller varit säkrad för en arbetsinställelse vid kollektivavtalets utgång.

Man har det ju för övrigt ändå ganska bra ställt inom landstingen i förevarande avseende. Som det nu är, tror jag icke, att denna fråga på något håll vållat några svårigheter; vi hava ju full rätt att, om så skulle vara, även kollektivt uppgöra löneavtal med personalen. Så har dock i allmänhet icke skett. Men det har träffats överenskommelser, och där ha landstingen och deras förvaltningsutskott det avgörande ordet. Där ha icke sjukhusdirektionerna någon beslutanderätt; landstingen besluta suveränt över avlöningsförhållandena efter förslag från sina förvaltningsutskott. Det är den vanliga gången av dessa frågor. Men det är icke nog med att man kan göra ett gemensamt avlöningsreglemente, som gäller för hela landstingsområdet, utan man kan även upprätta enhetligt s. k. tjänstgöringsreglemente för sjukhuspersonalen. Nu förhåller det sig icke så, som någon talare sagt, att detta tjänstgöringsreglemente ovillkorligen skall upprättas av de olika direktionerna. I själva verket komma landstingens förvaltningsutskott även härvidlag att hava ett mycket stort inflytande. I varje fall måste, om det är flera sjukhusdirektioner, dessa enas om gemensam uppgörelse, så att alla sjukhus, som lyda under landstingets förvaltning få ett enhetligt reglemente. På samma sätt uppgöras jämväl pensionsreglementen; även där som i fråga om lönerna hava landstingen full bestämmanderätt.

Jag vill då fråga: om man har ett avlöningsreglemente, om man har ett tjänstgöringsreglemente och om man har ett pensionsreglemente för personalen, skall det icke räcka till? Vad behöver man mera? Varför behöver man då komma fram med, att det även skall vara ett kollektivavtal med personalen? Det innebär en bestämd fördel, enligt mitt förmenande, att hava ett sådant där tjänstgöringsreglemente. Tjänstgöringsreglementet är upprättat tills vidare; där är ingen uppsägningstid stipulerad, såsom det alltid är i ett kollektivavtal. Om en tjänst blir ledig på ett sjukhus, hänvisar man i allmänhet till gällande reglementen. Man förklarar en viss plats ledig, och den, som blir antagen, har i och med detsamma även godkänt de gällande reglementena. Han har sålunda sagt: jag tager denna plats på de villkor, som landstinget uppställt. Samtidigt har den antagne även godkänt gällande pensionsreglemente, så att saken för hans vidkommande är fullt klar.

Nu har den föreliggande kungliga propositionen, efter vad herr statsrådet anförde, framkommit, för att den skulle säkra, att om ett kollektivavtal uppgjordes av ett landsting, detta avtal icke skulle kunna upphävas utan bliva lagligt gällande. Lagen skulle sålunda endast medföra rätt för landstingen att sluta kollektivavtal men icke någon skyldighet. Ja, herr talman, jag vill

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

som min bestämda mening säga, att det behövs icke någon sådan i lag föreskriven rätt. Vi hava fullt fria och goda möjligheter ändå att få det väl ordnat med personalens vid sjukhusen anställningsförhållanden. Jag kan härvidlag även hänvisa till herr Anderson i Råstock, som för en stund sedan stod i talarstolen och sade, att man hade det alldeles utmärkt ställt inom Örebro län i detta avseende. Ja visst, det är ingenting som hindrar, att vi alla kunna hava det på samma sätt som i Örebro län. De hava tjänstgörings-, avlönings- och pensionsreglementen; saken är där fullt nöjaktigt ordnad.

Herr statsrådet var även inne på frågan om personalens tjänsteställning. På ett ställe i den kungliga propositionen är det även utsagt, att personalens tjänsteställning bör utgöra ett absolut hinder för den att vid utlöpande kollektivavtal anordna arbetsinställelse. Det är ju alldeles riktigt. Men det är icke alla befattningshavare vid sjukhusen, som äro i tjänsteställning. Det är för övrigt ganska svårt att draga upp linjen där. Man har icke någon bestämd gräns uppdragen mellan dem, som äro i tjänsteställning och icke. Därför finnes alltid risk för att de, som icke äro i tjänsteställning, skola känna sig cförhindrade att inställa arbetet. Utskottsmajoriteten anser, att den omständigheten, att personalen står i tjänsteställning, bör utgöra ett bestämt hinder för att samma personal skall bindas genom ett kollektivavtal, som ju bestämmer tjänsteförhållandena. Det kan nämligen då uppstå en viss kollision mellan order, som vederbörande kan få från sin personalorganisation, och order, som befattningshavaren kan få från vederbörande direktion eller lasaretsläkare eller styresman. Det får icke uppstå sådana kollisioner, och det är därför vi anse, att det icke heller bör vara kollektivavtal, som i vissa fall kunna tänkas inskränka på de tjänsteplikter, som dessa befattningshavare kunna bliva ålagda i deras egenskap av tjänstemän.

Nu vill jag säga det, att min inställning till denna fråga — och, som jag tror, högerns inställning i allmänhet till frågan — är den, att man icke gärna vill ha in sådana här fackföreningsbestämmelser med ty åtföljande metoder på sjukhusens område. Vi ha en del vittnesbörd om, att det icke alltid är så väl beställt med det sätt, varpå dessas åtgärder sättas i gång. Och vi anse, att sjukhusen utgöra ett sådant område, där man icke alls bör ha dylika tvister, utan där det bör vara lugnt och tyst och personalen skall göra sin plikt. Där måste vara god disciplin; det bör icke förekomma t. ex., att en befattningshavare, som får en order, säger: det där tillhör icke mig, det är en annan, som skall göra det, så har man sagt i min organisation etc. Vi veta, att i de allmänna fackföreningarna en murare icke får slå in en spik och en snickare icke får täppa till ett hål i en stenvägg. Det ligger nog något i detta, att man vill ha sjukhusen fridlysta från sådant.

Herr talman! Det kunde vara mycket mera att tillägga, men tiden är långt framskriden och många talare anmällda. Jag vill därför för tillfället inskränka mig till att yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Herr socialministern gjorde i sitt anförande gällande, att jag skulle yttrat mig så, att sjukhuspersonalens tjänsteställning icke var utredd. Jag yttrade mig närmast så, att det icke var utrett, i vilket förhållande tjänsteställningen skulle komma att stå till ett eventuellt införande av kollektivavtal. Men så tillade herr statsrådet, att kollektivavtalen rubba på intet sätt tjänsteställningen. Jag undrar, om man kan säga detta. När kollektivavtal införas, kräves ju i regel — jag skulle tro nästan undantagslöst — att personliga avtal, som tilläventyrs förefinnas, få vika undan för kollektivavtalen, och om det t. ex. förefinnes personliga avtal på viss

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

(Forts.)

tid eller olika tider med de anställda, så annulleras ju utgångstiden för dessa avtal för att sammanfalla med kollektivavtalen, och jag skulle tro, att man från exempelvis landsorganisationens sida är mycket litet böjd att medgiva ett kollektivavtal i den formen, att där skulle göras undantag, som säger ungefärligen detta, att i mån det mellan vederbörande anställde och hans arbetsgivare finnes ett personligt avtal, så skall detta gälla framför kollektivavtalet. Men därav följer också, såvitt jag kan se, dels att en konflikt kan uppstå om denna sjukhuspersonals tjänsteställning — den lyder dock civilrättsligt under bestämmelserna för tjänstemän — dels också att om kollektivavtal genomförs, komma dessa att utlöpa för de anställda på viss bestämd tid, och om då nytt avtal icke kan träffas, så inträder en konfliktsituation, vilken kan bli rätt svårlöst, och där — jag upprepar vad jag förut sade — borde det förelegat skyldighet för Kungl. Maj:t att, då detta förslag framlades, också framlägga förslag till, huru den situationen skulle lösas.

Nu säger socialministern: detta förslag innebär ju intet annat, än att landstingen få rättighet att sluta kollektivavtal, om de så vilja, men naturligtvis då också rättighet att låta bli, om de icke vilja. Jag har icke alldeles samma uppfattning. Den erfarenhet man på alla områden har vunnit är ju den, att den ena parten icke har möjlighet att vägra ett ingående av kollektivavtalet, när organisationen kräver sådant, att sålunda frihet att säga nej icke föreligger, och jag skulle tro, att om Kungl. Maj:ts förslag hade vunnit bifall, så skulle det snart visat sig, att åtskilliga landsting icke hade haft den frihet att säga nej, som skulle framgå av herr statsrådets uttalande.

Sedan talade herr statsrådet om de stackars landstingsmännen, som enligt utskottets ställningstagande och uttalande icke skulle hava omdöme nog att kunna avgöra, huruvida ett visst avtal borde rimligen slutas eller icke. Jag är själv icke landstingsman och vet ju icke i vad mån här i kammaren närvarande landstingsmän tilläventyrs låta sig påverka av ett dylikt retoriskt tal. Men när herr statsrådet gjorde gällande, att om kammaren här, ävenledes i likhet med första kammaren, ginge emot Kungl. Maj:ts förslag, det skulle innebära en lagtolkning, vilken skulle medföra ofördelaktiga konsekvenser för vissa landsting, som redan slutit kollektivavtal, och för vissa landsting, som hava enhetliga avtal med personalen, då vill jag till en början säga, att den risken, om sådan finnes, förelåg ju, när Kungl. Maj:t framlade sin proposition, och det hade ju varit mycket enkelt att undvika densamma genom att icke framlägga propositionen. Men å andra sidan vågar jag säga, att om kammaren nu biträder utskottets förslag, så lär det oaktat i fortsättningen intet hinder föreligga för en enhetlig reglering inom ett landstingsområde av sjukhuspersonalens anställningsförhållanden, och jag tror mig veta, att emellan de olika direktionerna inom ett landstingsområde finns det så pass mycken samverkan och så mycket hänsynstagande till varandra, att de skiljaktigheter, som tilläventyrs förefinnas, tvivelsutan mera betingas av rent lokala förhållanden än av den omständigheten, att det skulle vara omöjligt att vinna enighet.

Fortfarande kvarstår emellertid, att ett genomförande av kollektivavtalen icke reglerar, utan försvagar förhållandet till den myndighet, som står över sjukhusdirektionerna, nämligen medicinalstyrelsen, och att det vidare innebär vissa risker, som säkerligen landstingen för närvarande i stor utsträckning icke vare sig vilja eller böra påtaga sig.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Endast några ord med anledning av min ärade väns, vice ordförandens i utskottet anförande. Han ansåg, att frågan lagts upp efter alldeles för enkla linjer. Jag skall tillåta mig meddela,

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

att enligt 1931 års statistik angående anställnings- och avlöningsförhållanden för lägre personal i allmän tjänst utgjorde personalen vid landstingens sjukvårdsanstalter den $\frac{1}{1}$ 1928 5,761 personer, och enligt socialstyrelsens uppgifter, när det gäller dess kollektivavtalssamling, omfattade kollektivavtalen vid sjukhusen 3,300 anställda. Således är redan nu det stora flertalet, i varje fall över majoriteten, anställda vid landets sjukvårdsinrättningar enligt kollektivavtalsformen, och det tillåter sig utskottets vice ordförande att anse, att det kan man icke taga hänsyn till, och att det är att lägga upp frågan efter alldeles för enkla linjer.

Sedan nämnde herr Magnusson i Skövde, att ett ingående av kollektivavtal för sjukhuspersonal skulle innebära ökade utgifter för landstingen. Jag skall tillåta mig att erinra om, att herr Magnusson i Skövde har varit med om att i motiveringen i utskottets utlåtande säga en sak, som jag skulle vilja hava en liten förklaring från herr Magnusson i Skövde på. I utskottets motivering säges här: »enligt nu gällande rätt torde kollektivavtal kunna träffas endast i fråga om personalens ekonomiska förhållanden». Här har herr Magnusson i Skövde konstaterat, att redan nu enligt gällande rätt kunna landstingen träffa kollektivavtal med sin personal, när det gäller de ekonomiska förhållandena, och det är väl de ekonomiska förhållandena som i första hand och i största utsträckning påverka landstingens utgifter, efter vad jag kan förstå. Det skulle vara önskvärt, om herr Magnusson i Skövde kunde ge belägg för, i vilken utsträckning landstingens utgifter ökats genom de redan nu ingångna kollektivavtalen. Det kanske vore en anvisning på vad man kunde vänta vid eventuellt nya kollektivavtals ingående. Men jag tvivlar på att herr Magnusson i Skövde kan ge ett sådant bevis, men kasta ut ett sådant påstående det kan man göra utan som sagt någon som helst bevisföring.

Sedan är det på en punkt till, där herr Magnusson i Skövde gjorde gällande, att det är lättare för en lasaretsdirektion att kunna genomföra enhetliga bestämmelser för sjukvårdspersonalen. Jag får säga, att min ringa erfarenhet på området går i rakt motsatt riktning, ty jag har den erfarenheten, att när vi sitta i en direktion begränsa vi vårt arbete till vår personal, som sorterar under den direktionen. Vi hava inom vårt landstingsområde åtskilliga sjukvårdsanstalter och sjukstugor med sina resp. styrelser, och de handlägga naturligtvis ärendena likadant. Det är ju självfallet att om man hade en enhetlig lönenämnd, ett förvaltningsutskott, så skulle man lättare kunna få enhetliga bestämmelser till stånd för sjukhuspersonalen än vad nu är fallet, när de skola handläggas av de lokala nämnderna.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall göra en enda replik. Kan det vara en bättre ordning att för att skapa den enhetlighet, som även herr Magnusson i Skövde tyckes anse önskvärd, det skall etableras utanför landstingen ett extra slags samarbete mellan de olika sjukhusdirektionerna? Är det icke mera enkelt och mera praktiskt att låta inom landstingen sådana enhetliga riktlinjer dragas upp? Den enda väg, som återstår, om utskottsutlåtandet skulle anses vara riktigt enligt gällande lag, måste bli den, att sjukhusdirektionerna komma överens om att inbördes ordna dessa ting.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handlägg-

ningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 12.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Holmgren*, nr 572, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 232, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 11 juni 1926 angående tillverkning och beskattning av brännvin m. m.; och

herr *Bengtsson* i Kullen, nr 573, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 209, angående ytterligare utvidgning av ångkraftstationen i Västerås.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.40 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 17 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning andra lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, ävensom i anledning därav väckta motioner; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

*Ang. ändring
i lagen om
vissa av
landsting eller
kommun driv-
na sjukhus.*

(Forts.)

Herr *Sandberg*, som anförde: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet betonade i sitt första yttrande mycket starkt, att det skulle bli betänkliga konsekvenser, om riksdagen skulle göra andra lagutskottets motivering till sin. Han förmenade, att detta vore högst betänkligt, emedan man därigenom skulle biträda den ståndpunkt, som regeringsrätten intagit, då den upphävt de i ett par fall överklagade besluten av landsting att ingå kollektivavtal med personalen vid av dessa landsting drivna sjukhus. Han ansåg, att det skulle vara mycket betänkligt att understryka denna, regeringsrättens mening, och att alltså fastslå, att dylika kollektivavtal, där de förekommo, voro olagliga. Han tycktes också anse, att man kan hysa en viss tvekan om, huruvida tolkningen av gällande lag borde ske så som skett och så som kommit till uttryck bland annat i utskottets förevarande betänkande. Jag måste nu säga, att jag tycker, att det icke gör någon särskild skillnad med avseende å dessa kollektivavtal, om riksdagen fattar ett beslut, som överensstämmer med de utslag, som regeringsrätten här givit, ty det synes åtminstone för mig stå ganska klart, att avtalen icke äro i överensstämmelse med vad sjukvårdslagen och sjukhusstadgan medge i fråga om möjligheten för ett landsting att kunna sluta ett kollektivavtal, omfattande de anställdas både

- *Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.*
(Forts.)

ekonomiska och andra förhållanden. Jag menar alltså, att olagligheten i de kollektivavtal, som på ifrågavarande område äro slutna, redan är till full klarhet fastslagen icke minst, tycker jag, genom den utredning, som presterats av docenten Sundberg och vilken utredning delvis finnes intagen i utskottets yttrande. Herr socialministern gjorde också gällande, att det var en på ett tämligen godtyckligt sätt uppdragen skillnad mellan landstingens eller deras förvaltningsutskotts befogenheter beträffande de anställdas direkt ekonomiska förhållanden å ena sidan och andra anställningsförhållanden å andra sidan. Jag tror icke, att det är på grund av en slump eller någon godtycklighet, som lagen formulerats på sätt som skett i detta avseende. Jag ber att därvidlag få understryka vad utskottet säger, då utskottet erinrar om de kommunalförfattningssakkunnigas yttrande, däri dessa framhålla, att den vidsträckta frihet, som lämnats landstingens sjukhusförvaltande organ, varit till stort gagn för utvecklingen av vårt sjukvårdsväsende. Det är ju så, att sjukhusdirektionerna genom sjukvårdslagen och sjukhusstadgan ha vissa befogenheter sig tillagda, vilka befogenheter, sådan lagen nu är, icke kunna omintetgöras genom ett beslut av landstingen. Jag tror, att man har anledning slå vakt om denna bestående ordning, ty därigenom medges just denna förvaltning, dessa direktioner, att handla under större ansvar och även under större frihet, vilket allt har visat sig, i enlighet med vad jag nyss citerade, vara till nytta för saken.

Vad för övrigt beträffar de sannolika följderna utav en ändring i landstingslagen i här ifrågavarande hänseende, så ha ju dessa följder och olägenheter berörts i flera yttranden tidigare, och jag skall icke vidare ingå på några detaljer. Jag vill endast som ett allmänt uttalande säga, att jag tror icke, att det är så säkert, att förhållandet mellan sjukvårdspersonalen och direktionerna skulle komma att förlöpa lika friktionsfritt i fortsättningen som hittills, om man nu toge den föreslagna lagändringen. Det är ju dock ett jämförelsevis fåtal fall, där landsting slutit kollektivavtal, som omfattat sjukhuspersonalens alla anställningsförhållanden, och där är ju ställningen åtskilligt svag i alla fall för närvarande, eftersom ju dessa beslut tydligen kunna upphävas om någon överklagar desamma. Det är väl troligt, att om man nu gör en lagändring, vilken väl också skulle komma att befrämja ingåendet av ett större antal kollektivavtal av den art, som det här är fråga om, så skulle detta stärka personalgruppernas ställning på ett helt annat sätt än vad fallet är nu, och man har som sagt ingen absolut garanti för att det sedan skulle komma att förlöpa så alldeles lugnt och utan strider. Åtminstone borde man redan i den föreslagna lagen ha infört en klausul om, att arbetsinställelse icke bör få förekomma, men någon bestämmelse härom har ju icke föreslagits.

Jag ber för övrigt att få hänvisa till vad medicinalstyrelsen anför i sitt yttrande som motiv emot att man skulle införa kollektivavtalsformen på detta område. Jag skall icke citera mycket av vad styrelsen säger, det är ju icke nödvändigt, utan endast uppläsa den slutsats, till vilken den på ett ställe kommer. Medicinalstyrelsen säger nämligen: »Styrelsen måste motsätta sig en sådan ordning, som medgäve, att personalen, samtidigt som den vore i åtnjutande av den trygghet, vilken dess ställning såsom tjänstemän i det allmännas tjänst innebure, berättigades att mot det allmänna tillämpa kampmedel, vilka på den enskilda arbetsmarknaden tagits i användning för att motverka den otrygghet för arbetarna, som kunde förefinnas på denna marknad.» De anställdas ställning är alltså i detta fall så tryggad och god, att man icke kan anse, det ur synpunkten av de anställdas intresse särskilt befogat att vidtaga den lagändring, som det här är fråga om. I detta hänseende kan också fram-

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

(Forts.)

hållas, att de korporationer, som fastställa de anställdas villkor i dessa fall, äro så sammansatta, att i dem även finnas representanter för arbetarsidan. Beträffande det eventuella intresset från personalens sida av att få sina önskemål bättre tillgodosedda, genom kollektivavtal, än vad fallet nu kan vara, ber jag för övrigt att till sist få hänvisa till vad utskottet i sitt utlåtande säger, då utskottet förordar, »att till utredning upptaga frågan, huruvida berörda personal bör tillerkännas rätt att deltaga i förhandlingar rörande utformandet av personalens arbetsvillkor samt huruvida kontors- och ekonomipersonal bör beredas möjlighet att i samma utsträckning som sjukvårdspersonal — men möjligen i annan ordning — överklaga av sjukhusdirektion meddelade beslut». En dylik underhandlingsrätt finnes ju, som vi veta, i en del fall och den kunde tänkas bli obligatorisk efter en utredning om den saken. Det finns alltså i utskottets utlåtande ett bestämt förord för en viss anordning, som ju kan tänkas ha någon ytterligare betydelse ur de anställdas synpunkt.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få tillstyrka utskottets framställning.

Vidare yttrade:

Herr Hage: Herr talman! Jag har varit med om att i landstingsförbundets styrelse tillstyrka en lagstiftning i den riktning propositionen går, och jag vill säga, att detta tillstyrkande skedde efter ett mycket ingående övervägande. Jag vågar det påståendet, att när en sådan institution som landstingsförbundet har yttrat sig i en sådan fråga som denna och icke dragit sig för att vara med om en sådan lagstiftning som denna, detta innebär ett betydande plus för regeringens förslag.

Nu var det egentligen icke för att säga detta jag begärde ordet, utan det var för att herr Sandström i Nyland yttrade sig på visst sätt i debatten. Han försökte göra denna fråga i övervägande grad till en politisk fråga. Och beklagligtvis har frågan blivit en politisk fråga. Men jag vill bestämt säga, att den egentligen är en rent praktisk fråga, som från början icke alls har någon politisk färg. Ty det är ju här endast fråga om, hur man på det mest praktiska sättet skall kunna ordna bestämmandet av avlönings- och anställningsfrågorna för den vid våra sjukhus anställda personalen.

Dessutom är det naturligtvis fråga om att skydda den kommunala beslutanderätten — så att varje landsting får ordna denna sak, som den själv finner lämpligast — något som man ofta brukar ha stort intresse för i denna kammare.

Nu har det ju faktiskt visat sig, att det mest praktiska sättet att ordna denna sak är att åstadkomma *enhetlighet* vid förhandlingarna, och detta sker bäst, om man överlåter åt ett centralt organ inom varje landsting att ordna dessa saker, detta organ blir i de flesta fallen förvaltningsutskottet, och det är givet, att förvaltningsutskotten ha en betydande erfarenhet på detta område. I dessa sitta i allmänhet personer, som ha varit med länge på detta område. De ha en viss överblick över landstingets hela utveckling, landstingets möjligheter i olika avseenden och dess ekonomi, och jag vågar bestämt påstå, att man i allmänhet kan säga, att de personer, som sitta där, ha en vidare överblick över dessa saker, än de personer, som placerats uti sjukhusdirektionerna. Från denna utgångspunkt har man ju i stor utsträckning inom landstingen gått in för att åstadkomma enhetlighet på ett eller annat sätt för att från en gemensam central genom kollektivavtal eller på annat sätt föröka ordna de här sakerna samt att förhandla med vederbörande personal.

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

Nu har emellertid herr Sandström här sagt, att, när det gäller denna fråga, går gränslinjen mellan socialdemokrater och borgerliga på det sättet, att socialdemokraterna gå in för detta, medan de borgerliga äro emot detsamma. Men detta är icke riktigt. Ty det har inträffat, åtminstone i en del landsting, att det kommit med en och annan borgerlig, som också varit med på socialdemokraternas ståndpunkt; det vet jag alldeles bestämt.

Men vidare är att märka, att när denna sak behandlades i landstingsförbundets styrelse, gick man där icke fram efter partilinjor. Vi ha aldrig någonsin haft en socialdemokratisk majoritet i landstingsförbundets styrelse. Men likväl blev det majoritet där för att gå fram för de linjer, som regeringens proposition går på. Vad berodde det på, att vi fingo majoritet? Jo, vi fingo på vår sida med oss en borgerlig landstingsman, som varit med i landstingsförbundet sedan detta stiftades, och som har en mycket stor erfarenhet på detta område, nämligen nuvarande borgmästaren i Stockholm G. Fant. Han är liberal, såvitt jag vet, men han var med oss, utan tvekan för att åstadkomma en majoritet för denna linje, som nu har kommit fram i form av en proposition. Man kan alltså säga till dessa herrar, som försöka göra gällande, att socialdemokraterna gå på den ena sidan och de borgerliga på den andra, att om det finnes en eller annan borgerlig, som funderar på att i dag följa med oss så får han ett ganska förnämligt sällskap, nämligen huvudstadens nuvarande borgmästare, en man som för övrigt var en av initiativtagarna vid bildandet av landstingsförbundet, en man vilken som sagt säkerligen förstår de här sakerna.

Men så skulle jag be att få säga en sak till, nämligen att det är sant, att det inom landstingsförbundets styrelse avgavs en reservation av tre personer, vilken reservation delvis gick emot de linjer, på vilka regeringsförslaget lagts. Men det är dock att märka, att dessa tre reservanter säkerligen icke skulle vilja skriva under det utskottsutlåtande, som här föreligger, och som är avgivet av majoriteten inom andra lagutskottet. Ty detta uttalande av tre borgerliga representanter i landstingsförbundets styrelse skiljer sig på ett väsentligt sätt från det uttalande, som här göres av andra lagutskottets majoritet. Det förhåller sig nämligen så, att dessa reservanter — bland vilka märkes en förutvarande ledamot av denna kammare, friherre von Hofsten — säga, att de vilja vara med om att bereda möjlighet för landstingen att införa förhandlingsordning och *enhetliga* lönerementen, och att kunna *enhetligt* förhandla och besluta i fråga om sjukhuspersonalens anställningsvillkor. De drogo sig alltså visst icke för att vara med om att till exempel överlämna åt förvaltningsutskottet att enhetligt förhandla om dessa saker. De funno det alltså icke vara av intresse att förbehålla denna rätt åt sjukhusdirektionerna, men detta senare är ju något som utskottsmajoriteten går in för. Såvitt jag kunnat läsa ut av dess uttalande, är detta grundat på den uppfattningen, att man visserligen kan vara med om vissa reformer, som det talas om här, men att, i stort sett, dess inställning är den, att det skall vara *sjukhusdirektionerna*, som skola behandla dessa saker. Utskottsmajoriteten vill alltså, såvitt jag kan se, icke vara med om någon centralisering överhuvud taget vare sig det är fråga om att övergå till en förhandlingsordning med kollektivavtal, eller det är fråga om en enhetlig förhandling angående anställningsfrågor i allmänhet.

Det är alltså en himmelsvid skillnad mellan den ståndpunkt, reservanterna i landstingsförbundets styrelse företräda, och den ståndpunkt, som majoriteten i andra lagutskottet intagit. Jag vill för min del säga, att, såvitt jag förstår, har utskottsmajoriteten icke följt med den utveckling, som försiggått

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

(Forts.)

här i landet på detta område. Det är dock faktiskt på det sättet, att här har utvecklingen gått fram efter den linjen, att direktionerna, då det gäller sådana saker, i någon mån skjutits åt sidan på grund av naturliga anledningar. För att få en överblick över det hela och för att det icke skall bli olika löne- och anställningsbestämmelser med avseende å olika direktioner och sjukhus, har man börjat sträva efter en viss centralisation, även om utvecklingen ännu icke gått dithän, att man kommit fram till en bestämt utformad förhandlingsordning och kollektivavtal. Men trots detta håller utskottet alltså mycket starkt på den gamla *decentralisationen*, som naturligtvis till en början existerade på detta område.

Herr talman, jag skulle för min del vilja uttala den önskan, att även om det nu blir en majoritet för utskottets förslag, man åtminstone ger med sig så mycket, att man stryker motiveringen. Därmed vore åtminstone något vunnnet, ty denna motivering ligger fruktansvärt långt till höger — om man nu skall uttrycka saken på det sättet — om den allmänna uppfattningen, som man har i denna fråga hos gamla praktiska landstingsmän.

För min del skall jag emellertid, herr talman, be att få yrka bifall till det yrkande, som här förut är framställt från reservanternas håll.

Herr statsrådet **Undén**: Herr talman! Den som har lyssnat till debatten i kammaren i detta ämne, har icke kunnat undgå att förvåna sig över, huru liten roll utskottets argument spelat i diskussionen. Man åberopar i själva verket från deras sida, som tala för utskottsmajoriteten, ingalunda, åtminstone icke väsentligen, de argument, som utskottet har anfört, utan man kommer med helt andra argument för att motivera yrkandet om avslag på denna proposition.

Vad är det då för argument utskottet anfört emot det föreliggande lagförslaget? Ja, utskottet har sagt för det första, att utskottet icke gillar centraliseringen av dessa frågor till landstingen och deras förvaltningsutskott, utan att utskottet anser, att de särskilda sjukhusdirektionerna skola vara allenabestämmande, när det gäller anställningsvillkoren för personalen. Utskottet har antytt, och detta har bekräftats under debatten i första kammaren, att det är meningen att när det gäller rena lönefrågor skola landstingen själva få bestämma och därvid även träffa kollektivavtal, men att när det gäller andra anställningsvillkor, direktionerna skola vara allenarådande. Denna uppfattning strider i hög grad mot den uppfattning, som finnes inom landstingen själva, och som fått särskilt representativt uttryck i landstingsförbundets yttrande, som är återgivet i propositionen. Det förefaller som om detta argument icke hade så synnerligen stor resonans i denna kammare, och det kan man mycket väl förstå, ty det kan ju knappast vara en praktisk ordning att landstingen skola få fastställa lönerna men icke få bestämma om arbetstid, semester och uppsägningstid, utan att den saken skall gå till sjukhusdirektionerna. Man kan ju knappast komma fram till en tillfredsställande ordning beträffande personalens villkor, om man skall förfara på detta sätt. Det andra argumentet, som utskottet anfört, har en mera abstrakt karaktär, och jag skall citera det ordagrant: »En lagstiftning, som möjliggjorde kollektivavtal av sistnämnda innehåll, skulle innebära, att myndigheten skulle sättas i tillfälle att binda sin från staten härledda offentlighetsrättsliga makt genom ett civilrättsligt avtal.» Det är icke lätt att förstå vad egentligen utskottet menar med detta, men av de antydningar, som gjorts i debatten här och i första kammaren och som man även kan läsa sig till av redogörelsen för övrigt i utlåtandet, tycks det framgå, att utskottet anser, att det vore

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

principiellt oriktigt, icke bara enligt gällande rätt utan även om man stiftar en ny lag, att en myndighet, d. v. s. landstingen eller sjukhusdirektionerna, binder sig gentemot personalen i sådana frågor, som utskottet kallar för offentligrättsliga, och därmed menar utskottet då frågor rörande semester, arbetstid, uppsägningstid och varjehanda sådana spörsmål. Det skulle vara att på ett obehörigt sätt binda myndighetens offentligrättsliga makt.

Nu vill det sig ju icke bättre än att i fråga om en befattningshavare, den viktigaste vid ett sjukhus, nämligen läkaren, står det redan i lagen, att direktionen bör ingå avtal med sex månaders uppsägningstid. Man binder sig sålunda gentemot dessa befattningshavare för sex månaders uppsägningstid. Då kan det väl icke principiellt vara så mycket oriktigare, att man binder sig för viss uppsägningstid gentemot t. ex. maskinpersonalen, som sköter ångpannorna, eller mot kökspersonalen eller vilken som helst annan personalkategori. Det skulle ju vara en offentligrättslig makt inom ett område, där myndigheten eljest har att ensidigt bestämma, som man skulle avhända sig genom ett civilrättsligt avtal. Men detta gäller icke bara kollektivavtal. Kan icke en myndighet, som sjukhusdirektionen eller landstinget, binda sig genom ett civilrättsligt avtal, så kan den lika litet binda sig genom individuella avtal med personalen som genom kollektivavtal.

Jag förvånar mig kanske icke, när allt kommer omkring, över att dessa argument icke spelat så stor roll i debatten, ty de äro uppenbart ohållbara. Däremot har det, som jag sade, nu dragits fram andra argument. Särskilt av herr Magnusson i Skövde har starkt understrukits den synpunkten, att kollektivavtal skulle vara farliga för arbetsfreden. Det skulle nämligen kunna inträffa att, när ett kollektivavtal upphör, så upphör plötsligt hela personalens anställningsförhållanden, och då riskerar man en arbetsstrid. Detta är för det första en missuppfattning av kollektivavtalets innebörd. Det är ingalunda så, att den enskilde befattningshavarens anställning förfaller automatiskt i och med att kollektivavtalet upphör. Om t. ex. kollektivavtalet säger, att befattningshavare anställs med en månads uppsägningstid, och kollektivavtalet upphör den 1 januari, då kan icke befattningshavaren gå den 1 januari, utan han får naturligtvis, trots att kollektivavtalet upphört, vänta, tills den för honom bestämda uppsägningstiden använts, tills han uppsagt sig eller blivit uppsagd. Alltså: kollektivavtalet ger sitt innehåll åt de särskilda individuella avtalen, vare sig dessa individuella avtal äro avfattade i skriftlig form eller icke.

Det är alltså en missuppfattning först och främst av kollektivavtalets natur. Men vidare: om det finns sådana risker för arbetsstrider, så skulle ju de riskerna finnas redan nu. Ty kollektivavtalen göra varken till eller ifrån i fråga om möjligheten för personalen att säga upp sig, var och en enligt sina anställningsvillkor. Kollektivavtalet säger exempelvis, att för den och den kategorien av personalen skall det finnas så och så lång uppsägningstid. Det finns ju även nu anställningsavtal. Antingen finns det uppsägningstid eller också är personalen anställd mera permanent på viss tid, och då äro de anställda i samma ställning, vare sig kollektivavtal finns eller icke. Även de straffrättsliga bestämmelser, som gälla för befattningshavare, äro alldeles oberörda av det förhållandet, huruvida det finns kollektivavtal eller icke.

Nej, detta lagförslag framkallar tre bestämda frågor, som det alltså gäller för kammaren att taga ståndpunkt till, när det skall voteras om lagförslaget. Den ena frågan är denna: är det praktiskt och rimligt, att införa sådana bestämmelser, att ett landsting kan i förhållande till de lokala direktionerna enhetligt ordna lönefrågor och andra arbetsanställningsfrågor vare

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

(Forts.)

sig genom kollektivavtal eller genom reglementen, ensidigt alltså, ty märk väl: enligt den lagtolkning, som nu får anses ha slagit igenom, är det icke bara kollektivavtal utan också ensidiga av landsting utfärdade reglementen, som strida mot de gällande lagbestämmelser, vilka utskottet anser det vara onödigt att ändra på. Alltså, den första frågan rör förhållandet mellan landstingen och de lokala direktionerna.

Den andra frågan är denna: om nu landstingen kunna ingå kollektivavtal — och även utskottsmajoriteten anser ju, att de kunna ingå kollektivavtal rörande rent ekonomiska frågor —, är det då praktiskt och rimligt eller icke att landstinget kan delegera åt förvaltningsutskottet, i den utsträckning landstinget önskar, att träffa avtal å landstingets vägnar? Kan det vara praktiskt, att en korporation som landstinget, vars medlemmar träffas en gång om året, icke ens i den minsta detalj skulle kunna överlåta åt förvaltningsutskottet eller åt något annat organ, som landstinget utser, att träffa definitivt avtal i frågor, som landstinget kanske icke har kunnat förutse, hur de skola under förhandlingarna utveckla sig. Detta är den andra frågan alltså, som ställes genom detta lagförslag.

Den tredje frågan är den: om nu kollektivavtal kunna ingås för närvarande i vanliga ekonomiska frågor, finns det något rimligt skäl, varför icke landstinget skulle få sluta kollektivavtal också rörande sådana anställningsfrågor, som jag nyss här berört, rörande uppsägningstidens längd, rörande semester, rörande arbetstid överhuvud taget.

Den nuvarande lagen är otillfredsställande, sådan den i praxis tolkas, och den är oklar. Det är i nyss nämnda tre punkter lagförslaget vill åstadkomma en förändring genom att undanröja de lagliga hinder, som finnas för landstingen, att reglera de nu berörda frågorna.

Jag tror alltså, herr talman, att de skäl, som här i debatten anförts utöver vad utskottet i sitt utlåtande framhållit, vila i hög grad på missuppfattning om frågans verkliga läge, och jag föreställer mig, att andra kammaren icke skall vara ängslig för att åt landstingen anförtro dessa något ökade befogenheter, när det gäller att reglera personalens anställnings- och lönevillkor vid landstingens sjukvårdsanstalter.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Excellensen, förlåt, herr statsrådet Undén — jag tänkte på en gången tid och jag hoppas, att det icke upptages som något ogrannlaga — var förvånad över hur ringa roll, som utskottsutlåtandet hade spelat här under debatten. Ja, det kan ju hända, men det kan ju delvis också bero därpå, att den, som företräder utskottets ståndpunkt, finner det vara onödigt att under debatten upprepa de skäl, som utskottet har anfört, då man ju bör förutsätta, att kammarens ledamöter både haft tillfälle att läsa utlåtandet och också ha gjort det.

Jag kan naturligtvis icke våga mig in på någon ingående debatt beträffande förslagets rent juridiska spörsmål, särskilt då jag till motståndare här har en rättslär, men jag tror ändå, att statsrådet Undén icke har så svårt att begripa det av honom citerade i utskottets utlåtande, nämligen att en lagstiftning, som möjliggör kollektivavtal av sistnämnda innehåll, »skulle innebära, att myndigheterna skulle sättas i tillfälle att binda sin från staten härledda offentlighetsliga makt genom ett civilrättsligt avtal». Jag hade icke tillfälle avhöra debatten i första kammaren, men statsrådet Undén hade, om jag icke misstar mig, tillfälle till det, och jag förmodar, att den debatten icke var svagare än att den i någon mån kunde klara upp herr statsrådets uppfattning beträffande innebörden av denna punkt. Konflikten skulle väl,

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

såvitt jag förstår, i detta fall bestå däruti, att kollektivavtalet bunde personalen och landstinget på ett sätt, som icke läte sig förenas med den uppsikt och det inflytande på tjänsteförhållandena, som genom sjukvårdsstadgan har tillförsäkrats annat organ, medicinalstyrelsen, men också bunde personalen på ett sätt, som icke är förenligt med dess tjänstemannaställning, vilket jag nämnde redan i mitt första anförande, vadan jag i det fallet icke heller har undvikit att tala om utskottets utlåtande, såsom man här förebrått talesmännen för utskottet. Jag tror, att det är mycket väl möjligt att begripa vad utskottet har åsyftat, och jag tror, att det är befogat att säga, att man i propositionen har tillåtit sig gå förbi vissa viktiga spörsmål på ett sätt, som icke har varit vidare lyckligt, inneburet en förenkling av problemet, som icke lämpligen bör förekomma i en Kungl. Maj:ts proposition.

Jag har onekligen blivit något förvånad över det sätt, varpå medlemmar av regeringen och regeringspartiet ha tolkat kollektivavtalet och dess innebörd, i det att man rentav velat göra gällande, att privata överenskommelser mellan en arbetsgivare — i detta fall sjukhusdirektionen eller landstingen — och personalen och då givetvis även annan arbetsgivare skulle ha rättsverkan och iakttagas framför det som stadgas i kollektivavtal. Det skulle verkligen vara intressant att höra, huruvida man från landsorganisationens sida är beredd att verifiera detta uttalande, vilket skulle innebära en betydande lättnad på alla de områden, där man nu är hårt bunden av kollektivavtal. Den erfarenhet, jag har från underhandlingar om införande av kollektivavtal, går ut på, att det alltid från fackförbundens och deras underhandlares sida sagts: Vi bry oss icke om att det råder privata avtal mellan arbetsgivare och arbetare, vi fordra nu, att ett kollektivavtal införes, som drar ett streck över dessa privata avtal, vilka samt och synnerligen annulleras av bestämmelserna i kollektivavtalet. Jag har svårt att förstå, att, om detta regeringsförslag bleve upphöjt till lag, och det följaktligen bleve fråga om att ingå kollektivavtal för sjukhuspersonalen, man på fackförbundshåll skulle vara villig gå med på, som statsrådet Undén skisserade, att — om det råder privat avtal mellan sjukhusdirektionen och personalen och det stadgar annan uppsägnings-tid, t. ex. en månad, som statsrådet nämnde, och detta icke sammanfaller med tiden för avtalets ingående — man på vederbörligt fackförbundshåll skulle vara villig erkänna, att det enskilda avtalet icke skulle vika för kollektivavtalet. Jag motser med ett visst intresse en bekräftelse på att jag tagit miste och att man från landsorganisationens och fackförbundens sida är villig respektera de enskilda avtalen, även när dessa icke sammanfalla med kollektivavtalen.

Statsrådet Möller riktade till mig nyss före middagspausen en fråga, huruvida den anordning för vinnande av enhetlighet, som jag hade förordat, skulle vara bättre än den, regeringen hade föreslagit. Jag yttrade nämligen vid ett tillfälle i dag, att enhetlighet kunde vinnas inom landstingen genom samverkan även om icke kollektivavtalsformen föreläge. Ja, jag skall icke ingå på ett bedömande av frågan, vilkendera vägen som är den mest framkomliga. Jag skulle nog tro, att enhetligheten i fråga om avtalsformen kommer att snabbare och säkrare främjas genom Kungl. Maj:ts förslag, som säkerligen skulle medföra, att vi inom en ganska nära framtid hade uniforma kollektivavtal vid sjukhusen landet runt. Men om detta är en enhetlighet, som ur alla synpunkter vore tjänlig, det tillåter jag mig att betvivla, och jag tror att många inom kammaren också där hysa mycket välgrundade tvivelsmål.

Min namne herr Magnusson i Kalmar riktade till mig en fråga, huruvida jag, som hade påstått att kollektivavtalen skulle medföra en fördyring i fråga

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

(Forts.)

om sjukhusvården, kunde säga vad det hade inneburit i merkostnad för Malmöhus läns landsting, som i 12 år haft kollektivavtal, och för Värmlands läns landsting, som, om jag icke missminner mig, också haft kollektivavtal. Jag tycker det hade varit riktigare, om herr Magnusson i Kalmar hade riktat det spørsmålet till regeringen på ett så tidigt stadium, att en så pass viktig utredning kunnat bifogas propositionen, men det är verkligen väl mycket begärt, att en talare här under debatten skall kunna åstadkomma en sådan utredning, vilken är så pass vidlyftig, att för mindre vidlyftiga spørsmål än detta har den nuvarande och även förutvarande Kungl. Maj:t tillsatt kommittéer.

När allt kommer till allt, är kanske det här föreliggande förslaget ifrån regeringens sida mera ett led i strävandet att på alla områden utsträcka fackförbundens makt och kollektivavtalen än ett tillmötesgående utav något verkligt, att en hård och orättvis tjänstgöring betingat behov för sjukhuspersonalen. Utan att man därför faller någon generell dom över fackföreningsväsendet och dess utbredning i vårt land, tror jag man vågar fälla det omdömet, att det kanske dock bör observeras, att det finns arbetsområden, där den stelhet och den uniformitet, som kollektivavtal och fackföreningsväsende medföra, icke äro enbart till nytta. Även ur andra synpunkter kan det vara skäl att tänka sig för, huruvida man skall ständigt fortgå på den inslagna vägen eller om inte en viss frihet på åtskilliga områden bör tillrådas. Jag tror mig våga påstå, att när det gäller rätten och möjligheterna för sjukhuspersonalen att underhandla och få sina legitima intressen tillgodosedda, saknas därtill med nuvarande förhållanden ingalunda möjligheter. Med den sammansättning, som landstingen nu ha, finnas alla möjligheter, även för personalsynpunkter, att göra sig hörda inom landstingen och dess förvaltande organ, så pass stora möjligheter, att man ingalunda behöver blott för den sakens skull genomföra en lagstiftning av föreliggande slag.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Jag har under dagens debatt fäst mig vid, att utskottsmajoritetens talesmän i allmänhet mycket bestämt åberopa stadsjuristen i Stockholm till stöd för sin ståndpunkt. Jag vill varna för ett överskattande av den juridiska sakkunskap, som här presteras. Jag vill nämligen rikta uppmärksamheten på att denne stadsjurist även varit Stockholms stads juridiske rådgivare vid upprättande av det kollektivavtal, som gäller vid Stockholms stads sjukhus. Det föreligger visserligen här en, såvitt jag kan se, ganska skruvad förklaring till stadsjuristens uttalande i detta sammanhang, men för att ytterligare bestyrka, vad jag här sagt, nämligen att man inte får överskatta den juridiska sakkunskap, som är representerad i detta utlåtande, vill jag rikta uppmärksamheten på ett annat fall, där samme jurist anlätades av Stockholms stad. Såsom herr talmannen och kammarens ledamöter kanske observerat, händer det någon gång, att jag och mina kolleger hålla på att bråka ganska långt fram på natten, och detta händer någon gång även i Stockholms stadsfullmäktige. Stadsfullmäktiges ledamöter behagade emellertid vid ett av dessa tillfällen gå hem, och det blev en votering sedan de allra flesta gått. Enligt gällande föreskrifter skola de, som gå utan att anmäla förfall, åläggas föreskrivna böter. Stadsfullmäktige beslöte emellertid på nästkommande sammanträde att inte taga ut några böter av dem som felat, men beslutet överklagades ända till Kungl. Maj:t. Stadsjuristen anmodades att skriva ett yttrande, vilket han också gjorde och vari han förklarade, att stadsfullmäktige hade rättighet att besluta att låta bli att utkräva några böter. Kungl. Maj:t upphävde emellertid stadsfull-

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

mäktiges beslut och underkände sålunda både stadsfullmäktiges och, vilket i detta sammanhang kanske är mest aktuellt att påpeka, även stadsjuristens ståndpunkt i detta spörsmål.

Detta har visserligen icke direkt med denna sak att göra, men det är den auktoritet, som utskottsmajoriteten åberopar, och för den skull anser jag mig böra bringa så mycket upplysning som möjligt om värdet av detta utlåtande och ge besked om att det är möjligt även för utskottets auktoritet att miss-taga sig, när det gäller tolkningen av gällande lag. Det kan således mycket väl tänkas, att ett sådant fall föreligger även i detta sammanhang.

När det gäller talet om fara för konflikt genom ett kollektivavtal, som här förts fram och varit ett av de väsentliga skälen från utskottsmajoritetens sida, skulle jag vilja rikta uppmärksamheten på att det inträffar ofta, t. o. m. inom statsförvaltningen, att det utbryter en konflikt utan att det finns något kollektivavtal. I min dagliga verksamhet, som ju gäller en gren av statsförvaltningen, ha vi haft tre eller fyra konflikter under de 15 år, som jag haft min verksamhet på detta område, men dessa konflikter ha utbrutit där det inte fanns något kollektivavtal. Vid flottans varv utbröt 1928 en konflikt, som varade i tio veckor och omfattade omkring 1,400 man. Där förelåg icke kollektivavtal utan personliga överenskommelser mellan förvaltningen och de anställda. Jag nämner detta såsom exempel på att kollektivavtal i och för sig visst icke behöver leda till någon konflikt. Efter nyss-nämnda konflikt träffades emellertid en kollektiv överenskommelse med marinförvaltningen, och sedan dess har icke någon konflikt utbrutit där. Mycket talar sålunda för att om man åstadkommer ordnade former för att reglera arbets- och lönevillkor för de anställda, finns det mycket stora förutsättningar att undgå konflikt och behöver således inte leda till några arbetsnedläggelser.

När det gäller övriga i statens tjänst anställda befattningshavare, ha de kommit fram till sådana former för reglering av arbets- och lönevillkoren genom de av riksdagen fastställda avlöningsreglementena, och dessutom har man ju de sakkunniga, som av Kungl. Maj:t tillsätts för att utarbeta förslag i dessa frågor, och där bli ju också personalorganisationerna eller personalen representerade. När det gäller tillämpningen av dessa avlöningsreglementen äro ju också personalorganisationerna representerade i de lönenämnder, som ha att vaka över reglementenas tillämpning. Man har alltså när det gäller de ordinarie befattningshavarna i statens tjänst skapat former, där man garanterar de anställda åtminstone en viss grad av medinflytande i fråga om såväl tillkomsten som tillämpningen av de för dem gällande avlöningsbestämmelserna och tjänstgöringsvillkoren i allmänhet. Detta är den ena formen för anställning. Den andra bör enligt min mening vara kollektivavtal. I de fall, där man inte anser sig kunna anställa vederbörande såsom tjänsteman enligt ett på nämnt sätt tillkommet avlöningsreglemente, betraktar jag det såsom naturligt, att samhället, oavsett om det gäller statsförvaltningen eller landsting eller kommuner, bör gå in för en sådan form, att man bereder de anställda inflytande över både villkorens tillkomst och i fortsättningen de föreskrivna formerna för villkorens tillämpning.

Det förefaller mig under sådana förhållanden vara ganska naturligt, att kollektivavtalet är den form, som skall tillämpas för alla, som inte anställts i samhällets tjänst såsom fast anställda tjänstemän. Godtar man dessa båda former, som ju ha godtagits för betydande delar av statsförvaltningen och även godtagits för betydande delar av de personalgrupper, som äro anställda i kommunernas tjänst, då tycker jag, att man borde draga konsekvensen

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

(Forts.)

av detta sitt ståndpunktstagande och säga, att utöver detta är det inte rimligt att man har en del personer anställda, vilka man vägrar inflytande över de villkor, som skola gälla för deras arbete. Ty så är ju faktiskt förhållandet med de grupper, varom det här är fråga. Men ger icke dessa personalgrupper möjlighet till medinflytande över villkorens tillkomst, utan man säger, att de skola anställas efter ett av landstingen eller dess direktioner — såsom det numera här förklarats vara den enda riktiga formen — fastställda bestämmelser, men något inflytande över dessa bestämmelsers tillkomst är man inte beredd att ge den personal, varom det här är fråga, den vid sjukhusen anställda. Medger man, att det är ett viktigt område ur samhällets synpunkt, där dessa personalgrupper ha sitt arbete — och det skulle jag tro att man gör —, tycker jag det vore ganska naturligt, att de, som arbeta på detta viktiga område, böra tillerkännas åtminstone sådant inflytande över sina arbets- och lönevillkor, som samhället godtagit när det gäller andra personalgrupper, anställda i samhällets tjänst.

Det förefaller mig, som om det vore riktigt och rimligt, om man godkände en sådan uppfattning, och nog är det något av de obotfärdigas förhinder, som framträder i de argument, som anförts här ifrån utskottsmajoritetens sida. Ty förvisso har ingen kunnat visa upp, att reglerandet av arbetsvillkoren för den ena eller andra personalgruppen leder till arbetsnedläggelser. Det gör det icke, och när det gäller ett sådant område som detta tror jag man skall kunna vara mycket förvissad om att de sammanslutningar, som dessa personalgrupper skapat för bevakande av sina ekonomiska och övriga intressen, ha icke skapats för åstadkommande av arbetsnedläggelser. De ha skapats för åstadkommande av ett naturligt medinflytande över arbetsvillkoren, deras tillkomst och fortsatta tillämpning, och jag tycker, att denna kammare ändå borde kunna hedra sig med att godkänna ett sådant anspråk från personalens sida och se till, att det blir ordnade och reglerade förhållanden även för de personalgrupper som det här är fråga om.

Med hänsyn till dessa skäl, herr talman, ber jag att få meddela min anslutning till det yrkande, som framställts om bifall till reservationen.

Herr Johanson i Hallagården: Herr talman! Jag har deltagit i utskottets behandling av denna fråga, och jag ber därför att få säga några ord.

Jag anser inte, att tillräckliga skäl föreligga för ett bifall till den kungl. propositionen. Jag har ej heller under den debatt, som förts här i dag, blivit övertygad om att man har anledning att frångå det beslut, som utskottet fattat, och ej heller tror jag det föreligger anledning att stryka den motivering, som utskottet föreslagit.

Beträffande den personal, som det här är fråga om, är det ju så att en stor del av de hörda myndigheterna framhållit, att något behov av arbetsförhållandenas reglering genom kollektivavtal ej yppats, ävensom framhålles ju, att sådant avtal ej vore lämpligt med hänsyn till sjukvårdsarbetets art.

Vidare framhåller utskottet, att den övervägande delen av sjukhuspersonalen torde vara att anse såsom tjänstemän, varför det kan anses mindre lämpligt, såsom här förut framhållits under debatten, att reglera omnämnda personals löner genom kollektivavtal. Medicinalstyrelsens yttrande bör även tillmätas stor betydelse. Den anser ju, att nämnda personals arbetsförhållanden äro i hög grad växlande, varför kollektivavtal icke kan anses såsom en lämplig form för reglering av alla de spörsmål och frågor, som röra sjukhuspersonalen. En viss betydelse bör även tillmätas det förhållandet, att det råder väsentliga olikheter inom sjukvårdsinrättningarna i flera avseenden, och anställ-

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

ningsvillkoren för dess personal måste därför bli beroende på de lokala förhållanden, som råda.

När man här talar om enhetlighet beträffande regleringen av lönerna för denna personal, kan man väl säga, att landstingens förvaltningsutskott söka så långt möjligt i samråd med direktionerna att ordna dessa saker. Vidare har inte heller förebragts tillräckliga skäl för den centralisering av bestämmanderätten för denna personal, som Kungl. Maj:ts förslag förutsätter. Jag har sålunda vid mitt ställningstagande till denna fråga i utskottet ej funnit skäl föreligga för ett bifall till den kungl. propositionen.

Av vad som framgår av landstingsförbundets yttrande, sid. 18 i propositionen, kan man ej heller säga, att de, som yrka avslag, skulle vara mindre intresserade av att tillmötesgå berättigade krav från sjukhuspersonalens sida. Här säger nämligen landstingsförbundet: »Av exempel från Södermanlands och Örebro län, där det s. k. Södermanlandssystemet tillämpades, samt från vissa andra län, såsom Kopparbergs och Gävleborgs, där ett utvecklat förhandlingsförfarande vore genomfört, torde med tydlighet framgå, att sjukhuspersonalen utan kollektivavtal i stort sett kunde nå enahanda fördelar, som genom ett fullständigt kollektivavtal skulle hava tillförsäkrats densamma.»

Alltså, av vad jag funnit vid mitt ställningstagande till denna fråga finns icke tillräcklig anledning att yrka bifall till den kungl. propositionen, varför jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Bäcklund: Herr talman! När jag hört ett par av herr Magnussons i Skövde anföranden i denna fråga, kunde jag inte låta bli att begära ordet. Det är ju inte vanligt, att jag yttrar mig i lagutskottsfrågor, men jag anser, att i denna fråga har jag så mycket kännedom om saken, att jag bör säga något, främst då gentemot herr Magnusson i Skövde.

Han tycks inte veta, hur förhållandena gestalta sig ens i vårt eget landstingsområde, d. v. s. Skaraborgs län. Där har landstingets förvaltningsutskott tillsatt en lönekommitté, vilken jag har äran tillhöra, och i den har nu utarbetats ett förslag till enhetliga bestämmelser angående anställningsförhållandena för länets sjukvårdsinrättningars personal. Förslaget är remitterat till vederbörande sjukhusdirektioner för yttrande, och dessa skola avgivas senast den 5 april. Om andra lagutskottets förslag bifalles, förhindrar detta landstinget att, såsom avsikten varit, vid nästa sammanträde antaga dessa enhetliga bestämmelser. Det kommer, enligt utskottets mening, att bli varje direktions ensak att uppgöra bestämmelser var och en för sitt sjukhus. Landstinget och dess förvaltningsutskott ha svårigheter av de olikheter, som rått i fråga om personalens anställningsförhållanden vid de olika sjukhusen. När nu vårt konservativa landsting — jag säger konservativa med eftertryck, ty herr Magnusson vet ju, att de borgerliga ha stor majoritet — har gått in för att genom sitt förvaltningsutskott få enhetliga bestämmelser på detta område, vill man försöka förhindra den saken. Vårt förvaltningsutskott, som består av mest borgerliga ledamöter, har i yttrande i denna fråga gått med på förhandlingsordning för personalen. Dessa borgerliga vilja däremot inte ha kollektivavtalet. Personalen vid länets sjukhus är organiserad. Man är alltså färdig med den saken. Nu ha vi inga överenskommelser eller avtal, som förhindra strejker från personalens sida, men detta kunde vi få genom ett kollektivavtal. Herr Magnusson i Skövde är onödigt rädd för kollektivavtal, och detta kanske är beroende på att han inte tycks veta, vad ett kollektivavtal är eller hur det kommer att verka. Det är inte nödvändigt, att personalen kommer att gå i strejk därför att man har ett kollektivavtal, utan därmed kanske

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

(Forts.)

man i stället binder den med avtalet så att det inte kan bli någon öppen konflikt. Det brukar ju vara vanligt, så inte behöver man vara så förskräckligt rädd på den punkten. Här är det för övrigt inte fråga om att ålägga landstingen genom dess förvaltningsutskott att ingå kollektivavtal. Det är ju förvaltningsutskotten själva, som skola bestämma, om de vilja ingå kollektivavtal med personalen eller inte, även om förvaltningsutskotten genom detta lagförslag skulle få rätten att ingå kollektivavtal, då så anses vara förenligt med deras intresse.

Sedan talade herr Magnusson i Skövde om den praktiga sammansättning och den objektivitet, som var utmärkande för de förvaltande organen och där personalen hade så stort inflytande, att de skulle kunna få sina önskemål genomförda. Jag sitter själv i en sjukhusdirektion och jag vet nog, hur personalen behandlas, när dess krav kommer in. Det är inte så objektivt, och konservativt är det åtminstone i vårt län i dess sjukhusdirektioner. Det sitter i flertalet av dem fyra borgerliga och en socialdemokrat, och då kan det lätt tänka sig, att personalens önskemål inte bli så väl tillgodosedda som vad herr Magnusson i Skövde vill göra gällande.

Med detta, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till den vid utlåtnad fogade reservationen, vari hemställes om bifall till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr Brädefors: Herr talman! Herr Sandberg gjorde gällande, att frågan om kollektivavtal för landstingets personal icke skulle vara förestavad av personalens egen önskan eller dess behov av kollektivavtal, utan att de där anställda hade det så bra ställt, att de icke behövde något sådant. Det skulle i stället vara deras personalorganisationer, som intresserade sig för kollektivavtalsfrågan i hopp att därigenom vinna större makt.

Vi äro icke så främnande för spörsmålet uppe i Norrbotten heller. I Norrbottens läns landstings förvaltningsutskott har varit uppe till behandling frågan angående sjukhuspersonalens kollektivavtal, och den har även delvis behandlats vid det senaste landstinget. Vad Norrbotten beträffar har — åtminstone så vitt jag vet — saken icke kommit fram från personalorganisationerna — i varje fall icke från huvudorganisationerna, som herr Sandberg gjorde gällande — utan från den anställda personalen själv, som anser, att behov föreligger för densamma att bättre tillvarata sina ekonomiska intressen just genom kollektivavtal.

Man påstår vidare här, att det skulle vara olämpligt att få kollektivavtal för ifrågavarande personal, och man försöker motivera det med sådant som att det skulle leda till arbetsnedläggelser och dylikt. Men varför är det märkvärdigare att införa kollektivavtal för landstingens personal än för de i kommunerna anställda personalgrupperna eller för statens personal? Jag tillhör de genom kollektivavtal anställda i statens tjänst, och i den verksamhet jag är, har det icke förekommit strejk någon gång — varken före eller efter kollektivavtalets införande. Icke kan man säga, att strejker skulle förekomma speciellt därför att man infört kollektivavtal. I många fall finns det nu kollektivavtal både i den kommunala och statliga verksamheten för personalgrupper, som ha minst lika viktiga samhällsfunktioner som sjukhuspersonalen.

Hela den argumentering, som förts mot kollektivavtal, verkar åtminstone för mig rent medeltidsmässig. Sådant argumentering förekom längre tillbaka i tiden, när det var fråga om kollektivavtal för andra arbetargrupper, även sådana anställda inom den privata industrien. Jag tycker, som sagt, att den verkar litet efterbliven och medeltidsmässig.

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Det tycks inte vara endast på det kroppsliga området, som det finns en viss motsättning mellan Skaraborgs läns representanter, utan det råder även en del åsiktsdivergenser dem emellan, såsom kammaren hade tillfälle att höra för ett ögonblick sedan.

Emellertid kan jag icke neka till att jag tycker, att min ärade vän herr Bäcklunds bevisföring var något konstlad. Han talade om att inom Skaraborgs läns landsting har en lönekommitté avgivit ett förslag, som innebär enhetliga löner — ja så enhetliga anställningsförhållanden, ja, jag tager gärna emot den rättelsen, herr Bäcklund. Men, säger herr Bäcklund, om nu utskottets förslag skulle gå igenom, skulle därigenom förhindras, att dessa enhetliga anställningsförhållanden kunde träda i kraft. Det är väl rätt återgivet, herr Bäcklund? Jag kan verkligen icke förstå, att så skulle bli förhållandet. Jag vågar för ögonblicket icke säga, huruvida de enskilda sjukhusdirektionerna ha vetorätt gentemot landstinget. Det är möjligt. Men jag vågar däremot tro, att det icke komme att ifrågasättas, att dessa enskilda direktioner skulle gå emot landstingets uttalade önskan, om nu landstinget ginge in för enhetliga anställningsförhållanden.

Sedan säger herr Bäcklund vidare, att det förelåg förslag till en förhandlingsförordning med sjukhuspersonalen inom Skaraborgs läns landstingsområde. Om jag rätt lyssnade till den ärade talaren på Stockholmsbanken herr E. Andersson förordade han två slag av anställningsformer, som han ansåg ungefär likvärdiga: den ena den anställningsform, som har bl. a. förhandlingsordning men icke kollektivavtal, den andra den anställningsform, som har kollektivavtal. Och det har under diskussionen här talats mycket om nödvändigheten att personalen genom en förhandlingsordning får tillfälle att göra sin röst hörd. Nu bekräftar min ärade länskamrat, att detta »konservativa» Skaraborgs läns landsting — och det var ju alldeles urkonservativt, om man skall taga herr Bäcklund på orden — likväl varit så framsynt, att det självmant gått in för att införa en sådan förhandlingsordning. Vad kan man väl mer begära?

Sedan talade herr Bäcklund om förhållandena inom sjukhusdirektionerna. Därvidlag kan jag tillåta mig den lilla anmärkningen, att jag tycker det inte var riktigt lämpligt, att herr Bäcklund gav betyg åt både sina kamrater och åt sig själv. Nu tager jag väl inte miste i att herr Bäcklund var den ende socialdemokraten i den direktion han talade om? Herr Bäcklund säger, att personalen inte blev så alldeles objektivt behandlad av direktionen, och jag kunde inte undgå att få den uppfattningen, att den ende, som hade verkligt hjärta för personalen, var den ende socialdemokraten. Vore det inte bättre att låta kamraterna ge det betyget i stället för att ge det åt sig själv? Det skulle säkert imponera betydligt mera på kammarledamöterna. De äro inte här, säger herr Bäcklund. Nej, det kan ju hända, men herr Bäcklund hade kanske kunnat få tillfälle att senare referera till deras omdöme, så hade saken ändå kommit till kammarens kännedom, om det nu skulle vara av något värde i denna eller fortsatt debatt.

Summan av herr Bäcklunds anförande var emellertid, att han bekräftade, att även inom vårt läns »konservativa» landsting — jag hoppas det är så konservativt. Jag är själv inte säker på den saken — men oavsett detta lagförslag kunnat få fram enhetliga tjänstgöringsförhållanden och en förhandlingsordning. Då tycker jag, att de väsentligaste skälen för ett bifall till regeringspropositionen verkligen blivit avverkade genom min ärade kamrat herr Bäcklunds anförande.

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

(Forts.)

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Under hela debatten har det från utskottsmajoritetens sida låtit, som om det bara — eller i varje fall huvudsakligast — gällde frågan om kollektivavtal eller icke kollektivavtal för sjukhuspersonalen. Det förhåller sig ju emellertid icke alls på det sättet. Det centrala härvidlag är icke frågan om kollektivavtal eller icke kollektivavtal, utan här gäller saken, huruvida landsting skall få lov att antingen genom egna, direkta åtgärder eller genom sitt förvaltningsutskott eller annat organ ordna likartade löne- och arbetsvillkor för personalen inom landstingsområdet. Det är frågan om huruvida landsting skall ha en sådan befogenhet eller om denna befogenhet utan vidare skall överlätas å de lokala direktionerna i samma ögonblick som dessa direktioner väljas av landstinget. Detta är det väsentliga härvidlag. Nu säger utskottet, att landsting icke äger och icke bör äga en dylik befogenhet. Det är detta, som de i kammaren närvarande landstingsmännen borde observera.

Jag hade redan i utskottet en stark känsla av att de som gingo emot rege-ringsförslaget icke hade någon erfarenhet av arbetet i landstinget. Vad som blivit sagt från utskottsmajoritetens sida har ytterligare styrkt mig i denna min uppfattning, och kontroversen på Skaraborgslänsbanken mellan herrar Magnusson i Skövde och Bäcklund, den senare erfaren landstingsman, giver ju klart belägg för att den som har erfarenhet av landstingsarbetet vet, vad det i själva verket här är frågan om. Utskottet förklarar nämligen att ett flertal skäl tala för att de sjukhusorgan, vilka ha en mera omedelbar kontakt med berörda personal än landstinget eller dess förvaltningsutskott, böra bibehållas vid sin nuvarande befogenhet att besluta i frågor rörande personalens arbetsförhållanden. Detta innebär en olaglighetsförklaring från riksdagens sida gentemot alla de landsting, som redan på ett enhetligt sätt ordnat avtals- och löneförhållandena. Det skulle enligt riksdagens beslut vara olagliga förhållanden i Malmöhus län, där man har kollektivavtal. Det skulle vara olagliga förhållanden i Värmands län, där man också har sådant avtal. Det skulle vara ett olaglighetstillstånd i Södermanlands län, där man har ett gemensamt, centralt reglemente, som realiter är ett kollektivavtal. Det skulle förklaras vara ett olaglighetstillstånd i Örebro län. Och det skulle förklaras vara ett olaglighetstillstånd i det län, i vars landsting jag är verksam, nämligen Västmanlands län, där vi nämligen också ha ett reglemente, som realiter är ett kollektivavtal. Envar, som är erfaren när det gäller arbetet inom ett landsting, förstår, vartill något dylikt skulle leda. Det har — det ber jag få påpeka — icke alls rätt delade meningar mellan socialdemokratiska landstingsmän och andra om det förmånliga i ordnandet av arbetsvillkoren på sätt som skett. En uppgörelse med personalen skulle alltså förklaras vara olaglig, ty det skulle vara sjukhusdirektionerna, som skulle ha befogenheten i fråga. Pönera nu, herr Magnusson i Skövde, att de lokala direktionerna fastställde sådana villkor, att landstinget icke ville bevilja så stora anslag, som direktionerna krävde. Då föreställer jag mig, att personalen kunde på laglig väg kräva ut den lön, som den blivit tillerkänd, och landstinget hade då ingenting annat att göra än att betala — eventuellt bli utsatt för utmätning. Tillståndet skulle ju, om riksdagen fastslog något sådant, bli fullständigt ohållbart, och jag ber kammarens ledamöter betänka sig mycket noga, innan man skapar fram en dylik dualism mellan sjukhusdirektionerna och de anslagsbeviljande korporationerna, landstingen själva.

Vi kunna icke vara med om bara därför att herrar Sandström och Magnusson i Skövde icke begripa vad ett kollektivavtal är! Ty detta är i själva verket den springande punkten. Envar som hört debatterna i utskottet och de

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

batterna här i kammaren under alla dessa många år vet, hur det på den punkten ligger till. Här står man och talar som om upprättandet av kollektivavtal skulle konstitueras en strejkrätt, som icke funnits förut. Det talet har ju bemötts otaliga gånger, det har ju bemötts från regeringsbänken och från andra håll — men det hjälper icke. Man vevar precis samma gamla tema, att genom kollektivavtalet får personalen rätt att strejka. Herr Bäcklund har ju påvisat, såsom riktigt är, att för närvarande har personalen strejkrätt i den mån den icke kan anses vara bunden av tjänsteställning. Den har strejkrätt nu. Men genom ett kollektivavtal sådant som det som upprättats t. ex. för Malmöhus län avsäger sig personalen denna strejkrätt. Det ser ut, som om herr Magnusson i Skövde och herr Sandström hellre ville, att personalen hade strejkrätt än att den hade kollektivavtal utan strejkrätt. Detta blir den logiska slutsats, som man måste draga av deras resonemang.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Häruti instämde herr *Persson* i Tidaholm.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag tror, att det börjar bli på tiden att vi gå till propositionen och titta efter, vad Kungl. Maj:t föreslagit. Det står där i § 8 a: »Landsting äger att genom förvaltningsutskottet eller i den ordning eljest finnes lämpligt samt med iakttagande av bestämmelserna i denna lag och av Konungen med stöd av 20 § i lagen eller eljest meddelade föreskrifter enhetligt reglera avlönings- och arbetsvillkoren för personal vid sjukhus, för vilkas driftkostnad landstinget i sista hand helt ansvarar. Har sådan reglering skett, vare sig genom avlönings- och tjänstgöringsreglementen eller genom avtal med personalen eller på annat sätt, skola de givna bestämmelserna lända till efterrättelse för vederbörande direktioner och befattningshavare.»

Herr talman och kammarledamöter! Den föreslagna lydelsen av denna tilläggsparagraf vill herr Magnusson i Skövde yrka avslag på, och han har gjort det i flera anföranden här. Samtidigt konstaterar jag, att herr Magnusson med synbar tillfredsställelse inför kammaren klargör, att fastän Skaraborgs län landsting är så konservativt, som herr Bäcklund givit det betyg på att vara, landstinget ändock varit framsynt nog att ha gått in för enhetliga lönebestämmelser. Den tillfredsställelse, herr talman, som lyste igenom herr Magnussons i Skövde anförande över att så kunnat ske i Skaraborgs läns landsting, kan ju honnettemang icke betyda annat än att herr Magnusson i egenskap av ledamot och — om jag minns rätt — vice ordförande i andra lagutskottet finner sig i att Skaraborgs läns landsting i framtiden inriktar sig på att begå olagligheter i detta avseende. Väl bekomme, herr Magnusson i Skövde! Men jag förstår icke logiken.

Herr **Sandström**: Herr talman! Det kanske är dumt att uppträda här och ge herr Olovson i Västerås en replik på grund av den utformning han delvis gav sitt yttrande, vilket alltså kom att bliva av väl häftig natur, men vill jag dock bemöta honom med ett par ord.

Herr Olovson nämnde, att de tvenne högermän i andra kammaren, som arbetat mot den kungl. propositionen i andra lagutskottet, icke vore hemma i landstingsärenden. Jag måste då tala om för herr Olovson, att jag suttit i Västernorrlands läns landsting i 17 år och i 12 år varit särskild revisor för

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

(Forts.)

detta landstings samtliga sjukvårdsinrättningar. Jag har sålunda litet reda på dessa saker.

Vidare förklarade herr Olovson, att ett beslut i enlighet med andra lagutskottets förslag skulle innebära, att riksdagen skulle förklara de tjänstgöringsreglementen olagliga, som äro antagna av åtskilliga landsting. Man kan emellertid icke tala om olaglighet i det sammanhanget, ty reglementena äro tillkomna genom förhandlingar mellan de olika sjukvårdsdirektionerna och förvaltningsutskottet. Sådana reglementen, som sjukvårdsdirektionerna godkänt och fastställt, bli icke olagliga, hur vi än besluta i dag, herr Olovson.

Vi ha icke någon svårighet att få enhetliga bestämmelser för våra sjukhus, fastän vi avslå Kungl. Maj:ts förslag om kollektivavtal vid sjukhusen. Vi ha förut påvisat, hur det går till att få till stånd enhetliga bestämmelser. Det har visat sig, att detta har lyckats och det kommer även att lyckas i fortsättningen. Landet runt, inom varje landsting, kommer det att bli en enhetliga bestämmelser, utan att vi behöva gå in på Kungl. Maj:ts förslag här. Det är visserligen sant att de kollektivavtal, som finnas upprättade av Värmlands och Malmöhus läns landsting, äro och förbli olagliga, men om ingen överklagar besluten spelar det för deras vidkommande ju ingen roll. De kunna ha kvar sina olagliga avtal om de så önska. Jag vill dock säga, att de beslut, som riksdagen eventuellt fattar i dag, därvidlag icke ha någon betydelse, ty dessa avtal voro redan förut olagliga och hade genom ett överklagande kunnat undanröjas. Då hade även dessa landsting fått skaffa sig enhetliga bestämmelser genom olika reglementen, fastställda i samförstånd mellan förvaltningsutskotten och de olika sjukhusdirektionerna, vilket ju varit det lämpliga och riktiga.

Till herr Hage, som vill bryta den borgerliga enigheten i denna fråga som jag talade om, och som framhöll, att det fanns ett undantag på den borgerliga sidan och — det medgiver jag gärna — ett lysande undantag — vill jag säga, att det ju är en gammal sats, att undantag endast bekräftar regeln, och här var det ju, herr Hage till yttermera visso, blott ett enda undantag. Jag kan därför med fullt skäl vidhålla, vad jag tidigare sagt.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Sandströms yttrande. Han har alldeles missuppfattat mig. Han sade, att han har varit landstingsman i 17 år. Jag har emellertid aldrig sagt något, som kunnat tyda på att jag hyste tvivel i det avseendet. Jag har gjort gällande att utskottets förespråkare genom sina anföranden visat, att de icke förstå sig på landstingsarbetet. Det är en helt annan sak.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet avlätna proposition; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Herr Magnusson i Kalmar begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts i ämnet avlätna proposition.

Ang. ändring i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.
(Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 85 ja och 84 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

Föredrogos vart för sig andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion, II: 398, angående företrädesrätt för arbetslösa lärare och lärarinnor till befattning vid fortsättningsskola; samt

nr 3, i anledning av väckt motion, II: 376, angående ändring av bestämmelserna om tillsättning av vissa lärarbefattningar vid folk- och småskolor.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten. Till avgörande företogs nu andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 503, hade herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte hos regeringen hemställa om åtgärder för åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Andersson* i Stockholm: Herr talman! Jag skall icke säga så många ord i den här frågan, därför att det är tydligen fruktlöst att få kammaren att hysa en annan mening än den, som utskottet här företräder, även om utskottets utlåtande, det måste jag säga, är ett av de lustigare, som förekommit vid denna riksdag. Här har utskottet i sitt utlåtande först och främst förklarat, att i kammarrätten normalt skall föreligga en balans på minst 5,000 ärenden, som alltså ligga oavgjorda.

När man ser på det yttrande, som kammarrätten har avgivit över motionen, finner man att formuleringarna i allmänhet äro ganska svävande. Vid utskottets utlåtande är fogad en tabell, där man uppvisar antalet inkomna, avgjorda och balanserade mål inom kammarrätten under olika år. Där uppger man alltså vissa bestämda siffror. Så t. ex. uppgives att det från 1933 till 1934 har balanserats 10,224 mål. Om man sedan tittar i texten i det yttrande, som kammarrätten har avgivit, finner man att den där siffran icke är att betrakta som definitiv. Det finnes också en hel del andra mål. Man säger sålunda på ett ställe i yttrandet, att det är nog »ett par hundra» ärenden, som kommer till och som icke äro medräknade i tabellen. Det ver-

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.

(Forts.)

kar sålunda, som om man icke hade alldeles bestämd kännedom ens i kammarrätten om huru många ärenden, man egentligen har vilande, men det rör sig nog, säger man, om 10,000 och några hundra ärenden. Det måste betraktas såsom ett något lättvindigt sätt att handskas med de ärenden, som inkomma till kammarrätten för avgörande, när man icke ens i ett yttrande till ett riksdagens utskott kan säga hur många ärenden man har, utan endast talar om ett hundratal, om ett par hundra o. s. v. Nog borde det vara möjligt att giva riksdagen mera bestämt besked om hur många mål som ligga och vänta på avgörande i kammarrätten.

Det säges också i kammarrättens yttrande, att det bl. a. är en betydande mängd av mål, som hänför sig till besvär i fråga om förvägrad eller förment otillräcklig fattigvård. Jag vill stanna ett ögonblick vid denna sorts mål i kammarrätten och påpekar samtidigt, att det är vanligt att ärendena ligga i kammarrätten i $2\frac{1}{2}$ å 3 år. Detta är den kortaste tid på vilken man kan få ett annat ärende avgjort i kammarrätten. Om någon blivit förvägrad fattigvårdsunderstöd eller enligt klagandens mening fått för litet i fattighjälp och därför klagat hos kammarrätten, dröjer det då alltså tre år, innan man kan få besked från kammarrätten, huruvida vederbörande har rätt eller ej. De fattigvårds- och understöds mål, som väl i dessa dagar äro mest aktuella, äro väl sådana, som härleda sig från att vederbörande på grund av arbetslöshet ansett sig icke ha fått tillräckligt fattigvårdsunderstöd från samhällets sida. Om i dylikt fall en familjeförsörjare klagat hos kammarrätten, därför att han ansett sig ha fått för litet i fattigvårdshjälp eller blivit vägrad sådan, hoppas jag livligt att kammarrättens utslag, när det äntligen kommer efter kanske tre år, saknar betydelse för vederbörande, ty jag hoppas, att mannen under tiden fått något arbete, på vilket han har kunnat skaffa sig medel för sitt livsuppehälle.

I motionens motivering har det framhållits, att det måste förefalla mänskorna löjligt att ett ämbetsverk, som är till för att avgöra vissa spörsmål, skall ha sina ärenden liggande på en hylla i 2, 3 ja 4 år, innan de kunna bli föremål för avgörande. Jag försäkrar, att det icke är möjligt att övertyga dem, som klaga i fattigvårdsmål eller någon annan människa heller, att det är en naturlig och riktig ordning att ärenden skola behöva kräva en behandling av minst tre år. Jag tror icke, att det bland människorna i allmänhet, som beröras av utgången av dessa ärenden, går att vinna någon större förståelse för den uppfattning, som utskottet gjort sig till tolk för, nämligen att det för en kontinuerlig drift i kammarrätten fordras, att man skall ligga med fem tusen oavgjorda ärenden. Det är icke riktigt att göra ett sådant påstående. Det tillåter jag mig att med mycket stor bestämdhet göra gällande.

Man har sagt att orsaken till att behandlingen av ärenden i kammarrätten går så sakta icke beror på sådana omständigheter, som i motionens motivering framhållits, nämligen att kammarrättens ledamöter syssla med annat än som hör till deras arbetsuppgifter i kammarrätten. Jag kan nämna, att jag har forskat i detta spörsmål en smula. Jag kan vidare säga, att om jag, där jag har min verksamhet, hade tio tusen oavgjorda ärenden, skulle jag icke ha samvete att ägna mig åt något annat, innan jag hade arbetat av denna balans. Om jag emellertid tittar i kommunalkalendern för Stockholms stad finner jag icke mindre än tre kammarrättsråd såsom taxeringsnämndens ordförande, ett uppdrag, som är förenat med ett arvode av omkring 3,000 kronor och väl i alla fall är förenat med något arbete, som tar tid i anspråk, kan jag förstå. Jag finner vidare ett av dessa kammarrättsråd även såsom ordförande i fastighets-taxeringsnämnd. Jag har sökt höra mig för, hur pass lång tid detta arbete

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.
(Forts.)

tar i anspråk, och har därvid fått veta, att det kräver en ganska avsevärd tid. När jag dessutom finner detta kammarrättsråd såsom stenograf här i kammaren, måste jag säga, att det återstår inte så mycken tid för att vara med och arbeta av denna balans av 10,000 oavgjorda ärenden i kammarrätten. Jag har den uppfattningen. Det är svårt att bli övertygad om att den är oriktig.

När jag läser igenom den tabell, som avlämnats av kammarrätten och det yttrande, som avgivits från utskottets sida, har jag svårt att tro, att denna min uppfattning skulle vara oriktig. Jag finner således min mening bekräftad i allt väsentligt, nämligen att en annan ordning och arbetstakt, än den som förekommer på detta speciella område är erforderlig. Har man den uppfattningen att orsaken till arbetsbalansen icke består i det förhållande, som från vår sida har påtalats och som jag riktat uppmärksamheten på här, då borde man taga fram de andra skälen som man kan anföra för att ärendena icke bliva avgjorda i tid. Jag tror icke att vare sig utskottets ärade ordförande eller någon annan vill stå upp här i kammaren och säga, att det råder en tillfredsställande sakernas ordning här i kammarrätten.

Jag har haft att göra med några mål, som gått till kammarrätten för behandling. För tre veckor sedan ungefär kom det ett utslag från kammarrätten. Det gällde ett så enkelt ärende, som frågan om ett personligt lönetillägg åt en befattningshavare vid försvarsväsendet. Det tog två år och sex månader för att få detta ärende avgjort. Jag har ett annat fall. Det anfördes besvär i kammarrätten, och när ett år hade gått, frågade jag hur lång tid det skulle taga, innan ärendet blev avgjort. Jag gjorde denna fråga genom en advokat, som fått i uppdrag att, om ärendet skulle taga lång tid, taga hand om ärendet för att gå till rådhusrätten och få saken avgjord. Han fick då i kammarrätten uppgift om, att det skulle taga ett och ett halvt år till, om icke mera, innan ärendet bleve avgjort. Det är ganska naturligt, att man, när man är intresserad av ett ärendes avgörande och det utslag, som skall givas i anledning därav, icke kan vänta i tre år på saken. Den enda naturliga väg, som i detta fall stod till buds, var att återkalla ärendet i kammarrätten och gå till rådhusrätten. Detta betraktar jag som en naturlig väg, som man bör välja hellre än att gå och vänta på att ärendet skall komma i botten på den trave av tiotusen ärenden och några till, som ligga i kammarrätten och vänta på att avgöras.

Jag har med de synpunkter, som jag anført i den motion, som avgivits i detta ärende, icke eftersträvat annat än att åstadkomma en sådan ordning att de ärenden, som skola avgöras av detta ämbetsverk, bli avgjorda inom rimlig tid, så att man verkligen kan tala om att dessa ärenden avgöras, medan det ännu finnes något intresse för det beslut, som fattas i anledning av gjorda besvär.

Jag tillåter mig, herr talman, att med hänvisning till dessa synpunkter yrka bifall till motionen.

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Den ärade motionären anklagade kammarrätten för att ha tagit något lättvindigt på denna fråga. Jag skulle tro, att kammarrätten med något större skäl kan anklaga den ärade motionären för samma sak. Man kan nämligen konstatera att motionärerna bestått en motivering på tretton rader för det yrkande, som de framställa om åtgärder för påskyndande av arbetstakten i kammarrätten. På dessa tretton rader hava de lyckats att avgiva ett mycket ovederhäftigt omdöme angående arbetsförhållandena inom detta statens ämbetsverk. Motionärerna påstå nämligen att ärenden ligga i ett skåp på en hylla 3 år i kammarrätten. Utskottet har kunnat

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.

(Forts.)

förvissa sig om att det inte är på det sättet. Ärendena ligga icke på en hylla i kammarrätten, utan det förhåller sig så att denna tidsutdräkt beror därpå, att de ärenden, som inkomma till kammarrätten, i regel måste återförvisas; man måste nämligen i många fall inhämta yttranden från de underordnade myndigheterna, och detta gör att ärendena fördröjas.

Det är emellertid otvivelaktigt — och därutinnan ha motionärerna rätt — att de balanserade ärendenas antal är mycket stort i kammarrätten. Men detta har också insetts av kammarrätten själv, som gjert anspråk på att erhålla flera arbetskrafter. Om den ärade motionären hade satt sig in i detta ärende, så skulle han ha funnit, att under sjunde huvudtiteln i årets statsverksproposition just behandlas frågan om erforderliga arbetskrafter i kammarrätten för att man skall kunna avverka den stora arbetsbalansen, och man föreslår, att två extra assessorer skola tillfälligt anställas bl. a. för detta ändamål.

Motionärerna ha emellertid, såvitt jag förstår, framfört denna motion i syfte att komma tillrätta med bisyssleväsendet inom statsförvaltningen. Denna sak kommer av utskottet att behandlas i annat sammanhang än detta, och då får utskottet tillfälle att, därest utskottet överhuvud anser detta erforderligt, yttra sig huruvida motionärernas uppgift är riktig, att kammarrättens ledamöter på grund av bisysslor icke skulle kunna nöjaktigt fullgöra sin tjänst. Av kammarrättens yttrande framgår i varje fall, att det är på det sättet, att den arbetsbörda, som påvilar kammarrättsråden, är så pass betydande, att man kanske icke rimligen kan begära mera av dem. De ha tre och en halv timmars föredragning i veckan, vilket enligt de sakkunnigas mening är en mycket avsevärd tid för föredragning. De ha vidare divisionssammanträden, men den längsta tiden åtgår givetvis till förberedelse för föredragningarna. Jag tror, att man kan sätta tro till kammarrättens försäkran att dess tjänstemän icke på grund av några bisysslor försumma att ordentligt fullgöra sina uppdrag i kammarrätten.

Utskottet har i varje fall icke ansett sig kunna på den motivering på 13 rader, som motionärerna förebragt i sin motion mot mångsyssleriet, tillstyrka en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förändring i kammarrättens arbetsordning, utan vi ha ansett oss tvungna att yrka avslag på motionen. Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag kan för min del icke underlåta att säga, att jag anser, att motionärerna ha rätt i detta avseende. Jag kan icke finna annat än att det är orimligt, att ärenden skola ligga i kammarrätten i två, tre år. Det finnes väl ingen människa, som kan tycka, att det är en riktig ordning att ärendena icke avverkas fortare. När ett ärende behandlats av kammarrätten, är det inte långt ifrån att man redan glömt bort vad det gäller, och när det är fråga om fattigvårds- och barnavårdsärenden, har denna långsamma behandling till resultat, att saken ofta går till tusentals kronor för dem, som slutligen skola betala. Jag har själv erfarenhet av den saken, och är det så, att det är en fattig kommun, som drabbas av detta och skall betala pengar, så kan det hända, att kommunen måste göra en extra utdebitering bara för denna sakens skull. Hade ärendet blivit fortare utrett, hade ett dylikt dröjsmål icke behövt inträffa, och då hade det icke heller, om jag så får säga, samlat så mycket pengar på hög, som kommunen nu får betala på grund av att ärendet tack vare dröjsmålet fått vänta så länge i kammarrätten på avgörande.

Kammarrätten, som fått motionen på reniss från utskottet, säger bl. a., att motionärerna icke beaktat, »att besvär till kammarrätten i fattigvårds-, barnavårds- och mantalsskrivningsmål alltid samt i beskattningsmål merendels in-

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.
(Forts.)

givas till vederbörande länsstyrelse, som har att över besvärerna infordra förklaring och därefter med eget utlåtande insända handlingarna till kammarrätten. Det är till följd av denna ordning», heter det vidare, »icke ovanligt, att besvärshandlingarna inkomma till kammarrätten långt efter besvärstidens utgång, stundom två år eller mera.» Härtill vill jag säga, att jag för min del finner detta vara mycket egendomligt, ty åtminstone när det gäller fattigvårds- och barnavårdsmål insändas icke handlingarna till kammarrätten, förrän länsstyrelsen avkunnat utslag i målet, och det är just på grund av detta utslag som man sedan anför besvär hos kammarrätten. Innan länsstyrelsen fattar sitt beslut, hava redan verkställts alla de undersökningar, som äro möjliga att göra. Det kan således icke bli fråga om ett dröjsmål på mer än några dagar, innan handlingarna i sådana mål kommit in till kammarrätten, och att det under sådana förhållanden skall behöva dröja så oerhört länge som det gör, innan kammarrätten avgör ärendena, det tycker jag för min del icke är i sin ordning. Det ser ut som om man icke arbetade undan i kammarrätten så som man borde göra, och för min del kan jag inte såsom herr Lindberg finna, att tre och en halv timmes föredragning i veckan är en större arbetsbörda än vad man rimligen kan lägga på dessa människor. Visserligen behövs det förberedelser för föredragningarna, men det kan väl inte behövas flera veckors förberedelser för ärenden, som redan föreligga klara med alla möjliga handlingar. Herr Lindberg säger, att ärendena behöva återförvisas för ytterligare utredning, men detta är inte sant, åtminstone inte när det gäller fattigvårds- och barnavårdsmål, ty de äro redan utredda, när de komma till kammarrätten, och det kräves i de flesta fall inga vidare utredningar. Jag kan inte finna, att man skall behöva mera arbetskrafter i kammarrätten, men man bör utöka arbetstiden, och gör man det, skall man nog kunna arbeta undan och komma ifrån balansen.

Jag ber alltså att få yrka bifall till motionen.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Jag tänker inte lägga mig i om det är motionären eller kammarrätten, som tagit litet lättvindigt på detta ärende, men jag skall i alla fall be att få säga några ord.

Då nu denna fråga kommit på tal i riksdagen, anser jag för min del, att det är alla skäl i världen, att riksdagen ägnar frågan stor uppmärksamhet. För några år sedan gjorde man en överflyttning av avlönings- och pensionsärenden från regeringsrätten till kammarrätten i syfte att lätta regeringsrättens arbetsbörda. Medan regeringsrätten var högsta instans för anförande av besvär i dessa avlöningsmål, tog det — jag har egen erfarenhet om den saken — för det verk jag tillhör, omkring ett halft år, kanske åtta månader, innan ärendet blev avgjort, men sedan ärendena överflyttats till kammarrätten, tar det i allmänhet tre år. Jag kan ju nämna ett exempel. För någon vecka sedan hade vi i kommunikationsverkens lönenämnd ett besvärssärende i en avlöningsfråga, som gällde tillgodoräkandet av tjänstgöring i extra ordinariebefattning. Jag kommer nu inte säkert ihåg hur gammalt detta mål var, men det var absolut mer än tre år gammalt. Först nu har kammarrätten hunnit med att infordra yttrande i ärendet från kommunikationsverkens lönenämnd. Detta tyder ju på att det icke är väl beställt i fråga om avverkningen av arbetsbalansen i ämbetsverket. Huruvida detta förhållande beror på att arbetskraften är för liten och att ansvaret således egentligen bör överflyttas från kammarrätten till regeringen och från regeringen till riksdagen, närmast då statsutskottet, det vågar jag inte yttra mig om i detta sammanhang, men såsom representant för de lägre statstjänarna vill jag ha utsagt, att det är ett

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.

(Forts.)

tvingande behov att en annan ordning införes på detta område än den som hittills varit rådande.

Den föregående ärade talaren uppehöll sig ju närmast vid kammarrättens verksamhet såsom instans i skattemål o. dyl., men jag uppträder nu såsom en företrädare för synpunkterna på kammarrättens handläggning av avlönings- och pensionsärenden. I båda avseendena tycks det emellertid vara lika illa beställt, i båda avseendena synas lika sorgliga förhållanden vara rådande.

Det är dessa synpunkter, som jag med mitt anförande velat få antecknade till kammarens protokoll, och jag hoppas, att de därmed också skola föras vidare till det ämbetsverk, varom här är fråga.

Herr Lindberg i Umeå: Ja, herr talman, jag kan inte förstå vad man stöder sig på, när man påstår, att exempelvis fattigvårds- och barnavårdsmål inte kunna avgöras i kammarrätten utan ett dröjsmål på ett å två år. Jag har nämligen blivit upplyst om här alldeles nyss av en erfaren kommunalman, att sådana mål avgöras i förtursrätt och inte taga längre tid för sin behandling i kammarrätten än ungefär fjorton dagar å tre veckor, så att, i vad det gäller dessa mål, måste klagomålen över dröjsmål i kammarrätten vara oberättigade.

Jag vill påpeka, att när utskottet icke kunnat vara med på motionen, så har detta varit av den anledningen, att vi gjort oss förvissade om att frågan om arbetet i kammarrätten är föremål för regeringens uppmärksamhet vid uppgörandet av budgeten. Man har nämligen under de senaste åren från kammarrättens sida ständigt påyrkat, att man där skulle erhålla ökade arbetskrafter. Detta krav har varit föremål för vederbörande statsråds prövning, och denna angelägenhet har sålunda uppmärksamats av regeringen. Nu är det emellertid att märka, att den stora balansen av mål i kammarrätten ju icke är någonting som hänför sig uteslutande till detta ämbetsverk; det är ju en sak, som gäller alla överdomstolar. Jag har vid många tillfällen här i riksdagen varit med om att man sysslat med frågor om vidtagande av åtgärder för avverkande av balansen i högsta domstolen, i hovrätterna o. s. v. och det har då befunnits nödvändigt att förstärka arbetskrafterna.

Nu skall jag be att få påpeka för herrar Paulsen och Eriksson i Stockholm, att motionärerna med sin motion framförallt avsett att komma tillrätta med bisyssleväsendet. Den motivering på 13 rader, som jag omnämnde i mitt förra anförande, återfinnes icke i den motion, där man påyrkar framställning till regeringen om åtgärder för åstadkommande av snabbare arbetstakt i kammarrätten. Sistnämnda motion har icke någon motivering alls, utan det hänvisas till motiveringen i en föregående motion, och i denna påyrkar man åtgärder för att komma tillrätta med bisyssleväsendet. Man yrkar där: »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen hemställa om omedelbara och effektiva åtgärder till förhindrande av dubbelanställningar och mångsyssleri bland statens tjänstemän samt att vid tillsättande av kommittéer och sakkunniga hänsyn måtte tagas till de synpunkter som ovan anförts.» Den frågan kommer utskottet att behandla i sitt riktiga sammanhang, som jag redan framhållit. Vad utskottet nu ej velat vara med om är att på en bristfällig motive- ring i en annan motion än den förevarande skriva till Kungl. Maj:t om vidtagande av åtgärder, för avverkande av arbetsbalansen i kammarrätten.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Paulsen: Herr talman! Herr Lindberg anförde, att han frågat en erfaren fattigvårdsman eller barnavårdsman om dessa ting och fått det beskedet,

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.
(Forts.)

att fattigbårds- och barnavårdsmål avgöras i kammarrätten på 14 dagar. Jag får säga, att när ordföranden i utskottet vänt sig till en sådan sakkunnig, så förstår jag, att utskottets utlåtande blivit sådant det är. Det hade nog varit skäl för herr Lindberg att vända sig till någon annan sakkunnig.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Herr Lindberg har den otacksamma uppgiften att försvara kammarrätten, och det är en uppgift, som han ej ens med den största ansträngning kan klara upp. Det är ej mödan värt heller att göra det, ty herr Lindberg måste medge, att det är både nödvändigt och nyttigt, om det åstadkommes en annan ordning än kammarrättens skrivelse ger besked om. Herr Lindberg säger, att motionärerna åstadkommit en motivering på 13 rader och att på grund därav utskottet ej kan föreslå skrivelse till Kungl. Maj:t. Men utskottet kan föreslå skrivelse till Kungl. Maj:t på grund av de uppgifter kammarrätten lämnat, vilka förefalla anmärkningsvärda. Men herr Lindberg anser naturligt, att man har en balans på över 10,000 ärenden i kammarrätten. Ty om man ser igenom den tabell, som finnes över balanserade mål, kan jag liksom kammarens övriga ledamöter finna, att det rört sig om mellan 11,218 och 9,402 ärenden. Den sistnämnda siffran är den lägsta som förekommit, och det rör sig då om tiden från 1927 till 1933—1934. Det är alltså — och jag ber att särskilt få rikta kammarens uppmärksamhet på detta — ingen tillfällighet utan vanligt, att man balanserar omkring 10,000 mål och ligger med det lagret inne för att ha något att taga av, när man kommer sig för att göra något. Det är alldeles för stor tillgång på ärenden med hänsyn till den arbetstakt som förekommer. Jag tror inte att man behöver riskera att bli arbetslös, om man avskaffar en del av denna balans. Jag skulle gärna se, att det toge slut med lagret med ärenden i kammarrätten, så att kammarrättsråden kunde känna någon gång, att nu kunna vi taga oss fem minuter ledigt. Om de då gå ut och tjänstgöra som taxeringsnämndsordförande, är det ingenting att säga därom, ty något skola de väl då ha att fördriva tiden med. Men, herr Lindberg, att försvara detta tillstånd är för en socialdemokrat ej någon hedrande uppgift. Det är att försvara slentrian och intet annat, det är att försvara ett system, som berör fattiga människor och kommuner, att försvara ett tillstånd, som man velat ändra om i många år, utan att det kommit till avgörande. Det är ej riktigt, säger man, att de ligga på en hylla i kammarrätten, dessa ärenden. Jag skall medge, att det är möjligt, att de inte ligga på en hylla utan kanske i en låda. Men att de ligga i kammarrätten är säkert, och om det använda uttrycket hylla är felaktigt, kan utskottets ordförande ha överseende med det. Det spelar ej någon roll i sakfrågan. Men man skall ej göra gällande, att ärendena ligga hos underordnade myndigheter, ty jag kan ej tänka mig, att om det ligger så till — såsom i de fall, med vilka jag närmast har att göra — att marinförvaltningen eller arméförvaltningen skola avge yttranden, de skola ligga på det ett par år, under det att, när de skola avgiva yttranden till Kungl. Maj:t, det tar blott 3—4 månader, fast det då kan röra saker av större omfattning än de haft, som jag varit med om att få till kammarrätten för avgörande. Det går ej att skylla på detta, utan det vore redbarare att säga, att det är i kammarrätten de vila, så att den har denna hög att taga av och aldrig når botten. Det är orsaken till det oeffterrättliga tillstånd som råder.

När det i övrigt yttras i utlåtandet av utskottet, som velat försvara kammarrätten, att utskottet skall behandla frågan om tjänsemännens bisysslor i annat sammanhang, vill jag rikta uppmärksamheten på, att hade det bara va-

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.

(Forts.)

rit fråga om att taga upp spörsmålet om tjänstemännens bisysslor, hade det ej varit erforderligt med en särskild motion om kammarrätten. Men jag förutsatte, att, oavsett vad man beslutar om tjänstemännens bisysslor, man ändå kunde vidtaga åtgärder för en annan ordning i kammarrätten, och därför ha vi kommit med en särskild motion därom. Utskottet har använt den omständigheten för att komma undan och säger, att tjänstemännens bisysslor behandlas i annat sammanhang och att man därför inte behöver göra något åt denna fråga om arbetstakten i kammarrätten. Det är ett sätt från utskottets sida att använda sig av den formulering man givit åt framställningen, som jag anser ej vara riktig utan vittna om, att utskottet ej sakligt behandlat spörsmålet.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag begärde ordet, därför att jag har kunnat iakttaga huru handläggningen av fattigvårdsmål förlöper i kammarrätten. Jag handlägger nämligen omkring 1,500 besvärssärenden till länsstyrelsen om året, och en del av dem gå sedermera till kammarrätten. Och jag kan bekräfta, att den handläggning, som klagörendena få i kammarrätten, är värd ett helt annat erkännande än herr Paulsen och herr Andersson i Stockholm velat göra gällande. Jag har här i min hand ett ärende, som har legat en månad i kammarrätten. Man måste verkligen säga, att det är en snabb handläggning. Men hela processförfarandet mellan understödstagare och kommuner är så tungt och besvärligt, att innan kammarrätten hinna få in det material den behöver för avgörandet, kan det taga två års tid för ärendets avgörande. Jag förstår, att herr Paulsen som fattigvårdsman går tillväga som alla andra. Man får ej fram i processens första skede allt som behöves för att få en uppfattning om varom man tvistar. Man forcerar inte fram bevismaterialet tillräckligt hastigt. Då ordföranden Paulsen säger något, så vill ordföranden Andersson säga något en gång till. Det gör, att ett ärende kan bli årsgammalt, innan det avgöres. Men inte har det fastnat i kammarrätten. Felet är, att de som processa ej kunna göra det med tillräcklig skyndsamhet. Jag har velat ange dessa faktiska uppgifter. När man klagat i fattigvårdsmål hos länsstyrelsen och sedan går till kammarrätten, blir det där den skyndsammast tänkbara behandling av ett sådant ärende.

Herr **Brännström**: Herr talman! Jag begärde ordet, när utskottets ärade ordförande anförde, att han frågat en kommunalman om denna sak och fått det vitsordet, att fattigvårdssärenden i kammarrätten behandlas så snabbt, som man överhuvud taget kan önska. Det var emellertid med anledning av ett uttalande av herr Andersson i Stockholm i hans första anförande, som jag begärde ordet. Han talade om mål rörande vägrad fattigvård, att dessa dröjde så länge i kammarrätten, att han hoppades att vederbörande innan ärendet blivit avgjort hunnit få försörjning. Det vittnar om, att han ej har reda på vad han säger, att han argumenterar med oriktiga uppgifter. Mål om vägrad fattigvård avgöras med förtursrätt i kammarrätten, och dröjsmålet med ett sådant ärende går ej gärna över ett par eller tre veckor. Det vet jag av egen erfarenhet. Nu har detta bestyrkts av en på detta område långt mera erfaren man än jag, nämligen fattigvårdskonsulenten Hedlund, som sålunda förekommit mig.

Emellertid vill jag ytterligare säga ett par ord. Jag tycker, att det är riksdagens andra kammare ovärdigt, att här skall från kommunistiskt håll genom hänvisning till motiveringen i en motion, vars kläm avser något helt

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.
(Forts.)

annat, på en omväg således, göras angrepp på och misstänkliggöras ett ämbetsverk i landet, som ingen har anledning att misstänkliggöra, allra minst när det kommer från det hållet. Jag anser, att kammaren bör reagera mot, att från kommunistiskt håll oupphörligen mot ett ämbetsverk framkastas obestyrkta och till sin argumentering oriktiga beskyllningar.

Herr Ström: Herr talman! Jag begärde ordet närmast därför, att jag har en viss erfarenhet om, hur kammarrätten behandlar en del av dessa mål. Jag hade för några år sedan tillfälle att överklaga vissa skattebeslut, som fattats av myndigheterna, och det gällde ganska viktiga principfrågor. Det gällde, om man skulle beskatta fackföreningarna eller ej. Jag måste då konstatera, att det tog nära tre år, innan vi fingo besked från kammarrätten angående så viktiga saker. Under tiden visste ej dessa föreningar, om de skulle deklarera eller ej, om de voro skattskyldiga eller ej, och det var besvärligt att få någon klarhet i det avseendet. När det skall taga så lång tid med en sådan fråga, som är så viktig för det fortsatta arbetet för dessa viktiga föreningar, måste man ändå säga, att det är en alltför långsam ordning i kammarrätten. Om man ser på de balanserade mål som finnas, märker man, att antalet sådana är 10,224. Vi se, att antalet avgjorda mål för år 1933 är 7,461. Alltså, om man räknar ut hur lång tid det skall taga att avgöra endast de mål, som äro balanserade, finner man, att det skall taga ett år och fem månader med den arbetstakt, som är angiven. Då förstår var och en, att det ej kan gå i det hastiga tempo, som det talats om. Jag har varit i tillfälle att få fattigvårdsmål pröva i kammarrätten, och har den erfarenheten, att det tar rundlig tid. Jag kan ej säga, hur lång tid det tog, men det var en mycket rundlig tid, och av dessa mål har jag ej fått ett enda avgjort på två eller tre veckor, som här talats om. Det måste bero på en särskild ynnest, när man får mål avgjorda på så kort tid. Nog är det nödvändigt att kräva en annan arbetsordning i kammarrätten, så att arbetet forceras. Och är förhållandet beroende på, att dessa tjänstemän ha för mycket att göra med bisysslorna, är det ej ovärdigt att påpeka saken i andra kammaren utan nödvändigt att göra det. Det är intet misstänkliggörande utan avser att skydda tjänstemännen, d. v. s. dem, som sköta sitt arbete och ej bisysslorna i stället för det, som de äro avlönade för att sköta.

Herr Paulsen: Herr talman! Herr Hedlund i Östersund nämnde ett exempel, där kammarrätten avgjort fattigvårdsmål på en månad. Jag vill ej bestrida, att det är riktigt, när herr Hedlund säger det, men det måtte ha varit besvär, som en enskild klagande givit in, ty jag har aldrig under de år jag haft fattigvårdsmål i kammarrätten fått något mål tillbaka på en månad. Tiden kan ej räknas i månader. Det kan vara möjligt när det är fråga om enskilda personer.

Nu säger herr Hedlund att vi ordförande föra processerna dåligt. Men herr Hedlund känner väl till, att när man för en process, så kommer den först till länsstyrelsen, som har att avgöra saken, och innan detta avgörande sker, äro alla dessa handlingar hos länsstyrelsen. Dessa handlingar gå till kammarrätten och i de flesta fall förekommer det, att icke några nya handlingar komma till. Det är ej beroende på att ordförandena inbördes processa dåligt utan på arbetstakten i kammarrätten, att målen fördröjas.

Herr Strindlund: Herr talman! Om herrarna slå upp sjunde huvudtiteln, skola ni där finna en del upplysningar, hur det förhåller sig med kammarrätten.

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.

(Forts.)

rätten och den balans som där är. Vi finna, att vid ingången av september 1933 var antalet oavgjorda mål 9,825 eller, med frånräknande av de till fastighetstaxeringsavdelningen hörande målen, 9,469. Motsvarande siffror hade den 1 september 1932 utgjort 10,592 respektive 10,134. Det var alltså en rätt väsentlig nedgång. Men herrarna kunna finna något annat i samma huvudtitel. Det framgår nämligen av denna, att å kammarrättens ordinarie avlöningsstat äro uppförda 18 kammarrättsråd. I övrigt utgöres ämbetsverkets ledamotspersonal för närvarande av 7 assessorer. Sammanlagda antalet ledamöter i kammarrätten uppgår till 27. Vid målens handläggning biträda dessutom 2 extra föredragande, vilka icke hava ledamots ställning. Jag vill dessutom erinra om, vad departementschefen anført. Han säger bl. a.: »Ehuru balansen av till fastighetstaxeringsavdelningen icke hörande mål under det senaste året något nedgått, är antalet balanserade mål alltså så betydande, att jag, till förhindrande av ökning i balansen under den tid arbetet på fastighetstaxeringsavdelningen pågår, anser en förstärkning av kammarrättens ledamotspersonal vara ofrånkomlig. Med hänsyn härtill finner jag icke anledning till erinran mot kammarrättens förslag, att för nästkommande budgetår medel beräknas för 2 assessorer utöver de 8 assessorer, som nu tjänstgöra i kammarrätten.» Vidare har han också föreslagit, att man skulle anslå medel till 2 amanuenser med heltidstjänstgöring och 1 amanuens med halvtidstjänstgöring, vilket förslag riksdagen redan godtagit. Alltså kan man säga, att det är en väsentlig utökning av den personal, som är i fråga.

Sedan jag påpekat dessa förhållanden, vill jag nämna en annan sak och det icke minst i anledning av herr Paulsens yttrande. Jag vill säga honom, att det finns en annan väg att få ner balansen, och det är att processa litet mindre. Såsom de herrar, vilka ha med fattigvården att göra, nog veta, så förhåller det sig så, att för några år tillbaka huvudparten av målen mellan kommuner voro rena fattigvårdsmål. Deras antal har nu nedgått. Varför? Jo, därför, att det infördes stämpelavgift och att man dessutom numera får betala ränta, om man förlorar målet. I stället har man gått över till att i stor utsträckning processa, då det gäller mantalsskrivning. Jag tror, att man för att få ner balansen är nödsakad tänka sig restriktiva åtgärder även mot spekulativa processer kommuner emellan, när det gäller mantalsskrivning.

Herr Lindberg i Umeå: Jag vill säga till herr Andersson i Stockholm, att jag icke tagit kammarrätten i försvar. Jag låter kammarrätten försvara sig själv uti det utlåtande som kammarrätten avgivit till utskottet. Men jag anser mig förpliktad i egenskap av utskottsordförande att å utskottets vägnar förklara, att med den motivering som herr Andersson och medmotionärer förebragt, har utskottet icke kunnat hemställa till riksdagen att ingå med skrivelse till Kungl. Maj:t. Ty vad är det väsentliga uti herr Anderssons motivering? Jo, det är följande sats: »Det måste betecknas som rent av löjligt, att ärenden skola ligga i ett skåp på en hylla i tre år, innan det statsverk, som är till för ärendenas avgörande, kan komma sig för att besluta.» Kan nu herr Paulsen och herr Eriksson i Stockholm mena, att utskottet skulle på en sådan motivering hemställa till riksdagen om en undersökning beträffande förhållandena uti kammarrätten?

Jag vill vidare erinra damerna och herrarna om, att ni för en dryg vecka sedan i kammaren haft att ta ställning till kammarrättens anslagskrav. Då behandlades nämligen sjunde huvudtiteln. Då hade det varit lämpligt att herr Andersson i Stockholm — ja, han är ju motionär, så han kunde kanske spara sig till detta tillfälle — men i varje fall har herr Paulsen uppträtt här

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.
(Forts.)

i kammaren och uttryckt sitt missnöje med den långsamma behandlingen av ärenden i kammarrätten. Vad det nu gäller är, huruvida riksdagens andra kammare genom ett bifall till denna kommunistmotion skall förklara, att tjänstemännen uti kammarrätten på grund av bisysslor icke fullgöra sin tjänsteplikt. Utskottet har på den motivering motionärerna förebragt icke kunnat tillråda andra kammaren att fatta ett sådant beslut och vi hemställa därför om avslag på motionen.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag skulle inte ha begärt ordet i denna debatt, för den händelse inte herr Brännström nyss varit uppe och spelat politisk skarpmakare.

Jag vill emellertid, då jag nu fått ordet, erinra utskottets ärade ordförande om, att han gör sin uppgift en liten smula för bekväm. Antingen lider han av ett synnerligen ensartat dåligt minne, eller också är det någon annan anledning till att han uppträder, som han här gör. Från alla de år jag varit med i riksdagens andra kammare, kan jag knappast erinra mig ett år, utan att de oeffterrättliga — oeffterrättliga, herr talman! — förhållandena inom kammarrätten ha diskuterats. Och dessa förhållanden, herr Lindberg, ha förts på tal på så pass högljutt, så mångordigt och med avseende på formen så skarpt sätt, att till och med Ni borde haft möjlighet att följa med dem.

Vad är nu detta för ett sätt att argumentera av en ordförande i ett riksdagens utskott? Motionärerna ha inte motiverat sitt yrkande, säger man. I varje fall är motiveringen för knapphändig, den består bara av några få rader. Jag tycker dock, att utskottets ärade ordförande borde ha förstått kammarledamöternas uppfattning om kammarrätten, då han nyss i själva verket fick ett hänskratt emot sig, då han försökte bortförklara vad härvidlag från flera håll såväl öppet i kammaren som eljest har omvittnats. Utskottets ordförande kan ställa sig på samma ståndpunkt som herr Brännström i Umeå. Man måste dock fråga om de intellektuella förmögenheterna på det hållet äro så dåliga, som herrarnas uppträdande tyder på? Herr Brännström säger så här: när kommunisterna komma fram med en sak, då behöva vi inte ta på det hela på sätt som sker! Framföra de en sak, är det alldeles säkert bara därför, att de vilja komma ett ämbetsverk till livs!

Hur vet herr Brännström det? Kan herr Brännström läsa innantill? Kan herr Brännström läsa vad det står i ett utlåtande från kammarrätten, nämligen att *10.224 mål finnas i balans*. Jag tror inte, att det behövs någon som helst argumentering mer än denna enda siffra för att var och en skall vara på det klara med, att förhållandena i kammarrätten äro otillfredsställande. Då tycker jag verkligen också att herr Brännström skulle låta bli att beskylla dem, som vilja försöka att rätta till dessa förhållanden för att vilja ohemult komma ett ämbetsverk till livs. För övrigt är det väl ingen tillfällighet ändå, skulle jag tro, att man särskilt i fråga om kammarrätten tämligen allmänt diskuterar, om det inte råder ett alldeles för utbrett mångsyssleri där. Det är ingen uppfinning av herr Andersson i Stockholm. Det är heller ingen uppfinning av hans medmotionärer.

Om herr Hedlund i Östersund och andra i sin dagliga gärning ute i landet såsom representanter för fattigvårdssamhällen på detta speciella område ha en annan erfarenhet än den motionärerna ge uttryck åt, tror jag det kanske skulle vara lämpligt, att de fråga alla dem som ha att göra med kammarrättens behandling av *skattemål*, vad de ha för uppfattning om förhållandena. Kanske må det tillåtas mig omvittna, att det är mångtoniga klagomål i detta avseende, som ligga till grund för denna motion. När så är för-

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.

(Forts.)

hållandet, tycker jag verkligen man kunde begära, att herr Brännström, som knappast kan vara omedveten om allmänhetens uppfattning i detta avseende, skulle uppträda på annat sätt.

Jag är den förste att vilja understryka riktigheten uti vad herr Strindlund sagt, det nämligen, att måhända skulle man kunna bidra från de olika kommunala representanternas sida till att åstadkomma en annan ordning genom att processa litet mindre och, som han sade, processa litet mindre spekulativt. Det tror jag var ett ord i sinom tid. Men i övrigt är allt som sagts i denna debatt, med undantag för det som anförts av herr Paulsen, som väl emellertid närmast talade om fattigvårdsmål, och av herr Andersson i Stockholm, fullkomligt vid sidan av allmänhetens erfarenheter om behandlingen av ärenden i kammarrätten. Herrarna minnas dock, att det inte var mer än två, tre år sedan, som stora korporationer här i landet skrevo till regeringen och riksdagen och begärde, att det skulle bli en annan behandling av överklaganden i taxeringsärenden. Då gällde det Stockholms automobilförarefackförening, men senare har restaurangpersonalen gjort detsamma. Med all rätt ha dessa, som klagat över den taxering som skett men inte fått rättelse på annat sätt, ansett att de till slut måste gå till kammarrätten. Men när de då fått vänta 2, 3 ja ända till 5 år på beslut därifrån, är det väl ändå inte så onaturligt och orimligt, att den frågan blir föremål för behandling här i kammaren. Det är massor av jordbrukare också, herr Brännström, som klaga över oriktig taxering, men som inte få rätt i prövningsnämnden och som i sista hand tvingas att gå till kammarrätten. Massor!

Jag tycker verkligen att det är upprörande, att när man, som här är fallet, ledes utav den ärligaste vilja att söka skapa bättre förhållanden för den allmänhet, som skall betjänas av detta ämbetsverk och man bygger sin framstöt på massor av klagomål och på tolv års erfarenheter från riksdagens andra kammars behandling av frågan om detta ämbetsverk, en högerman då stiger upp och säger: det där skall vi inte bry oss om, det är bara ett försök att komma ämbetsverket till livs! Och ändå går samme riksdagsman omkring här dagligen och ser ett utmärkt exempel på mångsyssleriet i detta ämbetsverk. En större fiende kan inte ifrågavarande ämbetsverk få än en sådan person.

Herr Hedlund i Östersund: Jag har inte alls försvarat, att det ligger 10,000 balanserade mål i kammarrätten. Vad jag yttrade mig om var herr Anderssons i Stockholm uppgift, liksom också herr Paulsens, att fattigvårdsprocessen i kammarrätten drog så lång tid, att på grund därav åtgärder vore påkallade. Jag vidhåller fortfarande mina uppgifter om att i kammarrätten går fattigvårdsprocessen snabbt. Det ärende, som jag talade om för en stund sedan och som handlades på en månad, gällde en enskild mans klagomål i kammarrätten. Herr Paulsens uppgift om processens gång är inte riktig. När länsstyrelsen meddelat utslag i en fattigvårdsprocess och klagomål häröver går in till kammarrätten, då börjar ny process hos denna myndighet. Länsstyrelsen inforrdar nya yttranden innan den släpper i väg ärendet till kammarrätten. Invid mig i bänken sitter en fjärdingsman som bekräftar, att kammarrätten får besvären med ny remiss och ny undersökning. Det är processens gång som gör, att det dröjer så lång tid innan utslag faller. Jag har en mångårig erfarenhet som bestyrker de uppgifter jag lämnar. För fattigvårdsprocessens skull behöver man således inte städa upp i kammarrätten. Men givetvis är det ett önskemål att alla de balanser, som finnas där, måtte undanarbetas. Om balanserna sedan bero på bisysslor

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.
(Forts.)

eller inte, kan inte jag yttra mig om, men fattigvårdsprocessen har ett snabbt förlopp i kammarrätten.

Herr Eriksson i Stockholm: Jag vill fästa den ärade utskottsordförandens uppmärksamhet därpå, att jag inte alls kritiserat utskottet. Jag framställde inte heller något yrkande. Jag har bara givit del av min erfarenhet, som talar för, att förhållandena i fråga inte äro bra som de äro, när klagomål i avlöningsmål kunna få ligga i kammarrätten i två och tre år och kanske längre. Det är detta förhållande jag har påtalat och som jag önskar en ändring uti.

Herr Näslund: Jag hade begärt ordet närmast för att påpeka den sak, som herr Hedlund i Östersund senast var inne på, nämligen att inte precis alla ärenden, som komma till kammarrätten från länsstyrelserna, äro så väl utredda, som herr Paulsen påstått. Då nu herr Hedlund påpekat detta förhållande, anser jag det överflödigt att närmare vidröra det. Jag vill dock säga, eftersom jag deltagit i detta ärendes behandling, att jag inte anser det riktigt, att all den vrede som här strömmar ut över utskottet skall drabba ordföranden, utan vi få nog lov att dela ansvaret litet var.

Emellertid har ju utskottet inte sagt något annat än att förhållandena inte äro bra som de nu äro ifrån den rättssökande allmänhetens synpunkt. Det har i debatten påpekats, att dessa förhållanden även varit uppmärksammade av regeringen och att vederbörande departementschef gått i författning om att förstärka arbetskraften i kammarrätten för att nedbringa den stora balans av mål, som där förefinnes. Kvar står då det moment, som sammanhänger med att kammarrättens tjänstemän inneha bisysslor. Men utskottets ärade ordförande har ju så klart och tydligt påpekat, att utskottet i annat sammanhang kommer att uttala sig om dubbeltjänsterna. Det är väl ändå litet för mycket begärt, herrar Kilbom och Andersson, att därför att det är en kommunistisk motion så skall ett riksdagens utskott inte kunna behandla motionen på vanligt sätt, enligt gängse kutym. Den motivering, som herrarna ha stött sitt yrkande på, ansluter sig närmast till frågan om dubbeltjänstsystemet, och då det föreligger ytterligare sju stycken motioner med samma yrkande remitterade till det utskott, som här lämnat detta utlåtande, då anse vi det rätt och rimligt att vad beträffar dessa dubbeltjänster även kommunistiska motioner behandlas i sammanhang med alla de övriga. Det är ju ingenting märkvärdigt i detta.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Brännström: Herr talman! Endast några ord i anledning av herr Kilboms yttrande. Jag skall inte ingå i något bemötande därav, det tror jag att kammaren håller mig räkning för. Jag känner mig inte alls tillplattad av de personliga tillvitelserna eller av vad han i övrigt hade att anmärka gentemot mitt enkla anförande. Däremot skulle jag känna mig ganska ängslig, om hans omdöme skulle ha gått i motsatt riktning. Jag anser att beträffande ovederhäftigheten härvidlag och den bristande intelligensen, som herr Kilbom trodde fanns här, skola vi inte tvista om var den finnes. Men jag torde väl kunna påstå att jag känner till fattigvårdsmål och taxeringsmål. Jag har deltagit i handläggning av sådana sedan 30 år tillbaka, varför jag i någon mån känner till dem.

Vad jag i mitt förra anförande tillät mig protestera emot var, att man här uppenbarligen avsåg att tillvita tjänstemännen i ett ämbetsverk åtskilliga

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.

(Forts.)

oegentligheter. Beträffande den stora balansen i kammarrätten, vilken jag också anser det vara önskvärt att avarbeta, måste denna avarbetning ske genom att man beviljar mera pengar och anställer mera arbetskraft. På det sättet kan man avverka den balans, som finns där. Men jag fick den uppfattningen, när jag läste motionen — och jag finner att utskottet också fått samma uppfattning — att det inte var detta, som motionen avsåg. Den avser tydligen att beskylla ifrågavarande tjänstemän för att de på grund av bisysslor försumma sin tjänst och att det är därför, som denna balans uppstått. Det var emot detta sätt att argumentera, som jag ville inlägga en gensaga.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Wigforss: Jag skall inte blanda mig i denna debatt på annat sätt än genom att erinra om, att en utav anledningarna till att detta ämbetsverk i många fall inte kan avarbeta balanser så hastigt som det vore önskvärt, naturligtvis är den brist på medel som vi alla känna till och som gör, att inskränkningar måste företagas, liksom att man får vara mycket återhållsam med anställande av ytterligare arbetskrafter. Detta är utan tvivel den väsentliga anledningen.

Vad ytterligare anledningar beträffar skall jag bara erinra om, att den s. k. organisationsnämnden inom kort kommer att uppta hela frågan om kammarrättens organisation och att sålunda den interna delen av denna fråga då kommer upp till behandling, oberoende av vad riksdagen med anledning av denna motion beslutar.

Herr Paulsen: Det har upprepade gånger framhållits, att det där talet om att det dröjer så länge med behandlingen av frågor i kammarrätten inte är sant. Nu har jag här i min hand en tidning, Socialdemokraten för gårdagen, där man som rubrik till en artikel om kammarrättens handläggning av ett visst fall satt: »Byråkrati som kostar 10,000 kr. Tio år för att avgöra dubbel-taxering. Onödigt ränta för utfattig kommun.»

Jag skall inte trötta kammaren med att läsa upp hela den här tidningsartikeln; alla som ha intresse av att ta del av densamma kunna ju göra det där inne i klubbrummen. Detta ärende hade sin upprinnelse år 1921 och gäller en bevilningstaxering av Lofta socken i Kalmar län. Det dröjde tio år, innan ärendet var avgjort i kammarrätten. Kommunen, som slutligen fick betala, hade år 1922 7 kronors utdebitering per bevilningskrona och år 1933 hade den 13 kronor per bevilningskrona. Denna väldiga höjning beror givetvis dels på att en kraftig nedgång av skattekrönornas antal ägt rum, men den beror också på — säger man här i tidningsartikeln — att »kammarrättens handläggning av ärendet kostat kommunen allra minst 10,000 kronor i ränteutgifter. Skulle dessa kammarrättens sparpengar utdebiteras på ett år betyder det en ögonblicklig skattehöjning på 2 kronor.»

Herr Andersson i Stockholm: Jag har ju fått det beskedet av herr Brännström, att jag inte vet vad jag talar om. Men hur är det, har herr Brännström följt dessa saker så noga, att herr Brännström kan vara alldeles säker på, att hans omdöme är riktigt? Jag har nämligen följt olika slag av ärenden, som remitterats till kammarrättens behandling, och om herr Brännström hade varit uppmärksam åhörare, skulle han ha märkt, att jag citerade ur kammarrättens egen skrivelse, där det står, att den ökning som förekommer »huvudsakligen hänför sig till besvär i fråga om förvägrad eller förment otillräcklig fattigvård». Jag sade vidare, att om det förhåller sig med fattigvårdsmålen som med de övriga ärendena som förekomma till behandling i kammarrätten —

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.
(Forts.)

att de alltså ligga i minst tre år innan de avgöras — så förstår jag inte meningen med avgörandet. Ty jag hoppas, att den som saken gäller vid den tiden skall ha lyckats skaffa sig arbete och få medel till sin försörjning ändå.

Jag sysslar emellertid inte med fattigvårdsmål, men när jag läser i kammarrättens egen skrivelse, att det är 1,492 fattigvårds-, barnavårds-, mantals-skrivnings- och kyrkobokföringsmål, som ligga i kammarrätten och jag ser, hur många ärenden som kammarrätten avgör för varje år, så måste jag säga, att då har herr Hedlund i Östersund en förfärlig tur, om han får sina mål avgjorda på 3 veckor. Ty vilka är det som då vänta? Om jag bara ser på den balanssiffra som kammarrätten själv här meddelar — jag kan ju inte tänka mig, att den uppgiften är oriktig, den ligger väl åtminstone inte i överkant — måste jag få klart för mig, att det inte kan vara så, som man genom välvilliga vittnesbörd till kammarrättens förmån vill göra gällande.

Det har vidare sagts av herr Brännström — det har redan bemötts av herr Kilbom och jag skall endast lägga till ett par ord — att det bör icke tillåtas, att man från kommunistiskt håll på detta sätt gör anmärkning mot tjänstemän. Ja, herr Brännström, om herr Brännström och hans meningsfränder behandla väckta motioner eller förslag uteslutande med hänsyn till varifrån de ha kommit, får det stå för deras räkning, men jag och mina partikamrater ha av våra valmän fått i uppdrag att företräda deras intressen här i riksdagen, och herr Brännström kan vara ganska förvissad om att även om han och tjänstemännen skulle bli missnöjda däröver, så säga vi i alla fall vår mening om vad vi tycka är rättvist och riktigt. Det har ju här omvittnats från olika håll, att herrarna i utskottet behandla frågorna på det sättet, att ni säga, att det där är en kommunistisk motion och därför behöva vi icke fästa något avseende vid den. Icke hedrar det er som politici, det är ganska säkert, ty behandlade ni i stället frågorna ur sakliga synpunkter, skulle säkerligen mycket se annorlunda ut. Ni betrakta det i stället som er uppgift att försvara tjänstemännen, oavsett vad de ha gjort för något och vad de ha låtit komma sig till last. När jag säger er, att det i Stockholms stads kommunalkalender finns tre kammarrättsråd upptagna som taxeringsnämndsordförande och en av dem som ordförande för fastighetstaxeringen, samt jag vidare finner honom som stenograf här i kammaren, så är det icke något förtal utan kan av vem som helst kontrolleras. Dessa uppdrag medföra så pass mycket arbete, att lägger jag till den tid, som åtgår till semester, det icke lär återstå så värst mycket för det egentliga arbetet i kammarrätten.

Jag har tillåtit mig framhålla det, som jag anser vara riktigt, herr talman, och sedan må de det vederbör fatta det hur de vilja. Så ligger saken i alla fall till, och det är skälet till de anmärkningar, som från min sida framförts i detta sammanhang. Man säger, att kommunisterna bara vilja komma åt tjänstemännen. Ja, min erfarenhet beträffande arbetare och lägre tjänstemän i statens tjänst är den, att kommer någon av dem bara fem minuter för sent till sitt arbete, så riskerar han, om det sker flera gånger, att få avsked från sin anställning. Det gäller i varje fall det folk, som jag har att göra med i min dagliga gärning. När detta gäller en del av dem, som arbeta för staten, så anser jag, att man åtminstone bör ställa den fordran på andra, att de arbeta den föreskrivna tiden åt staten för den lön, som de ha, och icke ägna sin huvudsakliga tid åt annat arbete. Detta är skälet för mig att yrka på att man skall tillgripa åtgärder, som möjliggöra, att folk, som är beroende av arbetet i kammarrätten, skola kunna få sin rätt tillgodosedd.

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.
(Forts.)

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Det är ju förenat med viss risk att än en gång begära ordet efter herr Anderssons svada, som icke tycks ha något slut. Jag vill emellertid säga till honom och till herr Kilbom, vilka herrar ju nu framträda såsom mycket sakkunniga, då det gäller arbetet i kammarrätten, att det hade varit lämpligt, att de utvecklat denna sakkunskap i den motion de väckt i stället för att komma med sakkunskapen i efterskott.

Herr **Olsson** i Golvvasta: Herr talman! Utan att på något sätt vilja försvara dubbeltjänster, vill jag ändå göra ett litet påpekande, när det gäller kammarrättsråden och deras arbete med taxeringsspörsmål såsom taxeringsnämndsordförande. Det är nog på det sättet, att kammarrättsråden genom att praktiskt få handlägga taxeringsärenden ute i en taxeringsnämnd genom detta sitt arbete få en hel del erfarenheter, som kunna vara bra att ha, när de i kammarrätten sedan skola behandla klagomål över dylika ärenden.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Herr Brännströms sista anförande utgjorde ju en bekräftelse på att det är nödvändigt att säga ifrån, att man icke har rätt att misstänkliggöra avsikterna från vår sida. Vi ha lika så ärliga avsikter med vårt framträdande att tillgodose våra valmäns intressen och att skapa bästa möjliga förhållanden som trots någon ledamot av ett annat parti. Vi vägra f. ö. uttryckligen att tro, att det åstadkommes de bästa förhållanden för det, som herrarna anse det vara er uppgift att försvara, nämligen borgerlig demokrati och parlamentarism, genom ett låt-gå-system, genom att de, som måhända ha del i ansvaret för oeffterättlighetstillståndet, springa och viska folkrepresentanterna i öronen. Jag har med tillfredsställelse noterat, att herr Brännström på den punkten slog till reträtt. Jag tycker verkligen, att det kan vara anledning att komma ihåg, att man skall döma vad som här framföres efter dess sakliga innebörd och syfte. Det talas ju också i domarreglerna om syftet, och då tycker jag, att landets lagstiftande församling också skulle visa litet förståelse för den saken.

Herr Lindberg försökte på nytt att göra sig, därtill sannolikt tvingad, hela uppgiften alldeles för lätt. Han säger, att om herrarna från kommunistiskt håll, som ha motionerat i denna fråga, besitta sakkunskap, skola de anför den i motionen och icke efteråt. Om herr Lindberg menar allvar med detta sitt yttrande, så kan det icke innebära något annat än att han sovit vid alla de tillfällen, som riksdagen under tidigare år har behandlat förhållandena i kammarrätten. Det finns ett ord, herr Lindberg, som säger, att känd sak är så gott som vittnad. Förhållandena i kammarrätten äro utan varje som helst motivering kända.

Jag vill icke fresta kammarens tålmod för hårt och jag hoppas, att jag icke gör det, om jag erinrar om följande. För några år sedan — två år å rad om jag icke missminner mig — behandlades i kammarrätten klagomål närmast föranledda av behandlingen av taxeringsmål från Stockholms bilförare. Det hade nämligen visat sig, att dessa hade upptaxerats på ett fullkomligt orimligt sätt. Jag vet icke, huruvida några kammarrättsråd för den högre lön, som de åtnjuta, också då gingo och praktiserade som taxeringsnämndsordförande för att bli kvalificerade såsom kammarrättsråd. Jag vet det icke, men resultatet blev klagomål till provningsnämnden och därefter till kammarrätten. Det sades då från alla håll — det var den gången icke socialdemokratisk ordförande i

Ang. åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.
(Forts.)

vederbörande utskott — att detta kan icke få fortsätta. Nu ha till oss framförts klagomål av samma natur. Personer ha blivit upptaxerade för högt under högkonjunkturen, konjunkturena svänga och de gå till prövningsnämnden, men, som var och en vet, hjälper det icke, i varje fall hindrar överklagande icke, att man måste betala ut skattesumman. Prövningsnämnden ställer sig helt eller delvis på taxeringsnämndens sida. Man går vidare och klagar men måste ändå betala ut skatten. Man får betala skatt efter 1928 års förtjänster av 1929, 1930 års inkomster. Många personer stå faktiskt i den situationen, att de icke veta, hur de överhuvud taget skola kunna klara denna historia. Är det så onaturligt, herr Lindberg, och kunde man icke ha rätt att vänta sig av ett riksdagens utskott — riksdagen är ju dock ämbetsverkens övervakare — att utskottet hade känt till dessa förhållanden, i varje fall utskottets ordförande, och sagt, att vi kunna icke på de motiv, som motionärerna ha anfört, gå med på att här måste göras något, men på grund av vår kännedom i övrigt om saken måste vi uttala såsom ett bestämt önskemål, att alla omständigheter, som bidraga till det nuvarande tillståndet, snarast skola avlägsnas.

Herr statsrådet sade på sitt försynta sätt, att en av anledningarna till den nuvarande stora balansen i kammarrätten är brist på medel. Kanske är det tillräckligt att stryka under, att herr statsrådet sade detta vara *en* av anledningarna. Jag tycker verkligen, att utskottet skulle haft en liten smula förståelse för den saken.

När nu emellertid att döma av vederbörande statsråds yttrande kammarrätten inom kort kommer att läggas under organisationsnämndens prövning, får man väl hoppas, att denna debatt skall tjäna till vägledning och att således organisationsnämnden visar sig använda andra metoder vid bedömandet av det föreliggande ärendet än ett riksdagens utskott har gjort. Jag uttalar alltså den förhoppningen, herr talman, att vi skola få till stånd en undersökning om bättre organisationsformer för kammarrätten och ett bättre utnyttjande av den arbetskraft, som finns, ty det är väl ändå icke någon hemlighet, att det i någon mån beror på dessa omständigheter, att förhållandena icke äro så bra som de kunde vara.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Andersson i Stockholm, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

A föredragningslistan var härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till de värnpliktigas avlöning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. de värn-
pliktigas av-
löning m. m.*

Punkten 1, angående de till lantförsvaret hörande värnpliktigas avlöning m. m.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t i avseende å avd. Lantförsvaret under fjärde huvudtiteln i punkten 16 föreslagit riksdagen att öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 2,046,000 kronor, med 685,000 kronor till 2,731,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förbehållit

dels tvenne likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* (nr 110) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindman m. fl.* (nr 221), vari hemställts bland annat, att riksdagen måtte besluta,

a) att antalet till krigsskolan årligen beordrade reservofficersaspiranter skulle beräknas till 180 samt vederbörliga underhållsanslag ökas i härav betingad utsträckning,

b) att antalet tjänstgöringsdagar för till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga skulle ökas med 198,000 till 983,000 tjänstgöringsdagar samt vederbörliga anslag för de värnpliktigas underhåll och avlöning ökas i enlighet härmed;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå väckt motion (nr 421), vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta höja militärmanskapets dagavlöning till 1 krona samt för dem, som fullgjorde mer än 140 dagars tjänstgöring, till 1 krona 50 öre.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) avslå det i motionerna I:110 och II:221 framställda förslaget om ökning av antalet till krigsskolan årligen beordrade reservofficersaspiranter;

b) avslå det i nämnda motioner framställda förslaget om ökning av det utav departementschefen beräknade antalet tjänstgöringsdagar för till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga;

c) avslå motionen II:421 om höjning av militärmanskapets avlöning, i vad nämnda motion avsåge anslaget till de värnpliktigas avlöning vid armén; samt

d) i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 2,046,000 kronor, med 685,000 kronor till 2,731,000 kronor.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Bergqvist*, *N. J. Martin Svensson*, *Borell*, *Bagge*, *Alexander Nilsson*, *Holmgren*, *Persson* i Fritorp och *Persson* i Falla förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) bifalla det i motionerna I:110 och II:221 framställda förslaget om ökning av antalet till krigsskolan årligen beordrade reservofficersaspiranter till 180;

Ang. de värnpliktigas avlöning m. m. (Forts.)

b) bifalla det i nämnda motioner framställda förslaget om ökning av det utav departementschefen beräknade antalet tjänstgöringsdagar för till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga med 198,000 dagar;

c) avslå — — — vid armén; samt

d) öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 2,046,000 kronor, med 788,000 kronor till 2,834,000 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr Holmgren: Herr talman! Vederbörande militära myndigheter ha framlagt krav på en ytterligare ökning av antalet reservofficersaspiranter för att därmed kunna tillmötesgå det ökade behovet av reservofficerare vid mobilisering. Generalstabschefen har beräknat den erforderliga årskontingen-ten till 210 man, under det att inspektören för militärläroverken av ekonomiska skäl ansett sig böra stanna vid 180 man, vilket är 50 man mer än man beräknade i 1925 års beslut uti försvarsfrågan. Ett bifall till inspektörens för läroverken förslag skulle medföra nödvändigheten av att öka antalet tjänstgöringsdagar för till linjetjänst uttagna värnpliktiga med cirka 2,000 dagar. Inspektörens för militärläroverken krav har upptagits i de bägge högermotioner i försvarsfrågan, som föreligga vid årets riksdag. Därjämte föreslås i dessa motioner en utökning av antalet tjänstgöringsdagar för till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga med 198,000 dagar, som skulle erfordras för att kunna frigöra de till linjetjänst uttagna värnpliktiga från nödvändigheten av att tjänstgöra i handräckning. Sammanlagt skulle sålunda enligt detta högerförslag fordras en ökning med 200,000 tjänstgöringsdagar för de värnpliktiga från och med nästkommande budgetår. Motionärernas förslag har upptagits i den reservation, som på denna punkt åtföljer utskottets betänkande, och som är avgiven av herr Bergqvist m. fl., till vilken reservation jag nu, herr talman, yrkar bifall.

Herrar *Lindman* och *Lithander* instämde häruti.

Herr Brädefors: Herr talman! När statsutskottet yrkar avslag på den motion, som av mig och herr Hagberg avlämnats angående höjning av militär-manskapets dagavlöning, motiverar utskottet detta avslagsyrkande med en erinran om att ett likartat yrkande avslagits av 1933 års riksdag. Jag tycker verkligen att det icke alls är någon motivering, när man påpekar, att därför att man tidigare avslagit en liknande framställning man icke behöver motivera, varför man nu avstyrker det nu framförda kravet. Se vi på proportionen mellan de avlöningssummor, som gå till befälspersoner vid försvarsverket, och kostnaderna för de värnpliktiga, finna vi, att det är en onormalt stor skillnad, i det att utgifterna för avlöning till befälet uppgå till i runt tal 38 miljoner kronor och utgifterna för avlöning till de värnpliktiga till i runt tal 2½ miljoner kronor. Om man skulle tänka sig, att i dessa tider, när lönerna sänkas för alla arbetare på grund av de dåliga tiderna, även det högre militärbefälets löner skulle sänkas, så behöfde man icke sänka med mer än 7 å 8 % för att få den summa, som skulle erfordras för den höjning av militär-manskapets dagavlöning, som vi här föreslagit.

För övrigt är en höjning av de värnpliktigas dagavlöning nu mera motiverad än någonsin tidigare. Vi veta, att de som komma till militärtjänsten i regel äro arbetslösa. Det är ungdom, som kanske aldrig haft något inkomstbringande arbete och som, även om en del haft någon sysselsättning, dock icke haft sådana avlöningar, att de kunnat lägga undan någonting för den tid de

Ang. de värnpliktigas avlöning m. m. (Forts.)

äro i militärtjänst. De äro alltså utan några som helst medel till att kunna köpa det nödvändigaste, som man behöver i militärtjänsten. I regel är det så, att åtminstone arbetarpojkarna och småbondepojkarna ha det så ställt hemma, att deras föräldrar icke ha någon späckad börs, så att de kunna skänka dem en reskassa, varigenom de skulle kunna klara sig under militärtjänsten. Härtill kommer, att det i militärförläggningarna oftast är otillräcklig och dålig mat. Även av denna anledning vore det ett önskemål att kunna skaffa de värnpliktiga pengar, så att de kunde köpa sig bättre mat. Det är, tror jag, icke alls obekant för kammarens ledamöter, att till och med den militära sakkunskapen kan intyga, att påtalade förhållanden råda inom det svenska försvarsväsendet. De aktioner, som militärmanskapet vidtagit vid en del tillfällen, i Karlskrona och även på andra platser, bevisa bäst, att sådana olägenheter förefinnas. Det har varit alldeles riktigt av dem att på detta sätt kämpa för sina intressen.

Det har tidigare framhållits här i kammaren i en annan debatt, att vi kommunister skulle göra oss skyldiga till en inkonsekvens, när vi å ena sidan yrka på att de värnpliktigas dagavlöning skall höjas, men å andra sidan yrka avslag på alla utgifter till militära ändamål. Jag kan då säga, att detta är ingen inkonsekvens, ty om vi beräkna att kunna få igenom våra förslag, nämligen avslag på alla anslag till militära ändamål, så kommer det icke att finnas något militärmanskap, och då behövs icke dessa avlöningsförbättringar för militärmanskapet. Jag tror, att det är bekant för var och en, som själv varit i militärtjänst, huru långt den nuvarande dagavlöningen räcker — åtminstone för sådana, som icke ha förmögna föräldrar, av vilka de kunna få pengar. För dem, som kommit från fattiga arbetarhem, behövs det ingen närmare förklaring på huru det känns, utan de veta, att det är riktigt att höja dessa dagavlöningar under militärtjänstgöringen.

Med stöd av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den motion, som jag och min partikamrat herr Hagberg i Luleå avgivit.

Herr Anderson i Råstock: Jag tror, att kammarens ledamöter hålla mig räkning för, om jag i anslutning till att första kammaren redan beslutat i överensstämmelse med utskottets förslag och undvikande att gå in på några som helst detaljer i detta avseende, helt kort ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande mom. a), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i mom. a) av den vid ifrågavarande punkt fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Holmgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1 mom a) av utskottets förevarande utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det förslag, som innefattas i mom. a) av den vid ifrågavarande punkt fogade reservationen.

Andra kammarens protokoll 1934. Nr 19.

Ang. de värnpliktigas avlöning m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande moment.

Vidare gav herr talmannen beträffande mom. b) propositioner å de i avseende härå under överläggningen framställda yrkandena; och blev utskottets i berörda moment gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Härefter framställde herr talmannen propositioner i fråga om mom. c), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i detta moment, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Brädefors, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1 mom. c) av utskottets förevarande utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vid vilken utgång kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande moment.

Slutligen gav herr talmannen vidkommande mom. d) propositioner dels på bifall till utskottets i sagda moment gjorda hemställan, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i mom. d) av den vid ifrågavarande punkt förgade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkten 2, angående de till sjöförsvaret hörande värnpliktigas avlöning m. m.

Under punkten 73 i fjärde huvudtiteln hade Kungl. Maj:t med avseende å avd. Sjöförsvaret föreslagit riksdagen att öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 360,000 kronor med 140,000 kronor till 500,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *Forssberg* väckt motion (nr 43), vari hemställts, att riksdagen ville besluta

a) att öka anslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader med 200,000 kronor,

b) att minska anslagen till de värnpliktigas avlöning m. m., till inskrivnings-, mönstrings- och färdkostnader, till understöd åt de värnpliktigas familjer, till förplägnad, till beklädnad, till kasern- och förplägnadsutredning m. m., till bränsle, lyse, vatten, renhållning och tvätt m. m. och till sjukvård

Ang. de värnpliktigas avlöning m. m. (Forts.)

med de belopp, som betingades av föreslagen minskning av marinens värnpliktiga ur ersättningsreserven;

dels de förut omnämnda tvenne likalydande motionerna, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* (nr 110) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindman m. fl.* (nr 221), vari hemställts bland annat, att riksdagen måtte besluta, att antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven skulle ökas för flottan till 115,000 och för kustartilleriet till 118,000 dagar samt vederbörliga underhålls- och avlöningsanslag undergå härav betingad ökning;

dels ock den likaledes förut nämnda, av herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå inom andra kammaren väckta motionen (nr 421), vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta höja militärmanskapets dagavlöning till 1 krona samt för dem, som fullgjorde mer än 140 dagars tjänstgöring, till 1 krona 50 öre.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) i anledning av motionen I: 43 besluta, att utbyte av värnpliktiga, tillhörande ersättningsreserven, mot civila arbetare vid flottans stationer och varv skulle äga rum, i vad avsåge ett antal av 22,000 tjänstgöringsdagar för värnpliktiga;

b) avslå de i motionerna I: 110 och II: 221 framställda förslagen om ökning av antalet tjänstgöringsdagar för till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga med för flottan 53,000 dagar och för kustartilleriet 38,000 dagar eller med tillhoppa 91,000 dagar, avsedda att tillgodose behovet av handräckningspersonal;

c) avslå motionen II: 421 om höjning av militärmanskapets avlöning, i vad motionen avsåge anslaget till de värnpliktigas avlöning vid marinen; samt

d) öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 360,000 kronor, med 129,000 kronor till 489,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

1) av samma reservanter som de under föregående punkt antecknade, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av motionen I: 43 — — — för värnpliktiga;

b) bifalla de i motionerna I: 110 och II: 221 framställda förslagen om ökning av det utav departementschefen beräknade antalet tjänstgöringsdagar för till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga med för flottan 53,000 dagar och för kustartilleriet 38,000 dagar eller med tillhoppa 91,000 dagar, avsedda att tillgodose behovet av handräckningspersonal;

c) avslå — — — vid marinen; samt

d) öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 360,000 kronor, med 175,000 kronor till 535,000 kronor;

2) av herrar *Oscar Olsson* och *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) avslå motionen I: 43 om utbyte av värnpliktiga, tillhörande ersättningsreserven, mot civila arbetare vid flottans stationer och varv;

b) avslå de — — — handräckningspersonal;

c) avslå — — — vid marinen; samt

d) i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 360,000 kronor, med 140,000 kronor till 500,000 kronor; samt

Ang. de värnpliktigas avlöning m. m. (Forts.)

3) av herr *Törnkvist* i Karlskrona, som förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i enlighet med motionen I:43 besluta, att utbyte av värnpliktiga, tillhörande ersättningsreserven, mot civila arbetare vid flottans stationer och varv skulle äga rum, i vad avsåge ett antal av 62,000 tjänstgöringsdagar för värnpliktiga;

b) avslå de — — — handräckningspersonal;

c) avslå — — — vid marinen;

d) öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 360,000 kronor, med 109,000 kronor till 469,000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Holmgren**: Herr talman! Vid denna punkt föreligga icke mindre än fyra yrkanden. Jag skall icke redogöra för dessa olika yrkandens innebörd i annan mån än att jag nämner några ord om utskottsmajoritetens ståndpunkt och den ståndpunkt, som intages av dem, som stå antecknade såsom reservanter i reservationen nummer 1. Det förelåg i första kammaren en motion av herr *Forssberg*, i vilken påyrkades utbyte av de vid flottans stationer och varv använda värnpliktiga ur ersättningsreserven mot civila arbetare. Detta yrkande har statsutskottet icke helt och fullt kunnat tillmötesgå. Utskottet har emellertid låtit sig angeläget vara att försöka ordna det så, att man på något sätt kunde hjälpa de avgående stamanställda till att få någon anställning efteråt. På den grund har statsutskottet tänkt sig att 22,000 tjänstgöringsdagar för värnpliktiga, tillhörande ersättningsreserven, skulle borttagas, varigenom möjlighet skulle beredas att anställa 50 f. d. stamanställda såsom arbetare vid varven. Man har icke kunnat helt och fullt gå herr *Forssberg* till mötes på den grund, att om man gjorde detta, man skulle utsätta sig för risken av att kvalificerade arbetare på varven skulle användas i rent grovarbete. Detta har icke statsutskottet kunnat vara med om. På denna punkt äro utskottsmajoriteten och reservanterna fullt ense, men reservanterna under reservationen nr 1 ha därjämte yrkat på en ökning av antalet tjänstgöringsdagar för till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga med tillhopa 91,000 dagar med samma motivering, som förelåg för ökningen av tjänstgöringsdagarna för ersättningsreserven vid armén.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den av herr *Bergqvist* m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag. Därjämte kan jag få förklara, att det ansågs på de flesta håll i utskottet vara en ganska god medelväg. Jag kan kanske också, herr *Holmgren*, tillåta mig nämna, att trots att det nu är så många reservationer, så förekom det ingen votering i utskottet om denna sak. Det kan ju tjäna till någon ledning för huru man bör uppfatta utskottets förslag.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Eftersom jag finner, att en av reservanterna icke är närvarande här i kammaren, skall jag tillåta mig — jag betraktar det eljest visst icke såsom min plikt att föra hans talan — att yrka bifall till den av herr *Törnkvist* i Karlskrona vid utlåtandet fogade reservationen. Jag vill endast tillägga, att ett biträdande av utskottsförslaget innebär, att man icke behöver avskeda något f. d. underbefäl, som haft anställning vid varven under de senaste åren, medan ett bifall till herr *Törnkvists* reservation kanske skulle kunna innebära, att man skulle kunna anställa ytter-

Ang. de värnpliktigas avlöning m. m. (Forts.)

ligare ett antal, alltså bereda platser för några av det avskedade underbefälet. Då jag anser, att detta vore en riktig åtgärd, icke minst med hänsyn till allt tal om nödvändigheten att bereda anställning för dessa, som på grund av slutad militärtjänst blivit arbetslösa, tycker jag också, att man borde biträda denna reservation och alltså icke inkalla några från ersättningsreserven till varven utan i stället använda civil arbetskraft till det arbete, som där skall utföras. Det har också ställts i utsikt, att det skulle huvudsakligen bli avskedat underbefäl, som skulle komma ifråga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) bifall till den av herr Bergqvist m. fl. vid punkten fogade reservationen samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Törnkvist i Karlskrona; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Andersson i Stockholm begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen äskade herr Andersson i Stockholm votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 2 i statsutskottets utlåtande nr 43 antager den av herr Bergqvist m. fl. vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén till kontraposition i nämnda votering antagit herr Törnkvists i Karlskrona reservation.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet, och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes, erhöi följande lydelse:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2 av utskottets förevarande utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den av herr Bergqvist m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Efter det kammaréns ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammarén bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalning förskottsvis av statsbidrag till vägbeläggningar med begränsad varaktighet;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för fortsättande av Dals-Eds—Rölanda elektriska distributionsförenings u. p. a. verksamhet; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till föreningen för skidloppningens främjande i Sverige för utbyggnad av turiststationen Högfjället vid Storlien m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Ang. förändring i avseende å löneställning och antal beträffande ordinarie befattningar vid vissa statens verk.

Slutligen upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.

I en till riksdagen den 9 februari 1934 avlåten proposition, nr 122, hade Kungl. Maj:t, under återopande av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag framlagt förslag till förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.

Ifrågavarande förslag innefattade, bland annat, att riksdagen måtte

dels besluta, med tillämpning från och med den 1 juli 1934, att 5 § 2 mom., första stycket, i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 (nr 343) för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk skulle hava följande ändrade lydelse:

Överdirektör vid statens vattenfallsverk åtnjuter, utöver arvodet, *tantiem* å nettovinsten av rörelsen vid samtliga statens kraftverk såsom enhet betraktade med 0.5 procent av nämnda vinst, i den mån densamma icke överstiger 2,000,000 kronor, med 0.3 procent av den del av vinsten, som överstiger 2,000,000 men ej 4,000,000 kronor, samt med 0.1 procent av den del av vinsten, som överstiger 4,000,000 kronor, allt för år räknat;

dels ock medgiva, att vid den till statens vattenfallsverk hörande befattningen såsom kraftverksdirektör vid de norrländska kraftverken finge från och med den 1 juli 1934, utöver arvode och *tantiem* enligt avlöningsreglementet, utgå ett tillfälligt lönетillägg av 3,000 kronor för år räknat.

I samband med förevarande proposition hade i två likalydande motioner, väckta den ena, nr 308, inom första kammaren av herr *Johan August Larsson* och den andra, nr 550, inom andra kammaren av herr *Bengtsson* i Kullen föreslagits, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad den rörde avlöningsförmåner för överdirektör vid statens vattenfallsverk, besluta, att överdirektör vid statens vattenfallsverk i egenskap av chef för verkets kraftverksbyrå skulle åtnjuta enahanda avlöningsförmåner som verkets övriga byråchefer samt att kraftverksdirektör, intill dess dylik befattning komme att indragas, skulle upptagas i närmast lägre lönegrad än byråchef.

Ang. förändring i avseende å löneställning och antal beträffande ordinarie befattningar vid vissa statens verk. (Forts.)

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motioner, bifalla vad Kungl. Maj:t i förevarande proposition föreslagit.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrande:

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! Man blev minst sagt förvånad, när man mottog nu förevarande statsutskottsutlåtande och fann, att statsutskottet fortfarande går med på förslaget, att tantiem skall utgå till vissa vattenfallsstyrelsens tjänstemän, oaktat riksdagen förlidet år begärt, att detta tantiemsystem skulle *avskaffas*. Visserligen innebär förslaget någon reducering av tantiemen, så att vederbörande tjänstemän få en mindre inkomst, men tantiemsystemet finns kvar, och det var dock detta system som riksdagen i fjol ansåg olämpligt och därför begärde i sin skrivelse nr 175 att det skulle avskaffas.

Nu är det ju även så, att vattenfallsstyrelsens största kund är statens järnvägar. Det kan då icke gärna vara riktigt, att en tjänsteman i ett statens affärsdrivande verk skall erhålla tantiem just på vad ett annat affärsdrivande verk utbetalar och för vilken inkomst han ej utfört det *allra minsta arbete*. Något sådant är ju fullständigt orimligt. Nu kommer säkerligen också statens järnvägars utbetalning för elektrisk kraft att ökas undan för undan, allt eftersom flera järnvägar komma att elektrifieras. Inkomsterna för vederbörande — jag avser då närmast överdirektören — komma då att ytterligare ökas, och det är mycket svårt att på förhand säga, till hur mycket överdirektörens inkomster per år då komma att belöpa sig. Överdirektören hade, såsom framgår av utskottsutlåtandet, efter det gamla systemet år 1932 från sitt verk en inkomst på icke mindre än kronor 41,504:58, och det är att märka, att i denna summa ingår *icke dyrtidstillägg*; alltså utgör inkomsten avsevärt mer än detta oskäligt höga belopp. Det är alldeles orimligt, och jag kan icke förstå, att det socialdemokratiska partiet kan vara med på sådana oskäligt höga löner i en tid som denna. Att man i nödtider går med på sådana löner, är verkligen, får jag säga, för oss lantmän mer än beklämmande.

Skulle nu riksdagen gå med på statsutskottets förslag under förevarande punkt, så innebär det, att riksdagen låter statsutskottet desavuera riksdagens föregående beslut. Ett sådant handlande kan väl icke sägas innebära akt-samhet om riksdagens auktoritet.

Jag ber också att få påpeka det förhållandet, att med gällande tantiemsystem överdirektören haft en inkomst under de senaste åren som ända upp till 11,500 kronor per år överstigit hans chefs inkomst. Det är något, som är fullständigt orimligt.

När det gäller distriktsdirektörerna vill utskottet göra gällande, att deras arbete är så maktpåliggande, att man icke kan röra vid deras löner. Ja, nu är det icke meningen att för *närvarande* röra vid dessa distriktsdirektörers löner, ty de skola ju på grund av förordnande ha sin ställning till och med 1937, men jag tror, att utskottet överdriver kolossalt, när det säger, att de ha en synnerligen maktpåliggande syssla. Det kunde möjligen vara riktigt, när organisationen i fråga om den elektriska energins framställning och distribution påbörjades, men nu har man kommit så långt, att det egentligen är distriktsingenjörerna, som få göra allt arbete, och dessa direktörer taga det nu tämligen lätt. Deras största bekymmer är nog hur de skola få åtnjuta högsta möjliga lön och så stort *tantiem* som möjligt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den motion, som jag i denna fråga har avgivit, och vilken med avseende på överdirektören i vattenfallssty-

Ang. förändring i avseende å löneställning och antal beträffande ordinarie befattningar vid vissa statens verk. (Forts.)

relsen avser, att han i lönehänseende skall likställas med byråchef och alltså ej ha rätt till någon som helst tantiem.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skall endast be att få konstatera, att departementschefen här har med anlitande av den lönetekniska kunskap, som finnes tillgänglig, behandlat detta ärende med all möjlig grundlighet och kommit fram till ett förslag, som vi inom statsutskottet icke ansågo oss kunna framställa någon som helst anmärkning emot. Det är möjligt, att herr Bengtsson i Kullen är en större kapacitet på detta område och bättre kan klara upp vad som behöves för att sköta ett stort kraftverk än vad vi på fjärde avdelningen äro. Men jag kan försäkra herr Bengtsson, att vi gjort vårt bästa under årens lopp för att sätta oss in i saken.

Jag kanske får belysa litet, hur saken är. Det är på det sättet, att de tjänstemän, som här åsyftas, vid flera tillfällen hava haft synnerligen förmånliga anbud om annan anställning. Jag har här i min hand ett litet papper, som upptager namnet på två kraftverksdirektörer, som övergått till enskild tjänst, trots att de haft förmånen genom det här av herr Bengtsson så livligt klandrade tantiemsystemet. En har gått till Bergslagens kraftförvaltning och en annan till Krångede. En byrådirektör har gått från statsverket med dess enligt herr Bengtssons uppfattning frikostiga löner till ett samhälle utanför Stockholm. Och distriktsingenjörer, till och med på extra stat, är man ute och fiskar efter och har även lyckats förvärva i flera fall från statstjänsten. Jag tycker, att, om man är någorlunda funtad för att bedöma vikten av att sådana företag som kraftverksföretagen hava en skicklig och intresserad ledning, man måste finna det tyda på, att statsverket gått fram med den försiktighet och iakttagit den varsamhet, som man kan begära, när det kan konstateras att den ene efter den andre får förmånligare anställning i enskilda med statens kraftverk konkurrerande företag.

Det kan vara tillräckligt sagt om detta, herr talman! Jag skall sluta med att endast be att få rätta ett skrivfel på sidan 6. Det är andra raden nedifrån, där det står: »Utskottet tillstyrker, att antalet dylika befattningar utökas från en till sju.» De orden böra lämpligen utgå. Jag tillåter mig på utskottets vägnar hemställa om strykande av dem.

Sedan är det ett korrekturfel. Det står »21:a lönegraden». Det skall vara »22:a lönegraden». Jag anhåller, att detta rättas, herr talman! Sedan de rättelserna äro vidtagna ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan i nu förevarande ärende.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde först propositioner i fråga om utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med de ändringar, som föreslagits i den av herr Bengtsson i Kullen väckta motionen II: 550; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Bengtsson i Kullen, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. förändring i avseende å löneställning och antal beträffande ordinarie befattningar vid vissa statens verk. (Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med de ändringar, som föreslagits i den av herr Bengtsson i Kullen väckta motionen II: 550.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Vidare gav herr talmannen beträffande motiveringen proposition på bifall till vad herr Anderson i Råstock härutinnan föreslagit; och fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

§ 7.

Herr *Johanson* i Huskvarna avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 208, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284) m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 574, bordlades.

§ 8.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 7, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 103, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av tiden för avskrivning av prästerskapets till statsverket indragna tionde från vissa församlingar i Kopparbergs län;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående läroverksadjunkten E. B. Wendins tjänstårsberäkning;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egendom å Spetsbergen; och

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av latinlyceelinjen vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm.

§ 9.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 10, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra och femte huvudtitlarna gjorda framställningar angående anslag till fångvården och statens uppfostringsanstalt å Bona samt till statens tvångsarbetsan-

Andra kammarens protokoll 1934. Nr 19.

stalter, statens alkoholistanstalt å Venngarn, statens sinnessjukhus och statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa gossar och sinnesslöa flickor, jämte i dessa ämnen väckta motioner; och

nr 49, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till upplysningsarbete för freden;

bevillningsutskottets betänkande, nr 16, i anledning av väckt motion om höjning av skattesatserna för cigarretter och snus;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om mått och vikt ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 34, i anledning av väckta motioner om ändring i 18 kap. 16 § strafflagen m. m.; och

nr 35, i anledning av väckt motion om förbud mot vissa exekutiva auktioner och utmätningar;

andra lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion angående införande i Sverige av motsvarighet till Englands »bank holidays» och Tysklands »Bankfeiertage»;

jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 39, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1933 försålda eller bortbytta tomter;

nr 40, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å lån från egnahemslånefonden, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om upphävande av vissa bestämmelser beträffande dispositionen av storverks-träd samt ek och bok å boställen, som avses i 1 § ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400) m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för kronans räkning av Åkers styckebruks rekognitionsskog m. m.;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga markområden i Landskrona;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning i vissa fall av arrendet för kronoegendom m. m.;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt markområde å Söderåsen vid Ljungbyhed;

nr 46, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till stöd i vissa avseenden för innehavare av små och medelstora jordbruksfastigheter; och

nr 47, i anledning av väckt motion angående tillämpningen av bestämmelserna om mjölkreglering;

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts memorial, nr 3, angående ifrågasatt remiss till annat utskott av väckt motion angående beredande i visst syfte av rätt till förtidspensionering av befattningshavare i allmän tjänst; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående nedbringande av vissa kostnader vid väg- och broarbeten.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Nilsson</i> i Antnäs	under 5 dagar fr. o. m. den 19 mars,
› <i>Vougt</i>	› 5 › › › 19 ›
› <i>Magnusson</i> i Skövde	› 2 › › › 18 ›
› <i>Lindmark</i>	› 5 › › › 18 ›
› <i>Wallén</i>	› den 19 mars och
› <i>Eklund</i>	› › 19 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.15 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
